

ЗМІСТ

НАША ОБКЛАДИНКА

- 1-а сторінка.* Олексій Омельченко, директор Луганського коледжу будівництва, економіки та права
- 2-а сторінка.* Факти, події, плани – до уваги педагогічної громади України.
- 3-я сторінка.* Творимо єдиний інформаційний простір для шкіл України!
- 4-а сторінка.* Проект НАПН і нашого журналу „Педагоги-новатори в Україні”:
7 сторінок – 10 героїв.

Управління школою

- Олексій Омельченко.* Кроки через століття4
- Олена Чешенко, Вікторія Ягоднікова.* Інноваційність виховного процесу в сучасному освітньому просторі: організаційний аспект19
- Віра Гуменюк.* Підвищення професійної компетентності керівників ЗНЗ: виклики сучасності.....35
- Працюючі ідеї директорів – керівникам країни!**
- Іван Гончаренко.* Помічники директора школи, вчителів та батьків: мобільні телефони й не тільки.....39
- Ірина Шупта.* Мобінг як стратегія поведінки в конфлікті, що виникає в управлінській діяльності40
- Ольга Гончаренко.* Що можна зробити командою: управлінський аспект47
- Зверніть увагу! Анонс**
- Чотирнадцята міжнародна виставка навчальних закладів „Сучасна освіта в Україні – 2011”.....55

Педагогіка школи

- Зверніть увагу!**
- Акмеологія шкільної освіти – нова книга вчителів УГЛ м. Києва та провідних науковців.....57
- Микола Гузик.* Христос – ідеал Учителя58
- Алла Кириченко.* Духовне виховання і духовна освіта в Авторській школі М.П. Гузика71
- Тетяна Артерчук.* Релігійне виховання учнівської молоді в Німеччині у 80-90-ті рр. ХХ ст.89
- Наталія Максимова, Людмила Порох.* Розвиток особистості учня як умова підвищення навчальної успішності95

ДИРЕКТОР ШКОЛИ ЛІЦЕЮ ГІМНАЗІЇ

МОН, АПН, ВАК

Всеукраїнський
науково-
практичний
журнал

Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 3826 від 22 листопада 1999 р.
Серія КВ № 3826 від 9 березня 2004 р.

ФАХОВЕ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІЧНИХ
ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК
Постанова Президії

ВАК

У К Р А І Н И

№ 5 – 05/4 від 11 квітня 2001 року

Головний та науковий
редактор

Ольга ВИГОВСЬКА

Коректура

Олена ПАВЛОВСЬКА

Анотації англійською
Наталія КОЗЛОВСЬКА

Художній та відповідальний
редактор

Олексій ВИГОВСЬКИЙ

Верстка

Владислав ЗАХАРЕНКО

Відповідальний редактор

Тетяна ГОДЕЦЬКА

Фотокореспондент

Наталія БОЙКО

© О.Виговська, ідея та концепція
© О.Виговський, дизайн та оформлення
© „Директор школи, ліцею, гімназії”, 2010

ЗАСНОВНИКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА
ВИДАВНИЦТВО
„ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА“
ЦЕНТР СПРИЯННЯ
СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ
ім. МИКОЛИ ПИРОГОВА

Передплатні індекси:

22953
23974

Редакційна рада

Голова **Василь КРЕМЕНЬ**

Віктор **АНДРУЩЕНКО**
Ірина **БАРМАТОВА**
Володимир **БЕХ**
Іван **БЕХ**
Оксана **БЕЛКІНА**
Надія **БІБІК**
Володимир **БОНДАР**
Тетяна **БОРЗЕНКОВА**
Маріана **БОСЕНКО**
Людмила **ВАЩЕНКО**
Ольга **ВИГОВСЬКА**
Микола **ГУЗИК**
Ірина **ГОРЕЦЬКА**
Ольга **ГРИВА**
Петро **ДМИТРЕНКО**
Лілія **ДОНСЬКА**
Олександра **ДУБОГАЙ**
Галина **ЕЛЬНІКОВА**
Валентин **ЗАЙЧУК**
Іван **ЗЯЗЮН**
Людмила **КАЛІНІНА**
Людмила **КАРАМУШКА**
Юрій **КУЗНЕЦОВ**
Володимир **ЛУГОВИЙ**
Олександр **ЛЯШЕНКО**
Василь **МАДЗІГОН**
Сергій **МАКСИМЕНКО**
Юрій **МАЛЬОВАННИЙ**
Валентин **МОЛЯКО**
Віктор **ОГНЕВ'ЮК**
Віктор **ОЛІЙНИК**
Іван **ОСАДЧИЙ**
Надія **ОСТРОВЕРХОВА**
Людмила **ПАРАЩЕНКО**
Павло **ПОЛЯНСЬКИЙ**
Павла **РОГОВА**
Світлана **РУДАКІВСЬКА**
Олександра **САВЧЕНКО**
Ганна **САЗОНЕНКО**
Володимир **СКИБА**
Георгій **ФІЛІПЧУК**
Василина **ХАЙРУЛІНА**
Наталія **ЧЕПЕЛЄВА**
Олена **ЧИНОК**
Микола **ШКІЛЬ**

Євген Даниленко. Дидактичні можливості
коміксів у процесі навчання біології 101

Рівняймося на ветеранів!

Виставка праць професора І.П. Жерносека до
60-річчя науково-педагогічної діяльності 107

На полицю – директору

Борис Коротяєв, Віталій Курило. Рецензія на
книгу В.Г. Кременя „Філософія людиноцентризму
в стратегіях освітнього простору” 108

Редакційна рецензія на книгу Миколи Євтуха та
Тетяни Черкашиної „Культура взаємин” 110

Наші ювіляри 112

*Журнал рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету
ім. М.П. Драгоманова
(протокол № 2 від 23.09.2010 р.)*

УМОВИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ „Директор школи, ліцею, гімназії”

1. Статті мають бути написані спеціально для часопису „Директор школи, ліцею, гімназії” (ніде раніше не друковані і не надіслані до інших видань). Наукові статті повинні відповідати вимогам ВАКУ до наукових праць, а за тематикою – інтересам директорів шкіл та керівників середньої освіти.
2. Редакція залишає за собою право скорочувати, редагувати, а також структурувати статті, вносити зміни в їх назву.
3. За достовірність фактів, дат, назв і точність цитування несуть відповідальність автори.
4. Статті приймаються у вигляді файлів текстового редактора MS Word for Windows електронною поштою або на інших носіях.
5. Фотографії подаються в оригінальному вигляді або в електронних графічних форматах tif та jpg.
6. Дискети, рукописи, малюнки, фотографії та інші матеріали, надіслані до редакції, не повертаються.
7. Стаття має бути підписана всіма авторами і супроводжуватися авторською довідкою (вказати повне ім'я, по батькові та посаду), обов'язково стислими анотаціями укр., рос. та англ. мовами з виокремленням ключових слів також трьома мовами.
8. Авторські статті друкуються мовою оригіналу.

Електронна пошта редакції: **director@oldbank.com**
Адреса редакції: 03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12.
Наш сайт: <http://director-ua.info>
<http://director.npu.edu.ua>

*Повний або частковий передрук матеріалів журналу
„Директор школи, ліцею, гімназії” можливий лише за
письмової згоди редакції.*

Підписано до друку 15.10.2010 р. Формат 70x100 1/16.
Папір офсетний. 9,5 умов. друк. арк. Наклад 2100.
Віддруковано на ЗАТ „Книга”. Зам. 0-137.
Свідоцтво ДК №2325 від 25.10.2005 р.

Центр ССР ім. Миколи Пирогова
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6
Свідоцтво: ДК №1709 від 9.03.2004 р.

УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

С. 4

С. 19

С. 55

До нас приходять вдумливі, тямущі студенти. З таких виходять гарні фахівці: будівельники, бухгалтери, дилери, юристи, діловоди, соціальні працівники тощо. На цих молодих людях тримається технікум, його слава й авторитет.

Упровадження інновацій в шкільну практику потребує нову генерацію вчителів, керівників шкіл, *здатних до творчого пошуку та постійного підвищення фахового рівня.*

„Карше” сьогодні по праву входить у п'ятірку кращих компаній з проектування та будівництва виставкових стендів.

Нею започатковано й виставку „Сучасна освіта в Україні”, яка вчотирнадцяте відбудеться в 2011 році

Управління
школою

КРОКИ ЧЕРЕЗ СТОЛІТТЯ ...

Представлено досвід роботи технікуму¹, якому виповнюється 130 років, та його спільної роботи зі школами з питання профорієнтації, розкриваються практичні кроки залучення учнівської молоді до знайомства з майбутньою професією, підготовки її до дорослого життя. Презентуються традиційні для технікуму заходи та форми роботи з молоддю.

Ключові слова: підтримка обдарованої молоді, профорієнтація, позакласна робота, науково-дослідна робота.

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2010

Олексій ОМЕЛЬЧЕНКО

Директор Луганського коледжу будівництва, економіки та права, заслужений працівник народної освіти України, кандидат педагогічних наук, доцент

Славетні традиції в нашого навчального закладу.

У музеї історії технікуму збереглися унікальні документи дожовтневих часів ХХ століття. На них ми бачимо випускників. Їх обличчя наповнені почуттям особистого достоїнства.

В часи громадянської війни, коли в Україні виникла епідемія тифу, коли був розгул безпритульності, спекуляції, студенти організувались в ініціативні групи для боротьби з бандитизмом, спекулянтами, збирали безпритульних та направляли їх в колонії, допомагали

обслуговувати тифозні бараки, ховали мертвих. Дуже багато сил було віддано благоустрою міста, відродженню залізничного господарства.

Пишається технікум своїми випускниками, які працювали і працюють на відповідальних постах в різних куточках нашої держави та за кордоном, за доблесну працю їм присвоєні високі звання і нагороди: *Єфремов Олександр Сергійович* – народний депутат України; *Коротчаєв Дмитро Іванович* – заслужений будівельник, Герой соціалістичної праці; *Чумак Іван Михайлович* – народний художник України, удостоєний Державної премії імені Т.Г. Шевченка, почесний громадянин м. Луганська, *Малишко Микола Іванович* – професор кафедри правознавства Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій, член-кореспондент Міжнародної академії інформатизації, *Бугайов Віктор Олексійович* – проректор Луганського дер-

¹ З вересня 2010 року цей заклад перейменовано в Луганський коледж будівництва, економіки та права.

жавного інституту культури та мистецтв, член-кореспондент Міжнародної академії інформатизації, *Кривуля Володимир Миколайович* – заступник голови податкової адміністрації Луганської області, *Лазарев Василь Микитович* – заступник керівника тресту „Донбастрасбуд” та багато-багато інших. Цих прізвищ біля двадцяти тисяч.

На прикладах життя випускників різних років формується життєва позиція студентів, які навчаються в технікумі.

ЗВ'ЯЗКИ З ІНШИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Зв'язки зі школами, ліцеями, училищами є постійними, не припиняються. Протягом навчального року проводяться „Дні відкритих дверей”, „Дні абітурієнта”, де шкільна учнівська молодь і всі, хто бажає, можуть ознайомитись з умовами навчання в технікумі, його матеріально-технічною базою. Тут же відбувається консультація, яка має на меті кілька аспектів: психолого-діагностичний, спрямований на визначення мотивації особистості, здібностей, психологічної придатності до роботи в колективі; прогностувальний, який забезпечить індивідуальну допомогу особистості у виборі спеціальностей, рекомендації щодо розвитку якостей, важливих для майбутньої діяльності.

Для підвищення рівня мотивації шкільної учнів-

ВІЗИТКА ЗАКЛАДУ

Минають дні, місяці, роки... Час неупинно летить уперед, залишаючи за собою певні події в житті людей. Щось руйнується і змінюється, створюється і перелаштовується, відновлюється і будується, проте незмінною лишається людська пам'ять: звідки ми, де наше коріння, до якого порогу йшли впевненою ходою і опинилися в країні, яка називається Луганський будівельний технікум транспортного будівництва, якому в жовтні 2010 року виповнюється **130**.

За ці роки невелика навчальна стежка перетворилась на широку життєву дорогу для багатьох студентів-випускників. Кожен з них став особистістю, отримав професію, але взяв з собою в доросле життя всі ті настанови, спогади, які були закладені в стінах рідного технікуму.

Технікум розкинув свої навчальні корпуси в мальовничому куточку Кам'янобрідського району м. Луганська на злитті двох річок Лугань та Вільхівка. Завжди гостинно відчинені двері **72** навчальних кабінетів і лабораторій, оснащених сучасним технічним обладнанням, бібліотеки, читального та спортивного залів, навчальних майстерень, гуртожитку, їдальні, буфету, інформаційно-кодифікаційної служби, залів курсового та дипломного проектування...

Як вважає директор навчального закладу, його успішне функціонування та ефективний розвиток є можливим лише за наявності дружнього колективу та керівної команди однодумців – високопрофесійних фахівців, освітня діяльність яких є справою життя, покликання й честі. На думку педагогів закладу, це є можливим завдячуючи керівнику технікуму – **Омельченку Олексію Петровичу**, людини, яка має активну життєву позицію, ініціативної, ділової, талановитої, відповідальної, фахівця своєї справи.

Ювілей – це не тільки свято, а й підсумок. Це як миттєва зупинка серед довгого шляху з уважним, прискіпливим поглядом у минуле. Це роздуми про пройдений шлях, досягнення та проблеми, а головним чином – це спогади. Теплі спогади про людей, що починали справу, працювали на майбутнє, віддавали себе, свої знання, досвід, частинку життя свого задля створення стабільного високопрофесійного навчального закладу з підготовки спеціалістів середньої ланки, досить потрібних для кожної розвиненої держави.

ІСТОРІЯ ЗАКЛАДУ

Числа та факти

Витоки нашого навчального закладу сягають далеких 80-х років XIX століття. Найстаріше залізничне технічне училище було засновано одночасно з будівництвом Донецької Кам'яновугільної дороги, дільниця якої від станції Дебальцеве до станції Луганськ споруджувалася в 1878-1880 роках з ініціативи будівельника і мецената С.І. Мамонтова.

У музеї навчального закладу є рапорт інспектора Донецької залізниці на ім'я міністра шляхів сполучення про те, що 3 жовтня 1880 року було урочисте відкриття училища. Це і був день народження нашого навчального закладу.

Училище розташувалось в двоповерховому будинку, мало три класні кімнати, церкву, невеликі майстерні, карцер. Перші випуски склали всього 7-12 осіб, спочатку навчалися тільки хлопці. Була введена єдина форма одягу. Начальник училища, його заступники, педагоги до учнів ставилися дуже суворо, як офіцери в царській армії до солдат. За найменше порушення дисципліни, за незастебнутий гудзик на форменому кітелі, а особливо за порушення порядку або сміх під час богослужіння, учнів садили в карцер на декілька годин.

У 1921 році училище було перетворено на технікум залізничного транспорту, де готували фахівців для залізничного транспорту та будівництва, а в 1955 році – в будівельний технікум транспортного будівництва.

Нині коледж – це вищий навчальний заклад I рівня акредитації, який *готує фахівців за одинадцятьма спеціальностями*: Правознавство; Маркетингова діяльність; Обслуговування комп'ютерних систем і мереж; Зелене будівництво і садово-паркове господарство; Соціальна робота; Бухгалтерський облік; Обслуговування та ремонт електропобутової техніки; Будівництво та експлуатація будівель і споруд; Діловодство; Оціночна діяльність; Будівництво, обслуговування і ремонт залізничних колій.

Навчається біля **1600** студентів на денному відділенні та **600** на заочному.

Перший випуск

ської молоді щодо вибору спеціальності організовуються зустрічі зі студентами та викладачами, що дає можливість отримати інформацію з перших джерел, поспілкуватися з професіоналами.

ПІДТРИМКА ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ

Колектив навчального закладу приділяє велику увагу підтримці обдарованої молоді. Традиційною стала щорічна виставка творчих робіт студентів.

У 2008/2009 навчальному році адміністрація технікуму виступила із пропозицією до директорів шкіл міста та області про залучення учнів до роботи в гуртках, секціях, клубах технікуму. Так виставка розширила коло своїх учасників і з 2009 року стала називатися **виставкою творчих робіт учнівської та студентської молоді**.

Проведена робота сприяє поліпшенню співробітництва щодо професійної орієнтації учнівської молоді. Головною метою є створення додаткових можливостей для духовного, інтелектуального та фізичного розвитку молодого покоління. Тісні зв'язки викладачів технікуму з адміністраціями шкіл сприяють виявленню та залученню талановитих дітей для участі в заходах, які проводяться в закладі.

На виставку надаються роботи за сімома номінаціями:

- наочне приладдя;
- макети й моделі (статичні й діючі);

- науково-дослідні роботи;
- декоративно-прикладне мистецтво;
- літературно-художня творчість;
- використання прикладного програмного забезпечення;
- фотомистецтво.

Перед тими, хто переступає поріг виставкової зали, розквітає всіма барвами розмаїття талантів. Найрізноманітніші вироби: вишивки і плетіння, моделювання і ліплення, бісер, живопис і фотографія, літературні твори, високохудожні вироби з природних матеріалів, різьблення й аплікація – все це вабить зір, захоплює майстерністю виконання.

У першій виставці творчих робіт учнівської та студентської молоді в 2009 році взяли участь **55 учнів із 26 шкіл міста та районів області**. На виставку представили роботи учні з Краснополянської гімназії, Штерівської, Тепличної, Міловської, Старобільської, Новоайдарської та інших шкіл області.

Переможцями стали учні СЗОШ № 48, 57, 56, 28, 16, 18 м. Луганська, Лутугінської гімназії, Міловської школи, Старобільської школи № 3, Щастинської школи № 46, Краснополянської гімназії, СЗОШ № 14 с. Тепличне.

Вищою нагородою є одержання перехідного призу імені Дмитра Івановича Коротчаєва, випускника технікуму, Героя Соціалістичної Праці, заслуженого будівельника СРСР, Почесного тран-

Перегляд виставки технічної творчості учнівської та студентської молоді

Конкурсанти виставки під час представлення та захисту своїх робіт

Переможці виставки

ВИСТАВКА ТВОРЧИХ РОБІТ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ, присвячена 130-річчю технікуму

Журі, до складу якого входили й представники шкіл, відзначило талановиті роботи учнів. Це оригінальні в'язані серветки *Ольги Трофимової*, учениці 7 класу Троїцької гімназії, в'язаний жилет *Вікторії Бондар*, учениці 9 класу Новоайдарської школи-гімназії. Віртуозну роботу з дерева показали *Олександр Сидорченко* в картині „Княгиня Ганна” (9 клас, СЗОШ № 56, м. Луганськ), *Катерина Можасова* „Рамка під фото” (10 клас, Новосвітлівська школа). Уміло використали різні матеріали для виконання панно *Настя Лук'янцева* („Чарівний птах”, 8 кл. СЗОШ № 51) і *Вікторія Логвинова* („Світ квітів”, 10 кл., Новоайдарський обласний реабілітаційний центр). Серед усього різноманіття картин виділяється „Море” *Оксани Бакинської* (Танюшевська СЗОШ, 8 кл.) і *Максима Жихарева* „Натюрморт” (СЗОШ № 50, 9 кл.). На виставці були представлені великодні сувеніри *Єлизавети Сапельникової* (СЗОШ № 2, 8 кл.), *Аліни Тюпи* (СЗОШ № 2, 7 кл.), *Анни Коновалової* (СЗОШ № 11, 3 кл.). Уміле використання природних матеріалів показав *Микита Сухаревський* (картина „Затишок”, СЗОШ № 40, 6 кл.).

Кожний представлений експонат виконаний з душею і в кожному є своя родзинка. Слід відзначити, що для деякого це вже була друга спроба. Це такі, як: *Самвел Мкртичан* (школа № 41, м. Луганськ), *Ганна Синько* (школа № 56, м. Щастя), *Тетяна Бочарова* (Первозванівська школа), *Роман Загоруйко* (школа № 59, м. Луганськ), *Єлизавета Пивоварова*, *Наталка Хаваєва*, *Ольга Принєва* (школа № 28, м. Луганськ), *Яна Капля*, *Катерина Болкун* (Старобільська школа № 3). Цього року учасником виставки став представник Херсонської області – учень Рубанівської середньої школи *Владислав Ковальов*.

Помолодшав і контингент учасників: у минулому році наймолодшим учасником був учень 6 класу. Сьогодні представлені роботи й учнів початкової школи: 1 клас – *Леценкова Олександра* (Верхнегерасимівська школа), *Елісеєва Єва* (СЗОШ № 36), *Мінаєв Владислав* (СЗОШ № 42), 2 клас – *Савченко Василь* (СЗОШ № 38), *Петухова Юля* (СЗОШ № 51).

Переможцями виставки 2010 року стали учні Танюшівської СЗОШ, Белолуцької гімназії, СЗОШ № 51, 13, 56, 11, 2, 28, 18, 8, 26, 25 м. Луганська.

На урочистому відкритті виставки, вчитель української мови та літератури СЗОШ № 2 м. Луганська, вчитель вищої категорії *В.М. Кочегарова* високо оцінила значення зв'язку школи й технікуму: „Ми пишаємося тим, що учні нашої школи беруть участь у цій знаменній події. Учні можуть показати не тільки свої роботи, але й познайомитися з роботами студентів технікуму й учнів інших шкіл. Побачене на виставці дає стимул нашій молоді не зупинятися на досягнутому й розвивати свої здібності”. Експонати, представлені учнями цієї школи, були виконані під керівництвом учителя праці *Т.Г. Гевель* і стали гідним результатом великої та важливої роботи педагогічного колективу школи під керівництвом директора *О.О. Харченко*.

спортивного будівельника. Приз був заснований адміністрацією технікуму в 2009 році. Цю нагороду за кращу творчу роботу в 2009 році одержав Павло Милько, учень 6 класу (СЗОШ № 48 м. Луганська). У цьому році перехідний приз отримали студенти технікуму Дмитро Цьома та Юрій Сухін.

На виставці творчих робіт, присвяченій 130-річчю технікуму, було представлено 175 робіт ста п'ятьма учнями із 42 шкіл (див. врізи на С. 7 та С. 8).

У фотовиставці „Світ моїми очима” взяли участь учні 14 шкіл міста та 10 шкіл районів області (Танюшівської, Новоолександрівської, Старобільської, Верхнегерасимівської, Стаханівської, Свердловської, Краснодонської, Рафаїловської, Шастиної). Було представлено більше ста фотографій. Призові місця посіли учні СЗОШ №1 та №16 м. Луганська.

Переможці виставок нагороджуються дипломами, призами, грошовими преміями. Крім цього, усі учасники виставки одержують сертифікати.

Другий рік у виставці творчих робіт не тільки беруть участь, але й перемагають члени гуртка рукоділля Старобільського будинку творчості.

Усім гостям виставки була запропонована екскурсія технікумом. Познайомившись із творчими роботами скульптора *Чумака І.М.*, випускника технікуму, діти довідалися, що його скульптури при-

крашають багато міст області. Особливе зацікавлення школярів викликала галерея портретів видатних випускників технікуму, постійно діюча виставка технічної творчості студентів.

Дні проведення виставки творчих робіт студентської та учнівської молоді дозволяють розв'язувати ще одне важливе завдання. Захід проводиться в той час, коли випускники шкіл вирішують остаточно, куди піти вчитися далі та яку спеціальність обрати в житті. Відвідавши виставку, учні краще розуміють життя технікуму, в якому є можливість здобути спеціальності, які найбільш затребувані в регіоні. Побачивши таку кількість і різноманітність творчих робіт, представлених учнями шкіл, можна з упевненістю сказати: є талановита молодь на Луганщині і їй для самореалізації просто необхідно дати „зелену вулицю”.

Сяйво дитячих очей, коли вони одержують заслужені нагороди, є яскравим доказом того, що шкільні колективи разом з колективом технікуму проводять потрібну роботу.

В ІМ'Я МАЙБУТНЬОГО

Науково-дослідницька робота студентів – один із основних напрямів підготовки майбутніх фахівців. Щороку викладачі відділень готують разом зі студентами науково-практичні конференції, засідання круглих столів, творчих клубів з актуальних питань сьогодення.

ВИБІР МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ (Чому обирають наш технікум)

Ще учнями СЗОШ № 11 м. Луганська *Христина Тарасова, Дар'я Шевцова і Катерина Зеленська* взяли участь у науково-практичній конференції за темою: „Захист конституційних прав людини і громадянина”. За словами Катерини, „*вибір був зроблений остаточно – ми йдемо навчатися в технікум на спеціальність „Правознавство”*”. *Нас вразила чітка організація цього заходу, серйозне ставлення студентів до розгляду поставленого питання, і нам здалося, ми вже студенти цього закладу.*” Так і сталося. А вже через два роки потому ці дівчата брали участь у підготовці Всеукраїнської науково-практичної конференції „Правовий нігілізм учнівської та студентської молоді: витоки, причини, шляхи подолання”. А крім того, вони створили вокальний ансамбль з поетичною назвою „*Душа*” і на кожному святі дарують слухачам пісні від усієї душі.

Заступник директора з виховної роботи СЗОШ № 28 м. Луганська *Наталія Олександрівна Павлова* зазначила, що її вихованці ще до закінчення навчання в школі безпомилково визначаються з вибором майбутньої професії завдяки багаторічній співпраці з економічним відділенням технікуму та особистим приятельським стосункам з милою людиною і широкою жінкою, завідувачем відділення Ольгою Іванівною Мороз.

Наталія Павлова,
заступник директора з виховної роботи СЗОШ №28, м. Луганськ

У стінах першого корпусу технікуму, який був побудований ще у 1880 році, завжди затишно, по-домашньому гостинно і спокійно. Чи то ми прийшли зі школярами на презентацію спеціальності „Маркетингова і оціночна діяльність”, чи беремо участь у студентській науково-практичній конференції „Шляхи подолання економічної кризи в Україні”, чи нас запросили на свято Масляної, чи взяти участь у конкурсі зачісок – завжди відчуваємо, що на нас тут чекали, нам тут раді. Школярі звикають швидко до нових стін, до викладачів технікуму. І коли діти приходять уже на навчання до технікуму, відчувають себе як удома. Так сталося з Коротковою Марією, Мостовою Анною, які після декількох разів спілкування зі студентами і викладачами технікуму обрали спеціальність „Бухгалтерський облік” і навчаються вже на другому курсі.

Олена Носко,
заступник директора з навчально-виховної роботи СЗОШ №20, м. Луганськ

Вивчення математики, фізики, хімії через гру дозволяє школярам і студентам побачити, скільки в них цікавого та захоплюючого. Запам'яталися школярам яскраві засідання клубу „Ерудит” „Хімія в косметичці”, „День космонавтики”, „Математичний марафон”.

Управління школою

Любов Шаменко,
директор Лутугинської обласної спеціалізованої загальноосвітньої школи-інтернату

Давня дружба об'єднує технікум з Лутугинською обласною спеціальною загальноосвітньою школою-інтернатом. Традиційними стали зустрічі на День Святого Миколая, Новий рік, День захисту дітей. Студенти привозять солодощі, іграшки. Граються, займаються з дітьми, проводять спортивні змагання, психолог технікуму проводить діагностування. Багато випускників навчаються у вас, а випускники технікуму їдуть працювати до інтернату. Ми дуже вдячні всьому педагогічному колективу, особливо директору О.П. Омельченку, за взаєморозуміння і співпрацю. Дуже хотілось, щоб знову відбулася зустріч наших дітей-сиріт з вашими студентами. Вихованці школи-інтернату завжди хочуть віддячити всім присутнім. Їх очі світяться добротою, щирістю, людяністю.

Бібліотека

Гостями та учасниками цих заходів стають школярі шкіл міста Луганська, з якими технікум має багаторічні тісні творчі зв'язки. Адже їхні випускники часто стають студентами технікуму (див. вріз на С. 9).

Засідання **студентського клубу „Ерудит”** проходить при активній участі школярів міста. В інтелектуальному марафоні „Квест” взяли участь, крім трьох команд студентів різних відділень, учні СЗОШ № 20 (див. вріз на С. 9).

Частими гостями бувають школярі й на засіданнях **літературного клубу „Пегас”**, коли виступає *театральна студія „Феєрія”*. В минулому році вони змогли побачити мюзикл за повістю М.В. Гоголя „Вечори на хуторі поблизу Диканьки”, а в цьому році – виставу за сторінками роману Ліни Костенко „Маруся Чурай”.

У технікумі склалась певна **система виховної роботи**. Майже 15 років працює постійно діючий *волонтерський загін „Милосердя”*, який нараховує **120 студентів**. Мета заgonу – надання допомоги людям похилого віку, інвалідам, дітям-сиротам. Студенти виконують різні роботи: ремонтні, господарські, сезонні, допомагають у хатніх справах. Вогники подяки світяться в очах стареньких і помічників.

Проводяться й такі акції, як збір книжок, іграшок, одягу, взуття, солодощів для дитячих будинків та шкіл-інтернатів. За останній час студенти відвідали Новоайдарський реабілі-

таційний центр, дитячий будинок №1 м. Луганська, Лутугинську обласну спеціалізовану загальноосвітню школу-інтернат (див. вріз на С. 10).

Гарно працюють органи студентського самоврядування: студентська рада, рада профілактики (профілактика правопорушень, пропусків занять), а також рада гуртожитку.

Велика увага приділяється питанням національного, патріотичного, ідейно-морального, духовного виховання. Цікавий тематикою своїх засідань клуб „Відродження”, який працює більше 15 років, незмінно керує ним *Валентина Іванівна Юрик*. Студенти ведуть пошукову роботу, на засідання клубу запрошуються працівники обласного краєзнавчого музею, діячі мистецтв, письменники, вчені. Частими гостями засідання є учні шкіл.

У технікумі стали традиційними *конкурси-ярмарки „Здоров'я”*, виробів особистого виконання, страв, конкурси-виставки квітів.

У музеї технікуму створені яскраві експозиції, проводяться цікаві заняття-екскурсії з запрошенням учнів шкіл.

ШЛЯХИ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Однією з найбільш ефективних форм поза-класної роботи, яка сприяє засвоєнню студентами європейської тематики як нового виміру, є організація

Активісти Євроклубу технікуму

Учасники відкритого засідання Євроклубу „Найстаріші навчальні заклади Західної Європи”

Члени Євроклубу „Нова хвиля”

ЄВРОКЛУБ Луганського будівельного технікуму транспортного будівництва – молодіжний проект, спрямований на формування демократичних цінностей, наукового світогляду та гармонійно розвинutoї особистості.

Завдання клубу:

- підтримання курсу України на інтеграцію у європейську спільноту;
- укріплення зв'язків з країнами Європи, інформування й виховання молодих людей у дусі спільних європейських цінностей, сприяння встановленню добрих стосунків з однолітками за кордоном та європейськими молодіжними неурядовими організаціями;
- інформування про міжнародні освітні програми;
- сприяння покращенню взаєморозуміння серед молоді різних культур і конфесій.

Форми роботи:

- проведення студентських конференцій з актуальних проблем євроінтеграції, семінарів, круглих столів;
- організація творчих конкурсів на європейську тематику;
- випуск інформаційних бюлетенів та газет;
- святкування Дня Європи в Україні (травень);
- організація заходів на теми: „Європейські свята”, „Європейські видатні особистості”, „Європейське мистецтво” тощо;
- листування з молодіжними організаціями в Україні та за кордоном;
- презентації міжнародних освітніх програм.

За період існування Євроклубу був проведений тиждень толерантності в рамках всеукраїнської акції „Толерантність як шлях до Європи”, а члени Євроклубу взяли участь у конкурсі творчих робіт „Моє бачення толерантності”. Активісти клубу стали учасниками міської гри-квест „Ми – різні, ми – рівні, ми – разом” та конкурсу „Через шкільну газету – в Європу”, який проводила Луганська обласна група „Медіація”.

Марія Бука,
керівник Євроклубу „Нова хвиля”

Ольга Годорож,
директор Луганської спеціалізованої школи I-III ступенів №11

Спільні заходи сприяють гармонійному розвитку особистості учнів та студентів, формуванню демократичної культури та європейських цінностей, набуттю знань

про спільну європейську спадщину та уміння адаптуватися до життя і навчання в сучасних умовах.

студентських євроклубів. **Євроклуб** як об'єднання учасників за інтересами передбачає проведення різноманітних заходів, які заохочують студентів до роботи в новому європейському вимірі. Вони, окрім знань про Європу, сприяють набуттю комунікативної компетентності, вміння працювати з інформацією, використовувати її, спілкуватись, працювати в команді. Запровадження в навчальних закладах таких видів робіт зі студентами значно збагачує навчально-виховний процес. Усі ці заходи, націлені на інтеграцію України в європейський простір, проводилися у Луганському будівельному технікумі транспортного будівництва ще до створення Євроклубу. Цей напрям роботи завжди цікавив студентську молодь. Так виникла ідея організації Євроклубу в стінах нашого навчального закладу.

Євроклуб технікуму був створений у 2008 році. Його робота організована за секціями: організаційна, інформаційна, правова, секція соціальних проектів, секція листування.

За такий нетривалий час здійснено чимало цікавих заходів: семінари-тренінги зі студентською молоддю на європейську тематику, відкрите засідання Євроклубу „Міста-побратими Луганська”, на якому студенти розширили свої знання про міста Кардіфф (Велика Британія), Сент-Ет'єн (Франція), Пернік (Болгарія), Люблін (Польща), Дацин (Китай) та міжнародні зв'язки нашого міста.

Особливо цікавим для студентів, викладачів та гостей технікуму було свято *Дня Європи* у травні 2009 року, в якому взяли участь члени Євроклубу, представники всіх відділень коледжу. Вони яскраво розповіли про країни-члени Євросоюзу: Данію, Австрію, Польщу, Велику Британію, Німеччину, Швецію. В кінці заходу була проведена вікторина щодо історії та сучасності Євросоюзу. Переможці отримали призи.

На річницю святкування Дня Європи у 2010 році було підготовлено та проведено відкрите засідання Євроклубу „Найстаріші навчальні заклади Західної Європи”, яке було присвячене 130-річчю Луганського будівельного технікуму транспортно-будівництва (див. вріз на С. 11). Змістовну доповідь про історію та сучасний стан нашого закладу підготувала *Світлана Чередніченко* – член Євроклубу. Студенти, члени Євроклубу, підготували яскраві доповіді про найвідоміші університети Великої Британії (Оксфорд, Кембридж, Сент-Ендрюс), Італії (Болонський університет), Франції (Сорбонна), Польщі (Ягелонський університет м. Кракова) та найстаріші навчальні заклади України (Києво-Могилянська академія, Острозька академія) та інші. У засіданні Євроклубу взяли участь учні шкіл нашого міста. Представники учнівського Євроклубу „Нова хвиля” Луганської спеціалізованої школи I-III ступенів № 11 виступили з презентацією Харківського та Київського університетів.

Члени Євроклубу „Нова хвиля” організували та провели гру-квест „Правова Євроляндія”, присвячену Міжнародному дню прав людини. В День Європи-2010 відбулася зустріч членів клубу з представниками європейської молоді в рамках проекту „Європа у валізі”, який проводиться Фондом Конрада Аденауера. За участь у яр-

ВІДКРИТЕ ЗАСІДАННЯ ЄВРОКЛУБУ „Червоний Хрест у житті суспільства”

На цьому засіданні студенти та школярі познайомилися з історією Міжнародного Червоного Хреста та особливостями роботи Червоного Хреста в Україні та Луганській області. Студенти технікуму, члени Євроклубу, виступили зі змістовними доповідями, а гість із Данії *Френк Кройер Кристенсен* – посол Міжнародного Червоного Хреста – розкрив особливості діяльності Червоного Хреста Данії. Члени волонтерського загону „Милосердя” розповіли про різноманітні форми волонтерської роботи в рамках співробітництва з Кам'янобрідською районною організацією Червоного Хреста Луганська. Викладач школи соціального здоров'я міста Сківе *Сусанна Шоу Томсен* відповіла на численні запитання студентів та учнів про діяльність соціальних організацій та проектів, які здійснюються сьогодні в Данії, про систему освіти та організацію дозвілля сучасної молоді. Школярі мали можливість безпосередньо спілкуватися з іноземними гостями.

Катерина Белозьорова, голова Євроклубу технікуму, поділилася своєю думкою про роботу клубу: „*Ми – європейці настільки, наскільки ми – українці*», – прозвучало якось під час одного з обговорень проблем євроінтеграції України. *Мабуть, це справді так. Лише відчувши себе справжнім українцем, можна збудувати свій український дім за європейськими стандартами. Саме цього прагнуть члени Євроклубу нашого технікуму*”.

А член Євроклубу *Галина Романенко* вважає, що у молоді є величезне бажання дізнатися про Європу і глибше пізнати Україну. *Молоді люди хочуть з гордістю говорити: „Ми – українці, ми – європейці”*.

Різнманітні форми роботи Євроклубу сприяють розвитку інтересу до культури, мови, традицій країн Європи, збуджують інтерес студентів та учнів до пошукової, науково-дослідницької діяльності та стимулюють ефективність навчання.

Відкрите засідання Євроклубу „Червоний Хрест у житті суспільства”

ВЕЧІР „ТРУДОВЕ ЛІТО”

Наталія Шумська,
директор СЗОШ №16, м. Луганськ

Кожен школяр може стати гостем свята „Трудове літо”, а через деякий час стати бійцем студентського загону, де не тільки працюють, а й вчаться дружити й разом відпочивати.

Дуже важливо, що кожен загін презентував свою діяльність. Сільськогосподарський загін „Луганськ-Крим-Транзит” продемонстрував не тільки ударну працю, а й як змагалися та перемагали інші студентські загони. Загони „Мастерок”, „Зелений росток” працювали в технікумі – займалися ремонтними роботами в гуртожитку, благоустроєм території технікуму. Крім роботи, студенти відвідували кінотеатри, льодовий каток „Пінгвін”, влаштовували День іменинника.

Активна участь школярів у заходах технікуму, знайомство з викладачами, адміністрацією, осмислене уявлення про традиції великого студентського і викладацького колективів – запорука їхнього подальшого успішного навчання в Луганському коледжі будівництва, економіки і права. Тут робиться все для того, щоб молода людина стала висококваліфікованим фахівцем, навчилася жити яскраво, творчо, натхненно.

Заняття з дисципліни „Інформаційні системи і технології в обліку”, викладач Пашенко О.М.

Заняття з дисципліни „Контроль і ревізія”, викладач Мороз О.І.

марку розвитку особистості, організованої Луганським центром європейської інформації, євроклуб „Нова хвиля” отримав почесну грамоту.

Шкільні євроклуби Луганська проводять спільні заходи, які сприяють розширенню знань учнів про країни Євросоюзу та формуванню європейських демократичних цінностей, підвищенню правової культури учнівської молоді. Так євроклуби середніх шкіл № 11 та № 48 пов’язує міцна дружба. Проведення спільних засідань вже стало традиційним. Євроклуби „Нова хвиля” (школа № 11) та „Сонце” (школа № 48) провели учнівську конференцію „Правова культура і захист прав людини”. Предметом обговорення були реальні заходи щодо захисту прав людини, дитини; право українських громадян на вільне пересування. За висловом керівника євроклубу „Сонце” Галини Вікторівни Белоногіної, така робота має величезне значення для розвитку допитливості, спостережливості, творчої активності учнівської молоді та формування її активної громадянської позиції.

Зв’язок шкільних євроклубів з діяльністю Євроклубу нашого технікуму має певні традиції. Учні СЗОШ № 2, 11, 13, 22, 28 м. Луганська з інтересом беруть участь у засіданнях клубу щодо євроінтеграції України. Наш технікум вже має певний досвід міжнародного співробітництва. Ми

підтримуємо зв'язки з недержавними громадськими організаціями та вищими навчальними закладами таких країн, як Австрія, Данія, Норвегія, Індія, Росія, Білорусь, обмінюємося досвідом роботи з питань підготовки фахівців у сфері соціальної роботи.

У вересні 2009 року делегація Данського Червоного Хреста відвідала наш технікум та взяла участь у відкритому засіданні Євроклубу „Червоний Хрест у житті суспільства”, учасниками якого стали також учні луганських шкіл (вріз на С. 12 та С. 13).

ТРЕТІЙ ТРУДОВИЙ ...

У третьому трудовому семестрі студентів об'єднують будівельний загін „Мастерок”, сільськогосподарський загін „Луганськ-Крим-Транзит”, загін озеленювачів „Зелений росток”. Традиційно восени проводиться вечір „Трудове літо”. Директор СЗОШ № 16 **Наталія Юріївна Шумська** після відвідання **вечора „Трудове літо”** разом зі школярами була приємно вражена тим, що всі студенти за підсумками роботи у студентських загонах були відзначені грамотами та подарунками (вріз на С. 14).

Багатьох студентів об'єднують творчі гуртки: танцювальний, драматичний, вокальний, команда КВК. Є студентська спеціалізована служба, працюють спортивні секції в рамках клубу „Олімп”.

Колектив викладачів фізичного виховання Луганського будівельного технікуму транспортного будівництва

У нашому „Олімпі” працюють справжні боги спорту і фізичного виховання – колектив висококваліфікованих, компетентних викладачів, ентузіастів культури і спорту: **Пачін Борис Олександрович** – керівник фізичного виховання, майстер спорту з волейболу; **Сербіна Наталія Семенівна** – кандидат у майстри спорту з кульової стрільби; **Дорошенко Олександр Олександрович** – учасник конкурсу „Викладач року – 2010”, **Іванова-Бондаренко Ірина Володимирівна**, **Федченко Олексій Іванович**, **Бахмат Анатолій Васильович**, **Кальченко Олексій Дмитрович** – майстер спорту з волейболу, **Самополенко Костянтин Васильович** – майстер спорту з волейболу, **Воробйова Лариса Григорівна**. Це вони зі спортивними командами коледжу щороку впевнено несуть олімпійський вогонь перемоги на спартакіадах міста Луганська серед ВНЗ I-II рівнів акредитації з футболу, настільного тенісу, легкої атлетики, плавання тощо.

Руслан Цимбал,
керівник танцювального колективу
СЗОШ №43 (директор школи – *Світлана Іванівна Несмачна*)

Мої підопічні із задоволенням беруть участь у культурних та спортивних заходах, які проводяться в стінах технікуму.

Учням дуже подобається теплий прийом, який спонукає юних артистів підвищувати свою спортивну майстерність.

Оксана Цимбал,
керівник танцювального колективу
СЗОШ № 37 (директор школи – *Людмила Олександрівна Гоголева*)

Творча атмосфера, що панує в навчальному закладі, дає можливість популяризувати фізичне виховання серед абітурієнтів. Багато наших юних дарунів побажали в майбутньому стати студентами технікуму. Сподіваюсь, що наші творчі взаємини та культурний зв'язок буде зміцнюватися і надалі.

Справжнім відданим другом для технікуму залишається й **колектив школи №22** (директор школи – *Гонтарь Володимир Васильович*) м. Луганська, учнів якої з радістю вітають студенти на різних спортивних заходах, що проводяться в технікумі. За словами *Лідії Миколаївни Непопчук*, заступника директора з виховної роботи, Луганський будівельний технікум транспортного будівництва дуже популярний серед випускників їхньої школи. Їх приваблює не тільки те, що тут можна здобути ґрунтовні знання з обраної спеціальності, але й реалізувати свої творчі та спортивні здібності.

Володимир Гонтарь та Лідія Непопчук, СЗОШ № 22

Кожен рік управління з питань фізичної культури і спорту Луганської міської ради проводить спартакіаду серед шкіл Луганська з волейболу, футболу, легкої атлетики тощо. Технікум вже не один рік допомагає у проведенні цих змагань, пропонуючи свою спортивну базу. У цьому навчальному році, протягом лютого та березня, проводилися змагання з волейболу та баскетболу, 14 шкіл міста та військовий ліцей відчували на собі гостинність нашого навчального закладу. За словами одного з організаторів змагань *Сергія Петровича Терещенка*, головного спеціаліста управління з питань фізичної культури та спорту Луганської міської ради, багато з тих, хто брав участь у змаганнях, із задоволенням ділилися враженнями про теплий та добре освітлений спортивний зал, комфортні роздягальні, душеві кімнати, а суддям сподобалось спеціально підготовлене для них приміщення, де вперше між матчами можна було налаштуватись на подальшу роботу або просто відпочити.

У травні 2009 року в спортивному залі технікуму відбулася презентація таких незвичних та нових для молоді Луганська видів спорту, як **інтер-крос** та **флорбол**. У презентації цих видів спорту взяли участь як студенти, так і викладачі коледжу, учні шкіл, волонтери УМСА (Християнська асоціація молодих людей України) Луганська, Антрациту, Красного Луча. Ці ігри дуже захопили всіх учасників своєю неординарністю та динамічністю, що дало змогу організувати тренування. **Майстер-клас із айкідо** для студентів та старшокласників із різних шкіл міста провели наші гості, волонтери із УМСА Швеції (м. Упсала), власники чорних поясів з айкідо – *Віктор Оландт* та *Моніка Лундстром*. *Артем Золотар*, керівник спортивних програм Луганської обласної УМСА, наголосив: „*Ми й надалі сподіваємося на розвиток нашої співпраці та посилення наших дружніх стосунків*”.

СПІВДРУЖНІСТЬ – ЗАПОРУКА УСПІХУ

„*Citius, altius, fortius*” або „*Швидше, вище, сильніше*” – промовистий і переконливий девіз не тільки олімпійських ігор, але й **спортивного клубу „Олімп”**, який уже не перший рік виховує гідних чемпіонів у Луганському будівельному технікумі транспортного будівництва. Життя клубу – це вир постійних перегонів і запеклих змагань серед студентів та викладачів навчального закладу, організація феєричних спортивних свят, підготовка команд для участі в міській спартакіаді.

Сьогодні в технікумі функціонують дві спортивні зали, три тренажерні зали, зала настільного тенісу. Студентське спортивне містечко вже давно стало місцем активного відпочинку, де кожен студент чи викладач мають можливість після навчальних занять поліпшити свою фізичну форму, позмагатися та підвищити спортивні досягнення.

Так, зокрема, за результатами 2008/2009 та 2009/2010 навчальних років у загальному заліку збірна команда технікуму посіла III місце.

Технікум за свою багату 130-літню історію зібрав безцінну скарбницю традицій, які постійно примножуються, передаються з покоління в покоління, залишаючи вагомий спадок для нащадків. Великого значення у вихованні молоді набувають спортивні традиції навчального закладу. Щороку проходять

Управління школою

захоплюючи спортивно-масові заходи, які збирають сотні юнаків та дівчат, для яких спорт – це цілий світ, наповнений і шаленими перемогами, і гірким присмаком поразок, і постійним закликком „Вперед! Ти переможеш!”. Традиційно навчальний рік розпочинається з відкриття спартакіади коледжу. Восени – це спортивне свято „День здоров’я”, змагання з футболу та легкої атлетики серед відділень; взимку – баскетбол, волейбол, спортивно-військовий конкурс „Захистимо Вітчизну!”; навесні – спортивний конкурс до Дня 8 Березня „Дівчата, на старт!”, турніри з настільного тенісу та шахів, фестиваль із фітнесу. Закінчується навчальний рік святковим заходом, на якому підводиться підсумок за рік.

Ще однією доброю традицією є запрошення учнів шкіл та студентів різних навчальних закладів Луганська на всі спортивні заходи технікуму. Товариські зустрічі між студентами та учнями шкіл з волейболу та баскетболу, показові виступи школярів на фестивалі з фітнесу проходять на високому організаційному та естетичному рівнях. Це завжди справжнє свято спорту та здоров’я, яке не залишає байдужими ані студентів, ані гостей технікуму.

Якщо поррахувати кількість вихованців „Олімпу” за всю його багаторічну історію існування, то можна дійсно загубитися в цифрах, адже це тисячі й тисячі фізично розвинених і здорових юнаків і дівчат, які ставляться до свого здоров’я як до найвищої соціальної цінності особистості,

а своїм гідним прикладом сприяють збереженню здоров’я нації.

Спортивний клуб технікуму чекає на нових друзів, адже попереду – ще чимало невідкорених вершин „Олімпу”!

ДОСВІДЧЕНІ ФАХІВЦІ-ВИКЛАДАЧІ

Технікум завжди славився досвідченими фахівцями – викладачами, яких поважають студенти за професіоналізм, багатий життєвий досвід, уміння допомогти уникнути помилок.

Засідання науково-дослідницького товариства з фінансово-економічного аналізу

Колектив викладачів Луганського коледжу будівництва, економіки та права

Щиру шану і подяку висловлюємо всім, хто все своє життя присвятив нашому навчальному закладу, людям чистої і багатой душі. Вони витримали випробування часом і зуміли залишитися вірними коледжу, а отже, й собі. Без сумлінної і натхненої праці *Блинова Едуарда Петровича, Малюги Валентина Павловича*, заслуженого вчителя України, *Іванчикової Катерини Гаврилівни, Горенкова Тома Олександровича, Стоянової Олени Миколаївни, Фоміної Валентини Павлівни*, заслуженого вчителя України, *Скворцової Емілії Степанівни, Цветкової Лідії Олександрівни, Гонтаренка Аркадія Миколайовича, Блинової Людмили Григорівни*, заслуженого вчителя України та багатьох інших викладачів наша історія не була б такою яскравою.

Навчання в технікумі здійснюється висококваліфікованими фахівцями, майстрами своєї справи. Це *Євсюкова Ольга Іллівна*, заслужений вчитель України, *Омельченко Олексій Петрович*, заслужений працівник народної освіти України, *Шийко Наталія Валентинівна*, заслужений працівник освіти України, *Худякова Валентина Костянтинівна*, заслужений працівник освіти України; відмінники освіти України: *Сагалаєва Любов Тимофіївна, Мороз Ольга Іванівна, Бугайова Інна Анатоліївна, Шкаріна Олена Вікторівна, Писаревська Валентина Савелівна, Горюнова Лідія Семенівна, Славошинська Галина Анатоліївна, Орлов Юрій Миколайович, Кучеренко Олена Іванівна, Дашко Любов Григорівна, Ковальова Людмила Олексіївна, Бондар Юлія Олександрівна, Опанасенко Ігор Леонідович* та інші.

Алексей Омельченко
Шаги через века

Представлен опыт работы техникума (с сентября 2010 года – колледжа), которому исполняется 130 лет, и его совместной работы со школами по вопросам профориентации, раскрываются практические шаги привлечения молодежи к знакомству с будущей профессией, подготовки к взрослой жизни. Предлагаются традиционные для техникума мероприятия и формы работы с молодежью.

Ключевые слова: поддержка одаренной молодежи, профориентация, внеурочная работа, научно-исследовательская работа.

Oleksii Omelchenko
Steps through centuries

The article presents the experience of the 130-year-old technical school on the problem of professional orientation. It opens up practical steps on the way to bringing students to their acquaintance with future profession, their preparations to adult life. Traditional ways and forms of work with young people are presented by the author.

Keywords: support of gifted young people, professional orientation, extracurricular work, research work.

У житті складного механізму навчального закладу необхідною є робота допоміжного персоналу. Сумлінно працюють ці люди на благо навчального закладу. Їхній внесок в історію коледжу вагомий.

До нас приходять вдумливі, тямущі студенти. З таких виходять гарні фахівці – будівельники, бухгалтери, дилери, юристи, діловоди, соціальні працівники тощо. На цих молодих людях тримається технікум, його слава й авторитет. На таких ми чекаємо шороку.

Приємно озирнутися назад. Ще краще те, що можна з впевненістю дивитися у майбутнє.

130 років минулого – це перемоги, спогади, гіркота втрати, вдячність тим, хто стояв у витоків створення навчального закладу.

Сьогодні, в дні свята 130-річчя Луганського будівельного технікуму (віднині коледжу) транспортного будівництва, наші вітання всім, хто був і є причетним до становлення технікуму, подяка його випускникам, викладачам, студентам, ветеранам, колегам, батькам, які з надією і впевненістю йдуть у завтрашній день.

Редакція журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”

вітає колектив Луганського будівельного технікуму транспортного будівництва зі славною датою – 130-літтям, а також з новим статусом – з вересня 2010 року цей заклад перейменовано в **Луганський коледж будівництва, економіки та права**. Бажаємо творчих успіхів і злетів на педагогічній ниві у почесній справі – **плекання особистості!**

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ: організаційний аспект

Управління
школою

На думку авторів, одним із аспектів сучасного реформування освіти є методологічна переорієнтація процесу виховання на розвиток особистості, формування ключових компетенцій, життєвих навичок. Крім того, розвиток будь-якого навчального закладу, тобто перехід його на новий якісний стан, може здійснюватися тільки через освоєння нововведень, через інноваційний процес.

Ключові слова: інновації, інноваційна модель виховної системи, перспективний педагогічний досвід, модель управління впровадженням інновацій, науково-методичний та психолого-педагогічний супровід.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Загальноцивілізаційні тенденції розвитку, які впливають на всі сфери життєдіяльності людини, світового співтовариства та України зокрема, складають підґрунтя сучасних змін в освіті. Міжнародна комісія ЮНЕСКО з освіти для XXI століття сформулювала чотири принципи, на яких має базуватися освіта:

- навчитися жити разом;
- навчитися отримувати знання;
- навчитися працювати;
- навчитися жити.

У сучасному європейському світогляді головною складовою національного багатства та основним ресурсом соціально-економічного розвитку визнані інтелект, освіта, професійний досвід та соціальна мобільність. До цих традиційних індикаторів конкурентоспроможності також додалась здатність до інновацій у професійній ді-

яльності й соціальному житті.

Усталена система і традиції української школи передбачають, що у навчальному закладі *людина* не тільки *здобуває освіту*, а й *формується як особистість, набуває абсолютні цінності життя*. Відомий український вчений І.А. Зязюн зазначає, що смислом і метою сучасної освіти повинна стати „людина у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонізація її відносин з собою та іншими людьми та світом. ... Система освіти створюється для людини, функціонує й розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості, і в ідеалі її призначення — щастя людини” [5].

Олена ЧЕШЕНКО

Старший викладач кафедри педагогіки і психології Одеського обласного інституту удосконалення вчителів, методист вищої категорії науково-методичної лабораторії проблем виховання, голова правління обласного Клубу „Творчість” творчо працюючих заступників директорів навчальних закладів з виховної роботи при Одеському ОІУВ, регіональний координатор Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю

Вікторія ЯГОДНИКОВА

Заступник директора з науково-методичної роботи Одеського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом, старший викладач кафедри педагогіки і психології Одеського обласного інституту удосконалення вчителів, кандидат педагогічних наук, член правління обласного Клубу „Творчість” творчо працюючих заступників директорів навчальних закладів з виховної роботи

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2010

Управління школою

Загальновизначено, що **виховання** як важлива складова педагогічного процесу

Олена
ЧЕШЕНКО

кожного навчального закладу має ґрунтуватись на справжньому інтересі й повазі до дитини і створювати необхідні умови для кожної дитини щодо пошуку власного життєвого шляху в суспільстві, формуванні, закріпленні соціального досвіду, взаємодії, зберігаючи при цьому її духовне, психофізичне здоров'я.

Ефективне вирішення сучасних завдань виховання передбачає:

- ствердження нової філософії педагогіки;
- впровадження новаторських педагогічних ідей;
- забезпечення шляхів модернізації освіти;
- поширення нововведень;
- забезпечення успіху національного відродження школи, основою якої є ідеї народної педагогіки та філософсько-дидактична спадщина видатних вітчизняних педагогів: Г. Сковороди, К. Ушинського, Б. Грінченка, О. Духновича, С. Русової, Г. Ващенко, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича [1, 2, 4, 7, 9, 10, 11, 12, 13].

Зрозуміло, що сьогодні здійснюються пошуки нових шляхів, технологій, форм, методів становлення сучасної національної системи виховання. Але кожний навчальний заклад при роз-

будові своєї виховної системи має віднайти відповідь на питання:

- Як навчити дитину жити й орієнтуватись у динамічному світі?
- Як забезпечити право дитини на школу, де вона може пережити радість досягнень, відчутти себе переможцем?
- Як сформувати свободну, самодостатню, успішну, творчу особистість, спроможну сприймати й творити зміни в професійній діяльності й соціальному житті?
- Як спонукати дитину до саморозвитку, самовиховання, самовизначення й самореалізації?

Тому школа як один із найважливіших інститутів соціалізації людини, що сприяє становленню громадянського суспільства, підготовці молоді до ролі активних суб'єктів майбутніх суспільних процесів, повинна бути винятково уважною як до нових реалій і тенденцій суспільного розвитку, так і до нововведень щодо змісту, форм і методів навчання та виховання.

Таким чином, одним із аспектів сучасного реформування освіти є **методологічна переорієнтація процесу виховання** на розвиток особистості, формування ключових компетенцій, життєвих навичок. Крім того, слід зазначити, що розвиток будь-якого навчального закладу, тобто перехід його на **новий якісний стан**, може здійснюватись тільки через освоєння нововведень, через інноваційний процес.

Разом з тим, в освіті існує **низка проблем**, що при-

Вікторія
ЯГОДНІКОВА

зводять до невідповідності сучасної школи вимогам сьогодення:

- недостатній рівень готовності вчителів до інноваційних процесів у вихованні;
- повільне впровадження інновацій;
- непродуктивна пошукова практика вчителя;
- неефективна система управління впровадженням інновацій;
- недосконалий організаційно-методичний супровід щодо створення, поширення та використання нового.

Виходячи з цього, **метою статті** є розкриття сутності інновацій у виховному процесі та визначення шляхів їх впровадження.

Завдання статті: проаналізувати науково-методичні засади інноваційної спрямованості процесу виховання та дієвість науково-методичного, психолого-педагогічного супроводу впровадження інновацій у виховний процес, подати методичні рекомендації щодо узагальнення інноваційної системи виховання навчального закладу (див. додатки 1, 2 на С. 24-30).

Ефективність, результативність впровадження нововведення залежить від **інноваційного потенціалу педагогів**, що передбачає їх здатність створювати, сприймати, реалізовувати нововведення, а також своєчасно позбавлятися від застарілого, педагогічно недоцільного. Ця здатність переважно є наслідком творчих

ПРОБЛЕМА ІННОВАЦІЙ в освіті та вихованні

Аналіз останніх досліджень свідчить про підвищений інтерес науковців і практиків до означеної проблеми. Так проблемі інновацій в освіті та вихованні присвячені праці І.М. Дичківської, І.Г. Єрмакова, В.І. Загвязинського, В.Г. Кременя, В.О. Черкашенко та інших [3, 4, 6, 8, 15].

Інновації у виховному процесі трактуються як процес і результат виховної діяльності, що стимулює новаторські зміни в усіх сферах життєдіяльності людини та соціальному середовищі. Вони орієнтовані на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку здібностей до творчості, креативності, різноманітних форм мислення, а також високих соціально-адаптивних можливостей особистості.

У психологічній і педагогічній літературі визначено, що **нововведення** — це комплексний процес створення, поширення та використання нового педагогічного засобу для якісно кращого задоволення вже відомих суспільних потреб, процес його впровадження в окремому навчальному закладі з метою підвищення результативності освітньо-виховної діяльності. Науковці визначають **інновацію освіти** як цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог. Виходячи з цих визначень, можна стверджувати, **нововведення** (новація) — це *засіб* (новий метод, методика, технологія, програма та інше), а **інновація** — це *процес освоєння цього засобу*. За Л. Даниленко, ядром, основою будь-якої інновації є *нова ідея*; її *джерелом* — дослідницька діяльність вченого або пошукова практика вчителя, керівника; *носієм інновації* — творча особистість, експериментатор, дослідник [3].

Інноваційність, як зазначає І.М. Дичківська, це не тільки налаштованість на сприйняття, продукування й застосування нового, а, насамперед, відкритість [3]. Стосовно **особистісного чинника педагогічної діяльності** це означає:

- **відкритість** вихователя до *діалогічної взаємодії* з вихованцями, яка передбачає рівність психологічних позицій обох сторін;
- **відкритість культури й суспільству**, яка виявляється у прагненні педагога змінити дійсність, дослідити проблеми та обрати оптимальні способи їх розв'язання;
- **відкритість свого „Я”**, власного внутрішнього світу, тобто організація такого *педагогічного середовища*, яке сприяло б формуванню й розвитку образу „Я”.

Дослідники проблем педагогічної інноватики намагаються *ствіднести нове* в педагогіці з *корисним, прогресивним, позитивним, сучасним та передовим*. На думку сучасного російського вченого В. І. Загвязинського, нове у педагогіці — це не тільки ідеї, підходи, методики, технології, які у поєднаннях ще не висувались і ще не використовувались, а й комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які ввібрали в себе *прогресивне начало*, що дає змогу в змінних умовах і ситуаціях ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти [3].

Основними **джерелами інноваційних ідей** процесу виховання виступають:

- **соціальне замовлення школи на випускника** — потреби країни, регіону, району (міста);
- **нормативно-правові документи** органів влади та управління освіти різних рівнів;

- досягнення та розробки сучасних наук про людину: філософії, психології, педагогіки, соціології, фізіології, соціоніки, медицини та ін. наук;
- власний професійний досвід педагогів, практичне педагогічне мислення;
- аналіз результату й процесу функціонування системи виховання навчального закладу;
- аналіз психолого-педагогічної літератури;
- досягнення перспективного педагогічного масового досвіду.

Науковці, дослідники, педагоги-новатори по-різному визначають **класифікацію інновацій в освіті**. Найбільш відомі такі три групи нововведень:

1. залежно від *сфери застосування* (інновації у змісті освіти, в технології навчання та виховання, організації педагогічного процесу, в управлінні освітою);
2. залежно від *масштабу перетворень* (масштабні, системні, локальні, модульні);
3. залежно від *інноваційного потенціалу* (модифікаційні, комбінаторні, фундаментальні).

В наукових джерелах зазначено, що освоєння нововведень складається з **семи етапів розвитку**, які одержали назву **життєвий цикл нововведень**:

- 1 етап — **відкриття** чи **старт** — зародження нової ідеї, виникнення нової концепції нововведення;
- 2 етап — **винахід** — створення нововведення, втілення нової ідеї в певний об'єкт, матеріальний чи духовний проект-зразок;
- 3 етап — **реалізація** — практичне застосування нововведення, його коригування, доопрацювання;
- 4 етап — **розповсюдження** — широке впровадження в масовий досвід, проникнення його в інші навчально-виховні заклади;
- 5 етап — **насичення** — **втрата новизни** (рутинізація нововведення). На цьому етапі може з'явитись *альтернативне нововведення* чи поглинання його більш ефективним;
- 6 етап — **спад** (криза, фініш) — вичерпаність можливостей застосування нововведення в нових умовах;
- 7 етап — **іrrадіація** (лат. irradigare — сяяти, випромінювати) — існування даного етапу можливе у випадку, якщо нововведення не зникає, а *модернізується й відтворюється*.

Слід зазначити, що наявність або відсутність останніх двох етапів залежить від інноваційного потенціалу освітнього закладу, який впроваджує конкретну інновацію.

Критеріями, які характеризують інноваційну діяльність у виховному процесі, можуть виступати:

- **актуальність**, яка обумовлена потребами виховання сьогодення;
- **новизна**, що дає змогу визначити рівень новизни досвіду (абсолютний, локально-абсолютний, умовний, суб'єктивний);
- **наукова обґрунтованість**;
- **оптимальність**, яка сприяє досягненню **високих результатів виховного процесу** за найменших витрат часу, фізичних, розумових сил;
- **результативність та ефективність**, що означає певну **стійкість позитивних результатів** у інноваційній діяльності вчителя;
- можливість **творчого застосування в масовому досвіді**, що передбачає придатність апробованого досвіду для масового впровадження в загальноосвітніх закладах.

прагнень педагога, його ставлення до нововведення.

Впровадження інновацій в шкільну практику потребує нову генерацію вчителів, керівників шкіл, **здатних до творчого пошуку та постійного підвищення фахового рівня** [14, 18]. Тому це питання є актуальним.

Виділяють такі орієнтовні **критерії готовності педагогів до інноваційної діяльності** [18]:

- **усвідомлення необхідності** інноваційної діяльності;
- **готовність до творчої діяльності** щодо нововведень у школі;
- **впевненість** у тому, що зусилля, спрямованні на нововведення в школі, *принесуть результат*;
- **узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю**;
- **готовність до подолання** творчих невдач;
- **органічність інноваційної діяльності, фахової та особистісної діяльності**;
- позитивне **сприйняття** свого минулого досвіду і вплив інноваційної діяльності на *фахову самостійність*;
- **здатність до фахової рефлексії**.

Зважаючи на те, що процес **підвищення фахового рівня** педпрацівників є безперервний розвиток їхнього творчого потенціалу, він передбачає **три етапи**:

- **констрування** особистого досвіду на основі узагальнення способів розв'язання педагогічних проблем;
- **аналіз педагогічної діяльності** з метою виявлення

перспектив у розвитку власного досвіду;

- **розвиток організованого досвіду** в тісному зв'язку з конструюванням педагогічної діяльності на основі досягнень педагогічної науки й прогресивного досвіду.

В організації інноваційної діяльності педагогів важливим є **створення необхідних умов**, які передбачають *творчий пошук, морально-психологічний клімат, матеріально-технічні, санітарно-гігієнічні та естетичні умови праці*.

З метою підвищення виховної функції навчальних закладів Одещини, подолання перешкод упровадження інновацій у виховний процес, стимулювання інноваційного стилю професійної педагогічної діяльності та розвитку творчого потенціалу педагогів, заступників директорів з виховної роботи, педагогів-організаторів, класних керівників, вихователів Одеським обласним інститутом удосконалення вчителів здійснюється **науково-методичний та психолого-педагогічний супровід інноваційних процесів** як один із шляхів упровадження інновацій у виховний процес навчальних закладів області [16, 17]. Такий супровід передбачає комплекс заходів щодо підвищення професійної компетентності освітян з проблем виховання, виявлення, розповсюдження перспективного педагогічного досвіду та впровадження новітніх педагогічних технологій. Так в Одеській області:

- визначаються та підтримуються навчальні заклади, які розробляють шкільну політику щодо підвищення виховної функції школи, активно працюють над вирішенням завдань виховання, впровадженням інновацій;
- проводяться обласні науково-методичні та науково-практичні семінари, семінари-тренінги, конференції, презентації, дискусії, круглі столи з проблем виховання;

- проведено три обласні конкурси „Сучасний заступник директора з виховної роботи навчального закладу” (2001, 2006, 2007 рр.), три обласні конкурси „Сучасний класний керівник” (2000, 2004, 2008 рр.) та обласний конкурс „Сучасний педагог-організатор” (2010);

- систематично проводяться (1 раз в три роки) обласні Ярмарки педагогічних ідей та технологій;

- протягом дев'яти років здійснюється робота обласних педагогічних майстер-класів заступників директорів з виховної роботи;

- з 2005 року діє обласний клуб „Творчість” при Одеському обласному інституті удосконалення вчителів, в якому об'єднані творчо працюючі заступники директорів з виховної роботи, клуб працює за проблемою „Інноваційні технології виховання” з метою відродження та створення національної системи виховання, інноваційних виховних систем навчальних закладів;

- здійснюється цілеспрямована діяльність обласних опорних шкіл передового педагогічного досвіду з проблем виховання;

- п'ять років діє обласна школа педагогічної майстерності для заступників директорів з виховної роботи;

- чотири роки діє обласна школа новопризначених заступників директорів з виховної роботи, два роки працює обласна школа новопризначених педагогів-організаторів;

працюють три обласні творчі групи з проблем виховання (2009-2010 рр.):

А) *творча група заступників директорів з виховної роботи* — членів обласного клубу „Творчість” за проблемою „Модель виховної системи сучасного навчального закладу”;

Б) *творча група класних керівників* за проблемою „Модель системи виховної діяльності класу”;

В) *творча група педагогів-організаторів*;

Додаток 1

МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ВПРОВАДЖЕННЯМ ІННОВАЦІЙ

Ефективність упровадження інновацій у виховний процес навчального закладу передбачає дотримання науково-обґрунтованих складових моделі управління цим процесом.

Принципи оптимального управління процесом упровадження перспективного педагогічного досвіду (ППД)

1. Орієнтація на цілісне удосконалення з виділенням головного.
2. Визначення близьких, середніх та далеких перспектив.
3. Поєднання колективної та індивідуальної роботи.
4. Одночасність упровадження досягнень психолого-педагогічної науки та перспективного педагогічного досвіду.
5. Об'єднання процесу впровадження перспективного педагогічного досвіду з підвищенням професійної кваліфікації вчителів.
6. Створення необхідності впровадження в практику ідей перспективного педагогічного досвіду.
7. Наступність (зв'язок нових ідей з попередніми).

Ознаки перспективного педагогічного досвіду

1. Актуальність або перспективність ідеї педагогічного досвіду, відповідність нормативно-правовим документам.
2. Новизна, оригінальність перспективного педагогічного досвіду.
3. Результативність. Результати мають бути комплексними і вищими за середні; зусилля, які витрачає педагог і учні, мають відповідати нормам або бути меншими від неї.
4. Надійність, тобто можливість відтворення створеної технології іншими педагогами.

Етапи узагальнення досвіду:

- виявлення;
- вивчення;
- узагальнення;
- об'єктивне оцінювання;
- розповсюдження.

Методика вивчення ідей ППД

I етап

1. Визначення стану виховного процесу, результативності рівня вихованості дітей.
2. Вивчення педагогічної літератури з визначеної проблеми (не тільки журнальні публікації, але й монографії з теорії питання).
3. Пілотажний (розвідувальний) період: відвідування виховних заходів, спостереження уроків, формулювання теми педагогічного досвіду, рекомендації вчителям, список літератури для самоосвіти, алгоритми подальшої діяльності. Назва теми досвіду повинна складатись із 7 слів (кількість слів, які за законом психології здатна осягнути людська пам'ять).

- з 2005 року проводяться *обласні методичні фестивалі* за підсумками обласних конкурсів за проблемами:

1. „Інноваційні системи, моделі виховної діяльності навчальних закладів Одещини” (за підсумками обласних конкурсів „Сучасний заступник директора з виховної роботи навчального закладу” 2006, 2008 рр. за трьома номінаціями: заступник директора з виховної роботи *міського* загальноосвітнього навчального закладу; заступник директора з виховної роботи *сільського* загальноосвітнього навчального закладу; заступник директора з виховної роботи *загальноосвітнього навчального закладу нового типу*: навчально-виховного комплексу, гімназії, ліцею);

2. „Інноваційні системи, моделі виховної діяльності класу” (за підсумками обласних конкурсів „Класний керівник” 2004, 2009 рр. за трьома номінаціями: класний керівник 5-11 класів *міського* загальноосвітнього навчального закладу; класний керівник 5-11 класів *сільського* загальноосвітнього навчального закладу; класний керівник *загальноосвітнього навчального закладу нового типу*: навчально-виховного комплексу, гімназії, ліцею) в програмах яких:

- *презентації* провідних ідей, систем, моделей виховної діяльності навчальних закладів, класів та *демонстрації* педагогічних технологій, методів, практичних ділових форм роботи з класними

- керівниками, вчителями, батьками, учнями;
- систематично здійснюється цілеспрямована робота щодо формування позитивного іміджу навчальних закладів, які впроваджують інновації у виховному процесі, творчо працюючих заступників директорів з виховної роботи, класних керівників, педагогів-організаторів;
 - здійснюється цілеспрямована робота з формування суспільної думки щодо інноваційності вихованого процесу в сучасному освітньому просторі.

Аналіз діяльності навчальних закладів Одещини свідчить про результативність такого науково-методичного та психолого-педагогічного супроводу впровадження інновацій у виховний процес, який забезпечує достатній рівень інноваційного потенціалу навчальних закладів області. Так сьогодні створені та впроваджені в навчальних закладах області інноваційні системи, моделі виховної діяльності, педагогічні інноваційні технології, авторські програми виховання. Їх автори є переможцями, учасниками обласних та Всеукраїнських конкурсів, рішенням експертної комісії обласних Ярмарків педагогічних ідей та технологій їх творчі роботи визнані авторськими, отримали „Посвідчення автора”, дипломи.

Серед них *слід виокремити:*

А. Інноваційну „Модель виховної системи сільського району”, започатковану в 2003

II етап

1. Вивчення системи роботи класного керівника, вихователя, вчителя (не менше року).
2. Аналіз ефективності перспективного педагогічного досвіду:
 - зміни в рівні професійної компетенції вчителя;
 - зміни в рівні розвитку учнів засобами запропонованої технології;
 - вплив на здоров'я учнів і вчителя;
 - узагальнення матеріалів (рішення педагогічної ради, наказ) вивченого перспективного педагогічного досвіду згідно з обраною формою узагальнення.

Рівні узагальнення ППД

1. *Практичний* (найнижчий) рівень (плани, розробки, виступи, відеозаписи, ін.).
2. *Описовий рівень* (короткий коментар до технології ППД).
3. *Методичний рівень* (висвітлення технології досвіду: в якій послідовності і формі використовувалися вчителем методи виховання і розвитку учнів).
4. *Науково-методичний рівень*.

Основні вимоги до ППД

Перспективний педагогічний досвід повинен:

- відповідати новій філософії педагогіки та сучасним вимогам до виховання підростаючого покоління;
- забезпечувати всебічний розвиток особистості;
- відповідати досягненням сучасної педагогічної та психологічної науки;
- відрізнятися від масової практики творчим вирішенням педагогічних завдань;
- передбачати раціональні шляхи, якими педагоги домагаються високих результатів;
- бути високоєфективним.

Методи вивчення ППД

ППД варто вивчити в динаміці, використовуючи з цією метою такі методи:

- вивчення виховної системи роботи класного керівника, вихователя, вчителя;
- моніторинг його педагогічної та методичної діяльності;
- бесіди з автором досвіду з метою виявлення таких елементів в його діяльності, які складно визначити тільки відвідуючи позакласні заходи;
- вивчення шкільної документації (планування виховної роботи, соціальний паспорт класу, авторські нароби по створенню моделі класу, учнівського самоврядування, впровадження рейтингової системи, розробки сценаріїв);
- анкетування колег, учнів, батьків.

Перспективний педагогічний досвід набуває значущості тоді, коли вдається вдало описати його, не випустити головних складових елементів виховної системи. ►

році. При розбудові моделі були враховані регіональні особливості Котовського району, в якому переважає хуторська система розселення, стійко зберігаються народні традиції національної, духовної культури, плекається народна любов до землі та повага до праці, людей праці, та особливості кожного окремо взятого навчального закладу на заходах інтеграції всіх виховних впливів на дитину, поєднанні традиційних й сучасних прогресивних підходів до виховання. (Автор

Т.І. Лісовська, методист вищої категорії з виховної роботи методичного кабінету відділу освіти Котовської районної державної адміністрації Одеської області, районний координатор мережі Шкіл сприяння здоров'ю).

Б. Інноваційні системи, моделі виховної діяльності навчальних закладів:

- Модель виховної діяльності „Школи культури здоров'ю – Школи розвитку сучасної компетентної особистості” (автор *О.А. Ступкевич*, заступник директора з виховної роботи Одеської гімназії №8).
- *Виховна система Школи особистісного розвитку* (автор *Л.А. Єрофєєва*, заступник директора з виховної роботи Великодолинського НВК „Загальноосвітня школа I-III ступенів – ліцей” Овідіопольського району).
- *Модель системи виховної роботи школи. Розвиток індивідуальних здібностей учнів як складова формування творчої особистості* (автор *Г. А. Макианська*, заступник директора з виховної роботи Одеської загальноосвітньої школи №63 I-III ступенів).
- *Виховна система „Квалітативна освіта + ефективна система виховання = компетенції особистості + успіх”* (автор *А.І. Боляк*, заступник директора з виховної роботи Одеської спеціалізованої школи I-III ступенів №10 з поглибленим вивченням французької мови імені льотчиків-космонавтів

Технологія впровадження ППД

- Роз'яснення вчителю переваг перспективного педагогічного досвіду порівняно з традиційними методами.
- Створення сприятливих умов роботи на практиці.
- Організація внутрішкільного контролю за застосуванням раціональних засобів роботи.
- Моральне і матеріальне заохочення носія перспективного педагогічного досвіду.

Перший етап цієї роботи – визначення, обґрунтування і популяризація проблеми, над вирішенням якої працює педагогічний колектив; підведення вчителів до висновку про неминучість відмови від застарілого в практиці та необхідність впровадження сучасних педагогічних технологій.

Другий етап – створення творчої лабораторії за добровільною участю кращих вчителів з метою конструювання, створення, впровадження перспективного досвіду.

Форми впровадження ППД

- Постійно діючі семінари-практикуми.
 - Створення творчих груп по впровадженню ППД.
 - Творчі відрядження.
 - Методичні фестивалі.
 - Педагогічні форуми.
 - Науково-практичні конференції.
 - Круглі столи.
 - Робота Школи перспективного педагогічного досвіду.
 - „Майстер-клас”.
 - „Школи педагогічної майстерності” та інше.
- Доцільним буде проведення „**Тижня педагогічної майстерності**”, **тренінгових занять** з питань підвищення рівня фахового зростання, професійної компетентності, оволодіння знаннями, вміннями та навичками ППД, формуванню та розвитку інноваційного стилю педагогічної діяльності.

- Г. Добровольського та Г. Шоніна).
- Система виховної діяльності *Школи культури здоров'я „Компетентність + творчість + партнерство + родинність = успіх”* (автор Л.І. Арансон, заступник директора з виховної роботи Вилківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1 Кілійського району).
 - *Модель виховної системи Одеської гімназії №9 на засадах козацької педагогіки* (автор О.О. Андріянова, заступник директора з виховної роботи Одеської гімназії №9).
 - Виховна система *Школи зростання особистості* (автор Т.В. Фокіна, заступник директора з виховної роботи загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №3 м. Котовськ).
 - Виховна система *„Школи духовності, сприяння здоров'ю та соціального партнерства”* (автор І.М. Попова, заступник директора з виховної роботи Української гімназії №1 м. Іллічівська).
 - *Виховна система сучасного навчального закладу – Школи успіху „Духовність, здоров'я, родина, культура”* (автор В.М. Сливка, заступник директора з виховної роботи Мирненської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Біляївського району).
 - Модель виховної діяльності Кам'янського НВК *„Здоров'я + інтелект + творчість = УСПІХ”* (автор Н.В. Іванова, экс-заступник дирек-

ДЕЯКІ ПОРАДИ

щодо узагальнення інноваційної системи виховання навчального закладу

Опис інноваційної системи виховання навчального закладу (відповідно до головних складових елементів опису ППД) **може мати таку схему:**

- *тема досвіду*, котра конкретизує проблему педагогічного пошуку;
- *мета та завдання* провідної ідеї, на вирішення яких спрямована система виховання;
- *засоби реалізації* поставленої мети та можливості їх впливу на гарантований результат;
- *послідовність педагогічних дій* на усіх етапах виховного процесу, який розкриває *особливості вирішення виховних завдань* за конкретних умов (міського, сільського навчального закладу, закладу нового типу);
- *наявність умов ефективного функціонування досвіду* (особливості учнів, характеристика індивідуального стилю діяльності педагогів, їх професійно-педагогічна підготовка, навчально – матеріальна база, оснащеність виховного процесу);
- *дієвість виховної системи, її результативність* (модель ідеального учня, модель випускника, модель вчителя, моніторингові дослідження вихованої діяльності, рівень вихованості учнів);
- *адресна спрямованість* досвіду (де, ким, коли та за яких умов досвід може бути найбільш ефективно використаний).

Опис інноваційної системи виховання навчального закладу за орієнтовною структурою:

- *система виховної діяльності* навчального закладу, *шкільна політика* щодо підвищення виховної функції школи, *оригінальність педагогічних ідей виховання, її модель*; коротка творча характеристика педагогічного та учнівського колективів, передбачена *новизна* їх діяльності з урахуванням *регіональних, національних, релігійних* та інших особливостей середовища;
- *інноваційна спрямованість* виховної діяльності закладу, відповідність мети і завдань змісту виховної діяльності;
- *системний підхід до управління* виховною діяльністю навчального закладу;
- створення *оптимального морально-психологічного клімату* в школі (відношення співпраці, доброзичливості; врахування *загальнолюдських, національних, регіональних, етнічних* особливостей в процесі здійснення виховних впливів, які відповідають пріоритетам розвитку місця проживання, потребам суспільства, держави, забезпечення гуманного, освітньо-виховуючого *середовища життєтворчості*, комфортних умов ефективного розвитку особистості, престижної сфери для духовно-морального самоствердження дитини);
- *науково-методичний, соціально-правовий, психолого-корекційний супровід* розбудови

системи виховання навчального закладу, його динамічність;

- *зміст роботи, основні засади практичної реалізації* творчих педагогічних програм виховання та соціальних проєктів, нових форм, методів виховання, соціально важливих справ, інноваційних технологій, практичне використання нових досліджень психолого-педагогічної науки тощо; забезпечення змістовної сфери вільного часу дітей, створення умов для задоволення потреб дітей в діяльності, спілкуванні, самовираженні, самовдосконаленні, самоствердженні; залучення учнів до роботи в гуртках, секціях, клубах, творчих об'єднаннях (шкільних, позашкільних, змішаних для дітей та дорослих);
- забезпечення умов діяльності та розвитку *органів учнівського врядування*, впровадження принципів толерантності та поваги, довіри, ствердження людської гідності;
- організація *превентивного виховання*; створення умов по забезпеченню здорового освітнього середовища проживання дитини, спрямованого на зміцнення її здоров'я, соціальної адаптації, духовного зростання, підвищення культури стосунків у соціумі;
- *науково-методична та навчально-методична робота* з удосконалення педагогічної майстерності та професійної компетентності класних керівників, вихователів груп продовженого дня та інших педагогічних працівників, формування їх гуманістичного, творчого стилю діяльності, готовності до інноваційної діяльності, здатності до створення, сприйняття, реалізації нововведень;
- *гармонізація сімейно-шкільного виховання*, педагогізація батьківської громадськості;
- інтеграція зусиль *школи та громадськості* на засадах партнерства у розбудові *об'єднання культури здоров'я*; встановлення зв'язків з позашкільними та культурно-освітніми закладами, громадськими організаціями, трудовими колективами;
- *результативність* системи виховної діяльності навчального закладу, її *ефективність, дієвість* (діагностика та аналіз, системно-цільове планування, організація, контроль, регулювання та корекція виховного процесу, модель учня, модель випускника, модель вчителя, моніторингові дослідження вихованості, рівень вихованості учнів, рівень їх соціалізації та адаптації в соціумі тощо).

До опису виховної діяльності можуть бути представлені *інші матеріали*, які розкривають сутність інноваційної системи виховання, творчі здобутки та досягнення.

тора з виховної роботи Кам'янського НВК: „Загальноосвітня школа I–III ступенів – гімназія” Ізмаїльського району).

- Виховна система „*Школи сприяння здоров'ю – освітнього простору для формування життєвої компетентності як основи успіху та самовдосконалення особистості*” (автор *Л.М. Ісаєва*, заступник директора з виховної роботи Новоселівської загальноосвітньої школи I–III ступенів Котовського району).
- Модель експериментально-дослідницької виховної діяльності НВК „*Цілісний розвиток багатогранної індивідуальності учня*” (автор *Л.Г. Пораденко*, заступник директора з виховної роботи Білгород-Дністровського НВК: „Загальноосвітня школа II ступеня – ліцей”).
- *Виховна система сільської школи на засадах духовних скарбниць народу* (автор *А.В. Глушко*, заступник директора з виховної роботи Сергіївської загальноосвітньої школи I – III ступенів Саратського району).
- Система виховної діяльності Жовтневої школи „*Шкільними сходінками до вершин успіху*” (автор *Н. Г. Кірчева*, заступник директора з виховної роботи Жовтневої загальноосвітньої школи I–III ступенів Болградського району).
- Модель виховної діяльності Рівненського НВК „*Школа – родина – школа з національним*

- складом учнів” (автор *Т.І. Джигова*, заступник директора з виховної роботи Рівненського НВК: „Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад” Тарутинського району).
- Модель виховної системи Дивізійської школи „Школа – родина – Школа духовного становлення особистості” (автор *Н.М. Головченко*, заступник директора з виховної роботи Дивізійської загальноосвітньої школи І –ІІІ ступенів Татарбунарського району).
 - *Модель виховної системи малокомплектної сільської школи. Становлення творчої працелюбної особистості в умовах сільської школи* (автор *В.І. Ракша*, заступник директора з виховної роботи Борщівської загальноосвітньої школи №1 І-ІІІ ступенів Котовського району).
 - *Виховна система життєдіяльності сільського НВК на засадах української козацької педагогіки* (автор *Т.В. Тягай*, заступник директора з виховної роботи НВК „Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – сільськогосподарський ліцей” с. Троїцьке Любашівського району).
- В. Інноваційні системи, моделі виховної діяльності класів:**
- Модель виховної системи класу „Становлення особистісної зрілості та життєвої компетентності учнів школи першого ступеня” (автор

ДОДАТКИ

до опису системи виховання навчального закладу

Додатками до опису системи виховання навчального закладу можуть бути:

1. *відгук-характеристика* науковців регіональних вищих навчальних закладів та філій академічних інститутів Академії педагогічних наук України;
2. *відгуки* педагогічних і учнівських колективів навчальних закладів, органів управління освіти і науки, обласного інституту удосконалення вчителів, рай(міськ)методкабінетів, батьків, вчених, громадських організацій, органів самоврядування населення тощо;
3. *інші матеріали*, які характеризують особливості, інноваційну спрямованість виховної діяльності закладу:
 - *Концептуальна модель* виховної діяльності навчального закладу (НАЗВА) (виходячи із результатів аналізу, моделюється майбутній стан навчального закладу і його виховної системи, формується провідна ідея виховання, місія школи, головна мета, напрями та засоби реалізації Концепції виховання навчального закладу, стратегія створення необхідних умов реалізації Концепції, стратегія роботи з кадрами, удосконалення системи управління, критерії її досягнення, очікуванні результати).
 - *Схема моделі* виховної системи навчального закладу.
 - *Схеми, структури, графіки, структурно-функціональні моделі, модулі*, які характеризують особливості інноваційної спрямованості організації виховної діяльності з урахуванням типу навчального закладу (міського, сільського, нового типу), загальнолюдських, національних, регіональних, етнічних особливостей.
 - *Система науково-методичного забезпечення* системи виховання навчального закладу з питань вдосконалення педагогічної майстерності та професійної компетентності класних керівників, вихователів груп продовженого дня та інших педагогічних працівників.
 - Системний підхід до *управління виховним процесом*. Ефективні технології управління системою виховання з урахуванням проблем: соціальних, організаційних, кадрових, змістовних, психолого-педагогічних, матеріальних.
 - *Цільові програми, проектно-модульні програми, проекти* з різних напрямів виховної діяльності навчального закладу. Наприклад:
 - Програма розвитку навчального закладу – Школи культури здоров'я до 2013 року.
 - Проект розбудови екологічно сприятливого життєвого простору.
 - Програма превентивного виховання школярів.
 - Програма роботи з обдарованими учнями.
 - Проектно-модульна програма розвитку Школи Успіху.
 - Проектно-модульна програма „Партнерство з сім'єю”.

Е.М. Демченко, заступник директора з науково-методичної роботи приватної спеціалізованої загальноосвітньої школи I ступеня з поглибленим вивченням іноземних мов „Мрія” м. Одеси).

- Виховна система класу „Гармонійний розвиток особистості дитини – головна мета заснування класу – родини „Віра” (автор *Т.М. Шуляк*, за-

ступник директора з навчально-виховної роботи Новоселівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Котовського району).

- Модель виховної системи класу „Розвиток життєвої компетентності учнів у співдіяльності та співтворчості дітей і дорослих” (автор *І.А. Сторошук*, класний керівник Новодолинської загальноосвітньої школи Овідіопольського району).
- Модель виховної системи класу „Серце в долонях” (автор *Т.І. Шевченко*, класний керівник Одеської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 41).
- Виховна система діяльності класу-братства імені *П. Калнишевського* (з досвіду роботи класу-братства дитячого шкільного об'єднання Лисогірської паланки імені *І.Гонти*) (автор *Л. В. Мелеша*, класний керівник Лисогірського НВК „Загальноосвітня школа I-II ступенів – дошкільний навчальний заклад” Кодимського району).
- Виховна система класу „Розвиток самодостатньої особистості, її соціалізація” (автор *О.В. Акімов*, класний керівник Одеської загальноосвітньої спеціалізованої школи I-III ступенів з поглибленим вивченням іноземних мов №50).
- Модель виховної системи класу „Мрій! Твори! Живи!” (автор *О.В. Руденя*, класний керівник Одеської

- Проект „Школа культури здоров'я – Школа партнерства”.
- Проектно-модульна програма розбудови „Об'єднання культури здоров'я”.
- Проекти громадянського виховання „Я – громадянин України”, „Ми – одесити” та інші.
- Системний підхід до організації позаурочних творчих справ.
- Система розвитку шкільного самоврядування (Рада школи, батьківський комітет, рада батьків-чоловіків, піклувальна рада та інше).
- Розвиток демократизованого правового простору атмосфери шкільного життя, розвитку учнівського самоврядування. Школа „Лідер”.
- Діяльність дитячо-юнацьких об'єднань за інтересами (дитячі об'єднання за інтересами, клуби, гурти, гуртки, секції, волонтерські групи та інше).
- Соціальний захист, збереження та зміцнення здоров'я учнів. Організація превентивного виховання. Система профілактики правопорушень.
- Рейтингова система визначення рівнів вихованості учнів. Моніторинг стану виховної діяльності навчального закладу (Аналіз результативності. Система динамічного нагляду за рівнем вихованості учнів, таблиці, діаграми, графіки, аналітичні та діагностичні матеріали).
- Система робота з батьками, педагогізація батьківської громадськості. Діяльність клубів для батьків „Родина”, „Клуб матусь”, об'єднання „Рада батьків-чоловіків”.
- Система інтеграції зусиль всіх інститутів виховання, громади, влади з проблем створення здорового середовища життя учасників навчально-виховного процесу.
- Система розбудови об'єднання культури здоров'я.
- Поширення досвіду інноваційної системи виховання навчального закладу на районному, міському, обласному рівні: конференціях, семінарах, висвітлення у педагогічній пресі та інше.
- Інші матеріали (плани, сценарії, методичні рекомендації та розробки, моделі, публікації в пресі, фотографії, супроводжуючі відеоматеріали, ін.), які розкривають сутність інноваційної системи виховання навчального закладу.

загальноосвітньої школи I-III ступенів №31).

- Виховна система класу „Творча діяльність як умова становлення вільної особистості молодшого школяра” (автор Г.В. Колцун, заступник директора з виховної роботи приватної спеціалізованої загальноосвітньої школи I ступеня з поглибленим вивченням іноземних мов „Мрія” м. Одеси).
- „Система роботи класного керівника по забезпеченню процесу розвитку та саморозвитку особистості учня” (автор Л.І. Крецул, класний керівник Липецької загальноосвітньої школи I-III ступенів Котовського району).
- Виховна система класу „Мої вихованці – моє багатство” (автор С.В. Химич, класний керівник Кам'янської загальноосвітньої школи I-III ступенів Савранського району).

Г. Авторські програми виховання:

- Програма виховання „Я – українець” (складається з творчих програм: „Я – особистість”, „Я – громадянин України”, „Я – серед людей”, „Я і моє здоров'я”, „Я і природа”, „Я і творчість”, „Я у цілому світі”) (автор В.В. Ягоднікова, кандидат педагогічних наук).
- Програма „З віри в себе – до творця своєї долі” (складається з чотирьох творчо-цільових програм: „Вчимося спілкуванню”, „Вчимося пізнавати себе”, „Вчимося формувати духовні потреби, моральні цінності”, „Вчимося бути здоровими”) (автор Л.М. Ісаєва, заступник директора з виховної роботи Новоселівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Котовського району).
- Програма виховання „Я – родина – батьківщина – незалежна Україна – планета Земля” (автор Н.Б. Черній, заступник директора з виховної роботи Новоселівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Котовського району).
- Програма самовдосконалення особистості учня „Вчитися жити у сучасному світі” (складається з проєктів: „Самопізнання особистості”, „Саморозвиток особистості”, „Самовиховання особистості”, „Я обираю творчість”) (автор Т.В. Фокіна, заступник директора з виховної роботи загальноосвітньої школи I-III ступенів №3 м. Котовська).
- Програма „Сім'я та школа: інтеграція зусиль” (автор Л.М. Ісаєва, заступник директора з виховної роботи Новоселівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Котовського району).
- Програма „Чотирьох Азбук” для молодших школярів (складається з чотирьох пріоритетних напрямів роботи: „Азбука мого „Я””, „Азбука культури”, „Азбука моральності”, „Азбука здоров'я”) (автори Л.А. Єрофєєва, заступник

5 років Обласного клубу „Творчість” Одеського ОІУВ. Майстер-класи (25.09.2010р.)

Від редакції

ОСВІТЯНИ ОДЕЩИНИ – ДОПISУВАЧІ ЖУРНАЛУ „ДИРЕКТОР ШКОЛИ, ЛІЦЕЮ, ГІМНАЗІЇ”

1. Гузик М. Школа, якою керує Бог (До концепції авторської експериментальної школи-комплекса). – 2000. – № 1. – С. 48.
2. Гузик М. Із секретів комбінованої системи (Організація навчально-виховного процесу за універсальною технологією). – 2000. – № 2, 3. – С. 20.
3. Гузик М. Індивідуальний розвиток дитини: працююча модель сучасної авторської школи. – 2001. – № 1. – С. 6.
4. Гузик М. Як не втратити талант? Технологія навчання обдарованих. – 2001. – № 2. – С. 26.
5. Гузик М. Модель навчання й оцінювання за 12-бальною системою. – 2003. – № 2. – С. 38.
6. Кавалеров В. Вирішуємо проблеми освіти всім суспільством. – 2005. – №1. – С. 14.
7. Савельєва Н. Освіта міста Одеси: розвивальний поступ. – 2006. – № 3. – С. 10.
8. Пеняєв С. Нотатки про найголовніше. – 2006. – № 3. – С. 15.
9. Щепаняк Н. Храмом науки школу роблять вчителі. – 2006. – № 3. – С. 17.
10. Потапова Л. Як підтримувати інтерес до своєї мови і культури: польський досвід. – 2006. – № 3. – С. 19.
11. Семенюк Л. Менеджмент – елемент людської культури. – 2006. – № 3. – С. 21.
12. Волковський С. Принципи особистісно зорієнтованого управління сучасним загальноосвітнім навчальним закладом. – 2006. – № 3. – С. 23.
13. Жихарева Т., Ковтун Т., Артюх Н. Використання нових технологій у педагогічних радах. Методичні рекомендації. – 2006. – № 3. – С. 27.
14. Слесаренко О. Громадсько-державні структури як фактор удосконалення механізму управління загальною середньою освітою. – 2006. – № 3. – С. 32.
15. Шелакин В. З чого складається кейс керівника сучасного закладу. – 2006. – № 3. – С. 34.
16. Ягоднікова В. Учнівське самоврядування як засіб виховання. – 2006. – № 3. – С. 43.
17. Ремез Н. Секрети самоврядування в Рішельєвському ліцеї. – 2006. – № 3. – С. 53.
18. Косминська С., Поліщук О. Телекомунікативні проекти в освітній діяльності школи. – 2006. – № 3. – С. 56.
19. Вегерчук С., Тимошенко О., Кондрашова Ю. Використання мультимедійних технологій навчання на уроках історії та правознавства. – 2006. – № 3. – С. 61.
20. Тимофеева Н. Профільне навчання з іноземної мови: результати, технології, знахідки. – 2006. – № 3. – С. 64.
21. Сечняк М. Профільне навчання в ліцеї. – 2006. – № 3. – С. 67. ▶

директора з виховної роботи Великодолинського НВК „Загальноосвітня школа I-III ступенів – ліцей” Овідіопольського району, *Е.М. Демченко*, заступник директора з науково-методичної роботи приватної спеціалізованої загальноосвітньої школи I ступеня з поглибленим вивченням іноземних мов „Мрія” м. Одеси).

- Творчо-цільова програма „Розвиток життєвої компетентності особистості – шлях до самовдосконалення” для учнів 8-11 класів (автор *С.С. Шитра*, класний керівник Липецької загальноосвітньої школи I-III ступенів Котовського району).
- Творчо-цільова програма для учнів 1-4 класів „Створи у собі Людину: чотири кроки пізнання” (складається з чотирьох змістовних блоків – „кроків пізнання”: „Я – Я”, „Я – ми”, „Я – світ навколо мене”, „Я – Батьківщина” (автор *А.В. Тіора*, вчитель початкових класів Липецької загальноосвітньої школи I-III ступенів Котовського району).

ВИСНОВКИ

Розвиток інноваційних процесів у вихованні на сучасному етапі є об’єктивною закономірністю, що сприяє прискоренню модернізації освіти, формуванню інноваційної особистості, здатної до активного творення свого життя та світу.

Досвід освітян Одещини свідчить, що інноваційність

виховного процесу сприяє **ефективному вирішенню завдань** сучасного навчального закладу:

- *підвищення виховної функції навчальних закладів, цілеспрямованого процесу часткових змін у виховному процесі, що призводить до модифікацій мети, змісту, методів, форм виховання, адаптації навчально-виховного процесу до нових вимог;*
- *сприяння творчим педагогічним пошукам інноваційних гуманістичних педагогічних систем виховної діяльності навчального закладу, класу; створення, поширення та використання нового передового педагогічного досвіду з проблем виховання для підвищення результативності освітньо-виховної діяльності, якісно кращого задоволення суспільних потреб;*
- *стимулювання інноваційного стилю професійної педагогічної діяльності та розвитку творчого потенціалу педагогів, заступників директорів з виховної роботи, класних керівників, вихователів у розбудові цілісної, педагогічно доцільної системи виховання;*
- *підвищення ефективності та якості навчально-виховного процесу шляхом упровадження та поширення в масовий досвід авторських моделей, систем виховної діяльності, творчих педагогічних програм виховання;*
- *формування інформаційно-аналітичного банку передового педагогічного досвіду з проблем ви-*

22. Биков І. Умови успіху. – 2006. – № 3. – С. 70.
23. Матецька С. Гурток „Юнкор” у виховній роботі школи. – 2006. – № 3. – С. 73.
24. Шиян О. Формування правових навичок на стадії надання загальної освіти. – 2006. – № 3. – С. 75.
25. Лозицька О. Per aspera astra: через терни – до зірок. – 2006. – № 3. – С. 77.
26. Перлов І. Інформатизація загальної середньої освіти міста Одеси. – 2008. – № 1. – С. 4.
27. Косминська С., Поліщук О., Стратонова О. Педагогічна рада „Шляхи розвитку творчої особистості учнів”. – 2008. – № 6. – С. 6.
28. Палтишев М. Від звичайних дітей до дітей індиго, або Як формувати наукове мислення учнів. – 2008. – № 2. – С. 18.
29. Романенко Н. Роль керівника навчального закладу у створенні умов для здобуття якісної освіти як основна ідея організації освітньої галузі. – 2008. – № 2. – С. 105.
30. Савельєва Н. 1-й Міжнародний зліт Меморіальних Постів Пам’яті у місті-герої Одесі. – 2008. – № 3. – С. 49.
31. Страцинська І. Ціннісні орієнтири самовдосконалення людини. – 2008. – № 3. – С. 52.
32. Гладишенко Т. Готовність педагогів до змін – запорука успішності впровадження особистісно-орієнтованої освіти. – 2008. – № 3. – С. 76.
33. Синячов І. Профільне навчання у НВК: як звести до мінімуму негативні явища під час його впровадження в школі. – 2008. – № 3. – С. 100.
34. Волковська Т. Огляд-конкурс авторських робіт на XII Міжнародному фестивалі „Педагогіка XXI століття”. – 2008. – № 4. – С. 25.
35. Гузик М. Філософсько-світоглядні основи педагогічної системи М.П. Гузика та особливості його авторської дидактики. – 2009. – № 2. – С. 26.
36. Доні Л., Гриньова І., Слепа Т., Чокова І. Школа сприяння здоров’ю – складова Школи соціалізації особистості. – 2010. – № 3. – С. 4.
37. Ступкевич О. Школа культури здоров’я – Школа розвитку сучасної компетентної особистості. – 2010. – № 3. – С. 25.
38. Тихоплав С. Школа культури здоров’я – Школа гармонійного розвитку. – 2010. – № 3. – С. 27.
39. Саказли Т. Школа культури здоров’я – Школа партнерства. – 2010. – № 3. – С. 30.
40. Лимаренко Т. Школа сприяння здоров’ю „Гармонія, Культура, Творчість”. – 2010. – № 3. – С. 38.
41. Буйневич Т. Школа культури здоров’я – „Барвистий світ твого життя”. – 2010. – № 3. – С. 42.
42. Вегерчук С. Проект в рамках консолідації „Добро мого серця”. – 2010. – № 3. – С. 51.
43. Топчій Л. 145-річчю гімназії № 1 м. Одеси присвячується. – 2010. – № 3. – С. 103.
44. Пастух С. Сьогодні гімназії № 1 м. Одеси. – 2010. – № 3. – С. 107.

ховання, даних про авторські моделі, системи виховної діяльності, творчі педагогічні програми виховання; інформаційно-методичні матеріали переможців, учасників конкурсів, обласних Ярмарок педагогічних ідей та технологій;

- організація та здійснення науково-методичного супроводу впровадження інновацій у вихованні в системі навчальних закладів Одещини;
- привернення уваги батьків, громадськості, органів влади та залучення їх до співпраці у вирішенні проблем виховання, гармонізації виховного середовища та життєвого простору кожної дитини, реалізації головного принципу модернізації сучасного навчального закладу „Школа майбутнього – школа здоров'я, радості, духовності та інтелекту”.
- Подальші розвідки в цьому напрямі полягають у вивченні специфіки та особливостей інновацій-

них виховних систем, моделей, визначенні необхідних умов ефективного їх впровадження в практику сучасного навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава: Ред. газ. „Полтавський вісник”, 1994. – 191 с.
2. Виховні технології /Упоряд. В. Варави, В. Зоц. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. – 120 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2004. – 230 с.
4. Єрмаков І.Г. Виховання життєтворчості: моделі виховних систем. – Х.: Вид. група „Основа”, 2006. – 224 с.
5. Зязюн І.А., Крамущенко Л.В., Кривонос І.Ф. та ін. Педагогічна майстерність: підручник. За ред. І.А. Зязюна. 2-ге вид. допов. і переробл. – К.: Вища школа. – 2004. – 422 с.
6. Інновація як основа змін освітньої практики. Інформаційно-методичний збірник / Упорядник Г.О. Сиротенко. – Полтава: ПОІППО, 2005. – 160 с.
7. Кацінська Л.Л. Педагогічне управління сучасним виховним процесом. – Рівне, 2004. – 156 с.
8. Планування і впровадження нових виховних систем, форм, методів і моделей позакласної роботи з учнями // Позакласний час. – 2000. – № 1-2. – С. 1-45.
9. Потапчик Т.В. Виховні можливості народної педагогіки. // Вісник АПН України. Педагогіка і психологія. – 2007. – №3. – С.73-80.
10. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів: У 2 т. – К., 1973.
11. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. – К.: ІЗМН, 1997. – 232 с.
12. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. – К., 1979.
13. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні. // Вибр. пед. твори. – Т.1.
14. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності. // Школа. – 2006. – № 7. – С. 16-49.
15. Черкашенко В.О. Формування виховної системи школи // Формування виховної системи школи / В.О. Черкашенко. Методичне забезпечення виховної роботи / Г.І. Сорока. – Х., Вид. група „Основа”, 2004. – С. 6-72.
16. Чешенко О.І. Проектування виховної діяльності: досвід та тенденції розвитку. // Наша школа. – 2007. – №4. – С. 32-38.
17. Чешенко О.І., Ягоднікова В.В. Сучасні підходи до організаційно-методичного супроводу інноваційної діяльності класного керівника. // Класному керівнику усе для роботи. – 2009. – №9. – С.2-14.
18. Ягоднікова В.В. Формування психологічної готовності педагогів до інноваційної діяльності. // Наша школа. – 2009. – №5. – С. 59-61.

Елена Чешенко, Виктория Ягоднікова
Інноваційність виховного процесу в сучасному освітньому просторі

По мнению авторов, одним из аспектов современного реформирования образования является методологическая переориентация процесса воспитания на развитие личности, формирование ключевых компетенций, жизненных навыков. Кроме того, развитие любого учебного учреждения, то есть переход на новый качественный уровень, может происходить только через овладение нововведениями, через инновационный процесс.

Ключевые слова: инновации, инновационная модель воспитательной системы, перспективный педагогический опыт, модель управления внедрением инноваций, научно-методическое и психолого-педагогическое сопровождение.

Olena Cheshenko, Victoria Yahodnikova
Innovation of the educative process in modern educational space

According to the authors, one of the aspects of modern reformation of education is methodological reorientation of the process of education on the development of a personality, forming his key competences and vital skills. In addition, the development of any educational establishment, its transition to a new high-quality state can be carried out only through mastering the innovations, through the innovative process.

Keywords: innovation, innovative model of educational system, perspective pedagogical experience, management of introduction of innovations, scientific-methodical and psychologic-pedagogical accompaniment.

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗНЗ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Розглядаються проблеми підвищення професійної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти регіону з урахуванням сучасних вимог.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, керівник загальноосвітнього навчального закладу, вимоги сучасності.

Сучасні системи освіти потрапляють під вплив багатьох сил і факторів. Життя показує, що в XXI столітті головний вплив на освіту мають три з них: розвиток інформаційного суспільства, науково-технологічний прогрес і процес глобалізації. В цілому ці фактори розглядаються як прогресивні, оскільки країни, які змогли належним чином використати їх, посідають у світі провідні позиції.

В інформаційну епоху знання та інформація стають джерелами суспільних змін, оскільки починають виконувати роль капіталу й роботи в індустріальному суспільстві. За таких умов робота й капітал втрачають своє головуюче значення, а конкурентний потенціал країни повністю залежить від рівня освіти її громадян. Саме ця обставина, стверджують науковці, є *головним викликом для систем освіти всіх держав* [5]. Цим пояснюється особлива увага урядів розвинених країн до забезпечення якості освіти. Суспільні виклики вимагають швидкої реакції на зміни. Зміни ж, у

свою чергу, потребують конкурентоспроможності, неперервної освіти, духовного самовдосконалення, високої професійної компетентності.

Під компетентністю людини педагоги розуміють спеціально сконструйовані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання [3, С.18]. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати й розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності.

Сформовані компетентності людина використовує за потреби в різних соціальних та інших контекстах залежно від умов і потреб щодо здійснення певних видів діяльності. Компетентна людина застосовує ті стратегії, які здаються їй найприйнятнішими для виконання

Управління
школою

УДК 371.11 (477)

**Віра
ГУМЕНЮК**

Завідувача кафедри менеджменту та освітніх технологій ХОІППО, доцент, кандидат педагогічних наук

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2010

окреслених завдань. Управління власною діяльністю веде до підвищення або модифікації рівня компетентності людини. Отже, компетентність — це результативно-діяльнісна характеристика освіти [3, С.18].

Професійну компетентність керівника ЗНЗ ми розуміємо як системну характеристику особистості, на якій базується зрілість керівника в професійній діяльності; як єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення управління педагогічною

системою, якою є загальноосвітній навчальний заклад.

Розмірковуючи над проблемами підвищення професійної компетентності керівників шкіл, значна роль в якому належить регіональній системі післядипломної освіти, а саме обласному інституту ППО, районним/міським методичним кабінетам, необхідно дати відповіді на такі питання: наскільки система конкурентоспроможна; чи здатна конкурувати в освітньо-культурному просторі, створювати продукт, цікавий для управлінців району, області, республіки; чи оновлює зміст діяльності з керівниками закладів освіти відповідно до сучасних вимог; чи забезпечує професійність і соціальну мобільність управлінців.

Поставлені запитання актуалізують у роботі з керівниками загальноосвітніх навчальних закладів *такі важливі проблеми*, як:

- **Орієнтація на нові цілі й зміст освітньої політики.** При плануванні змін в освіті необхідно враховувати постулати, які в розвинених європейських країнах є вихідними позиціями в роздумах про майбутнє освіти. Ці десять постулатів такі:
 1. Шкільна освіта як підготовка до самонавчання.
 2. Розвиток громадянського виховання і навчання прав людини.
 3. Компетентність у користуванні сучасними інформаційними технологіями.
 4. Посилене вивчення іноземних мов.
 5. Європейськість і елементи багатокультурності.
 6. Задоволення освітніх потреб національних і етнічних меншин.
 7. Вирівнювання освітніх шансів (а ми сьогодні вже декларуємо рівний доступ до якісної освіти).
 8. Наближення підготовки фахівця до практики.
 9. Залучення „споживачів освіти” до планування й впровадження освітніх змін.
 10. Довгострокове планування розвитку освіти [2, С.61].

Щоб прийняти історичний виклик XXI століття, освіта має носити випереджальний характер. Як зазначав провідний спеціаліст ЮНЕСКО Раджа Рой Сингх, „у процесі освіти ми вчилися у минулого, намагаю-

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

в загальному вигляді

Система освіти в Україні перебуває сьогодні на етапі принципових змін. Відповідно змінюються функції і з'являються нові завдання управління, виникають нові можливості та варіанти вибору поведінки. Значний вплив на цей вибір мають виклики сучасності, які сьогодні відбуваються у всіх сферах суспільного життя. Підвищення професійної компетентності керівників ЗНЗ неможливе без урахування цих викликів.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ,

в яких започатковано розв'язання даної проблеми

Особливості підвищення кваліфікації керівних кадрів у системі післядипломної освіти розкриваються в роботах Ю.В. Васильєва, Г.В. Єльнікової, Л.М. Карамушки, В.І. Маслова, А.М. Мойсєєва, В.В. Олійника, М.М. Поташніка, П.І. Третьякова, Т.І. Шамової ін. Проблеми компетентності освіти, реалізації компетентного підходу в освітній діяльності досліджують Н.М. Бібік, І.Г. Єрмаков, С.Ф. Клепко, В.В. Краєвський, В.Г. Кремень, О.В. Овчарук, Б.Г. Чижевський, А.В. Хуторський та ін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

За умов сучасних суспільних викликів постає необхідність оновлення змісту діяльності системи післядипломної освіти щодо підвищення професійної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Про проблеми на цьому шляху й варіанти їх вирішення на рівні регіону йдеться в нашій статті.

чись відтворити й відновити його; настав час учитися в майбутнього, випереджаючи його... Зміни в освіті повинні бути сфокусовані на якісній трансформації змісту й форми" [1].

Буде принагідним тут згадати ультимативну вимогу до людей початку XXI століття: якщо вони прагнуть справитися з проблемами, в які вільно чи не вільно включаються, то повинні мати *здатності*: розуміти й сприймати культурні відмінності; критично мислити; оцінювати проблеми з глобальної точки зору; співпрацювати й бути відповідальними за свою роль й обов'язки в рамках суспільства; змінювати свій спосіб життя та споживчі звички з метою захисту навколишнього середовища [2, С. 36]. Відтак освітня політика має бути спрямована на виконання цих вимог.

● **Підготовка керівників до виконання багатоаспектних функцій**, серед яких пріоритетними є культуротворча, інформаційна, відновлювальна, дослідницька, експертна. Необхідно сконцентрувати зусилля на те, щоб, підвищуючи рівень фундаментальності знань кожного керівника, забезпечити гармонізацію культурологічних, науково-предметних, світоглядно-методологічних, дидактичних, психологічних знань, що дозволить йому повніше реалізувати управлінську, гуманітарну, культуротворчу функції, виробити професійні цінності, оволодіти сучасним інструментарієм управління якістю освіти (див. також вріз на С. 37).

ВАЖЛИВІ ПРОБЛЕМИ В РОБОТІ З КЕРІВНИКАМИ ЗНЗ

● **Формування здатності** до саморозвитку, особистісного самопізнання, самовдосконалення. Це ставить додаткові завдання щодо психологічної озброєності керівників. Важливо забезпечити їх інструментарієм психодіагностики, навчити аналізувати результати роботи, коректувати відповідно з ними навчальний процес, здійснювати багатоаспектну моніторингову діяльність.

Крім того, під впливом інноваційних процесів потреби керівників в удосконаленні своєї професійної компетентності диференціюються. З'являється необхідність поряд з командними розробляти й індивідуальні маршрути підвищення їх кваліфікації, які забезпечать можливість вибору змісту й форм навчання як у курсовий, так і міжкурсний період відповідно до власних індивідуальних задач і потреб.

● **Формування керівника-лідера та освітньої еліти**. Експерти в галузі соціології та освіти особливі акценти ставлять сьогодні на проблемі лідерства, зокрема, формуванні керівника-лідера та освітньої еліти із значним інтелектуальним, культурним, символічним (переконання, світогляд, погляди) капіталом. Різниця між поняттями „лідери” і „еліта”, зокрема, в тому, що в першому домінує індивідуалізм і акцентування уваги на особистісних пріоритетах й устремліннях, в другому – корпоративність, бажання уособитись і захистити дійсно заслужені чи присвоєні привілеї.

Сьогодні в світі, особливо в країнах-лідерах, домінуючим стає таке явище, як *меритократизм* – оцінка людини не за її походженням, багатством, впливом батьків чи родичів, сил і зовнішній підтримці, а лише на основі її сутнісного змісту (риси особистості, менталітет, система цінностей, професійна і (дедалі більше!) загальноцивілізаційна компетентність).

Не секрет, що тільки лідер може бути архітектором розвитку, створювати бачення, формувати дух позитивних змін; здобувати з різних джерел ресурси, інформацію, стратегії й починати їх негайно здійснювати. Відомий американський дослідник Е. Шейн зазначає: „Важлива відмінність лідерів від менеджерів у тому й полягає, що лідери створюють культури й змінюють їх, тоді як менеджери та адміністратори існують у них” [6, С. 37].

Тому завданням системи підвищення кваліфікації керівників є не тільки навчати як поліпшувати свою управлінську діяльність і освітню діяльність школи, а й як поліпшувати своє лідерство, розвивати лідерський потенціал.

● **Формування управлінських команд**. Важливим у роботі з підвищення професійної компетентності керівників є також формування й розвиток на рівні регіону управлінських команд, які були б орієнтовані на організацію командної роботи з проектування змін, розробки регіональної програми розвитку, програм для педагогічного колективу щодо супроводу інноваційних процесів, системи моніторингу, нормативних положень з різних напрямів модернізації. Такі команди можуть обговорювати стратегічні рішення, формувати потужний імпульс оновлення інституційних і змістових аспектів управління освітою, впливати, зокрема, і на розвиток лідерського потенціалу керівників.

● **Підготовка регіональних експертів**. Важливою проблемою залишається формування при районних/міських методичних кабінетах/центрах регіональних експертів, планування подальшого розвитку їхнього потенціалу, широкого залучення до оцінювання якості освітньої, інноваційної тощо діяльності педагогів, навчальних закладів, а також їх участі при обговоренні та прийнятті рішень на регіональному рівні.

- **Створення ресурсних центрів.** Значним фактором у розвитку професійної компетентності керівників ЗНЗ є використання інноваційного досвіду їх колег – переможців і учасників всеукраїнських, регіональних конкурсів, проектів тощо. Саме їхній досвід, їхні заклади повинні стати ресурсними центрами – пілотними майданчиками з відпрацювання освітніх нововведень. На їх базі концентруються інформаційно-методичні ресурси, які дозволяють ефективно проводити проектні, навчальні, консультативні, експертні семінари та інші заходи щодо підвищення кваліфікації керівників. Ресурсні центри виступають принципово новою системою, яка дозволяє інтегрувати підвищення кваліфікації керівників і практику інноваційної діяльності в освітніх закладах.
- **Орієнтація в проблемах міжкультурної освіти,** яка, зокрема, є відповіддю на виклики сучасного світу. Міжкультурна освіта об'єднує різні аспекти світобачення й дозволяє їм співіснувати. Питання міжкультурної освіти досліджують у контексті інтегрованого аналізу філософії освіти, комунікативної філософії, міжкультурного спілкування, теорії виховання, психології, педагогіки та психології гуманізму. Кожен керівник сьогодні повинен чітко усвідомлювати проблеми міжкультурної освіти, її сутність, особливості, методик і методи навчання у міжкультурній освіті; знання основних документів та освітніх ініціатив, у яких закладено рекомендації щодо реалізації міжкультурної освіти в школі.

9. Фінансово-економічна й правова підготовка керівників. За умов недалекої перспективи отримання школами автономії, фінансової незалежності, постає нагальна потреба опанування керівниками основами фінансового менеджменту, економічними і правовими знаннями. Управлінець повинен уміти грамотно використовувати бюджетні та позабюджетні джерела

фінансування, застосовувати адміністративні ринкові методи управління трудовим колективом, оптимально поєднувати матеріальне та моральне стимулювання праці.

Виконання цих завдань вимагає від керівника знання ринкових законів та закономірностей, тобто політекономії освітнього процесу, визнання не тільки його своєрідності, але й невідокремленості від матеріальної сфери. Необхідне усвідомлення того факту, що в такій невиробничій сфері, як освіта, діють закони вартості, правила маркетингу, принципи фундаментального та технічного аналізу ринків. Незалежно від освітніх цілей навчального закладу, в ньому постійно відбуваються процес реалізації трудових і матеріальних ресурсів, виробництво, обмін, накопичення та споживання специфічних виховних і освітніх послуг, що задовольняють (чи не задовольняють) потреби суспільства. Отже, зараз, коли ринкові відносини обумовлюють діяльність організацій будь-якої галузі, в тому числі й освітньої, а конкурентна боротьба визначає, хто залишиться на ринку, керівникам навчальних закладів життєво необхідно здобути фінансово-економічні та правові знання.

- **Маркетинг освітніх послуг.** Як відомо, маркетинг тлумачиться як розробка, реалізація й оцінка освітніх послуг шляхом установалення відносин обміну між освітніми установами та споживачами освітніх послуг з метою гармонізації інтересів та задоволення потреб учнів, учителів, батьків тощо. Маркетинг в освіті сприяє кожному навчальному закладу посісти своє місце на ринку освітніх послуг та забезпечує найбільш продуктивне задоволення потреб як кожної особистості, так і самого закладу.

Висновки. Відтак, розв'язання значених проблем у роботі з підвищення професійної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів сприятиме їх готовності до успішної діяльності в умовах сучасних суспільних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник /За ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль, 2004. – 384 с.
2. Клепко С.Ф. Філософія освіти в європейському контексті /Клепко С.Ф. – Полтава: ПОІППО, 2006. – 328 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики /Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К., 2004. – 112с.
4. Маслов В.І. Наукові підходи до визначення змісту управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу //Підготовка керівника середнього закладу освіти. – К., 2004. – С. 53-61.
5. Мацей Танась. Образование и информационная эпоха /Мацей Танась // Народное образование. – 2003. – №4. – С. 31 -34.
6. Шейн Э.Х. Организационная культура и лидерство: Построение. Эволюция. Совершенствование / Э.Х. Шейн. – СПб: Питер, 2002. – С. 37.

Зверніть увагу!

Працюючі ідеї директорів – усім освітянським керівникам країни!
Помічники директора школи, вчителів та батьків:
ПРО МОБІЛЬНІ ТЕЛЕФОНИ Й НЕ ТІЛЬКИ...

Іван Гончаренко,

директор ЗОШ №13 м. Полтави, заслужений працівник освіти України, герой 6-ої сторінки проекту „Педагоги-новатори в Україні”

Нова програма „Розклад уроків СШ №13 м. Полтави”, що розроблена мною цього літа, допомогла покращити навчальний процес та зекономити суттєво електроенергію та споживання води, адже дозволила раніше на 2 години закінчити уроки 2-ої зміни.

Розклад уроків можна створювати й у школі, і в будь-якому місці, де є Інтернет, а потім передати на 4 шкільні сервери (до речі, на яких встановлено написані мною спеціальні серверні програми), що транслюють в Інтернет та WAP розклад уроків. Наші нові шкільні цифрові інформаційні системи (одна для початкової школи, друга – для старшої) перед кожним уроком транслюють рухливі рядки з розкладом на даний час.

Інший сервер керує замками. Якщо у класній кімнаті за розкладом є урок, то на перерві за 3 хвилини до початку уроку замок відкривається сервером.

Якщо є потреба в освітленні (програма враховує астрономічні дані на кожен день), воно автоматично вмикається, як тільки заходить перший учень. Після закінчення

Вера Гуменюк

Повышение профессиональной компетентности руководителей ЗНЗ: вызовы современности

Рассматриваются проблемы повышения профессиональной компетентности руководителей общеобразовательных учебных заведений в системе последипломного образования региона с учетом современных требований.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, руководитель общеобразовательного учебного заведения, требования современности.

Vira Humeniuk

Rise of professional competence of school leaders: challenge of contemporaneity

The article deals with problems of rise of professional competence of leaders of general educational establishments in the system of post-diploma formation of region taking into account modern demands.

Keywords: competence, professional competence, leader of general educational establishment, contemporaneity demands.

уроку на перерві вмикається лише один ряд ламп, а в кінці перерви світло вимикається зовсім. Програма генерує розклад у шести видах. Один з них (учитель, кабінет) транслюється в Інтернет.

Цього року я вирішив використати також мобільні телефони. Створив WAP (*Wireless Application Protocol* – бездротовий протокол передачі даних) сервер, на який можна зайти з мобільного телефону будь-якого оператора та ознайомитися з розкладом на тиждень. Адреса: <http://school13.kot.poltava.ua/wap/index.wml>

За пропозицією батьків учнів на Інтернет-сервері та на WAP-сервері – електронний щоденник для всіх класів, де є всі домашні завдання. Користування для батьків безкоштовне. За доступ до WAP оплата мобільним операторам 2 коп. за 1Мб. Розмір файлів для мобільних телефонів 2 Кб, тобто 1000 разів подивитися розклад коштує 2 коп.

Від редакції

За словами Івана Дмитровича, йому вдалося адаптувати до сучасних умов систему В.Ф. Шаталова, героя першої сторінки проекту „Педагоги-новатори в Україні”.

Гадає, що там буде місце й мобільним телефонам також.

Наші читачі про це та інше дізнаються першими!

МОБІНГ ЯК СТРАТЕГІЯ ПОВЕДІНКИ В КОНФЛІКТІ, ЩО ВИНІКАЄ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються різні види мобінгу, розкриті причини, механізми виникнення; окрім цього, здійснено короткий науковий екскурс до першоджерел проблеми, становлення самого терміну „мобінг”, виділені наслідки, накреслені шляхи попередження, профілактики та визначено методи боротьби з цим негативним явищем.

Ірина ШУПТА

Старший викладач кафедри менеджменту Полтавської державної аграрної академії, аспірант кафедри педагогічної майстерності Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Ключові слова: мобінг, босінг, стафінг, стратегія поведінки в конфлікті, управлінська діяльність, агресія, причини та наслідки мобінгу, форми мобінгу, мобінг-дії.

Нападки та сутички зі сторони колег по роботі як соціальне явище відомі вже давно. Проте, перш за все, як психологічна проблема, вони стали відомими наприкінці 70-х – початку 80-х років ХХ ст. Перші дослідження були проведені в Швеції. Саме це явище отримало назву **мобінг** (від англійського слова „mob” – натовп, банда, „своя” компанія, нападати групою, переслідувати когось, до когось придиратися). Цим словом можна охарактеризувати ситуацію, в якій опиняються підлеглі в колективі, які піддаються конфронтації з боку колег, іноді керівника, адміністрації підприємства тощо. Як науковий термін „мобінг” вперше вжив Конрад Лоренц у 1958 році [3, С.37-42]. Він застосував англійське слово „mobbing” для характеристики поведінки деяких тварин відносно інших. Широкої популяр-

ності цей термін отримав за кордоном у 60-ті роки ХХ століття після публікації статті шведського лікаря Пітера-Пауля Хайнеманна, який прирівняв жорстоку поведінку дітей у ставленні до інших з агресивною поведінкою тварин і назвав це мобінгом [2, С.46-48]. Минуло двадцять років після цих публікацій, перш ніж шведський психолог Хайнц Лейман ужив термін у його сучасному значенні для характеристики цілеспрямованого психотерору на робочому місці: „Мобінг – це негативні комунікативні дії однієї людини чи групи осіб

Цілі статті

Основним завданням публікації є встановлення сутності, причин та основних характеристик цього поняття, його видів, а також короткий огляд наукових джерел із даної проблеми та пошук конструктивних шляхів профілактики й попередження, методів боротьби з цим негативним явищем, що виникає в управлінській діяльності.

(суб'єкт мобінгу), які спрямовані, як правило, проти окремої людини (об'єкт мобінгу), що відбуваються дуже часто чи протягом певного проміжку часу і які зумовлюють стосунки між «суб'єктом та об'єктом мобінгу» [3, С.41]. Учений визначив 45 варіацій поведінки, типових для мобінгу, серед яких: приховування інформації, соціальна ізоляція, наклепи, безперервна критика, розповсюдження необгрунтованих пліток, висміювання, крики тощо. А оскільки організація залишає поза увагою таку поведінку своїх співробітників, потурає або іноді навіть провокує ці дії, можна сказати, що жертва мобінг-атак є безпомічною проти цієї негативної агресії, вона почуває себе зацькованою, оскільки проти неї виступає противник, який переважає як силою, так і чисельністю. Здоров'я та психічний стан людини, яка піддалася таким утискам, погіршується, з'являється безліч нервових захворювань та відчуття соціальної неповноцінності. Однак, на нашу думку, прикладами таких дій є не лише вербальна агресія, спектр засобів мобінгу, його тактичних прийомів є набагато ширшим. Аналіз літератури з даної проблеми дозволяє зробити висновок про те, що елементами „дідівщини” (у науковій літературі зустрічається й така назва мобінгу) є: поділ людей на „своїх” та „чужих”, зловживання алкоголем, жорстке визначення прописки (пройти чи не пройти випробування), самоуправство (побиття, приниження новачків), по-

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Для якісного оновлення системи професійної підготовки менеджерів сфери агропромислового комплексу України особливого значення набуває проблема їх підготовки до попередження конфліктів в управлінській діяльності. Адже зміни, які мають місце в соціально-економічній, політичній ситуаціях, процеси швидкої динаміки суспільства дали поштовх і до розвитку різноманітних конфліктів, у тому числі й управлінських. Ці конфлікти можуть мати як конструктивні (творчі), так і деструктивні (руйнівні) наслідки для самої організації. Руйнівна сила конфліктів є такою, за якої організація, де не приділяють належної уваги їх своєчасному вирішенню, виявляється повністю паралізованою, недієвою. У конфлікт утягнутий увесь колектив, і цей масовий характер призводить до величезних втрат. Персонал, безумовно, найбільш гостро відчуває на собі негативний вплив нерозв'язаних конфліктів, особливо якщо вони приймають форми мобінгу. Як не прикро стверджувати, мобінг сьогодні процвітає і в закладах освіти, серед працівників як державних установ, так і приватних фірм, у військовому середовищі, навіть у церковних закладах. Судячи з численних вітчизняних та зарубіжних публікацій, саме ця стратегія поведінки в конфліктах, що базується на застосуванні методів та прийомів, які є неприйнятними для колективу, в цілому для соціуму, негативно впливає на психологічний стан співробітників, збільшуючи кількість стресових ситуацій, погіршуючи соціально-психологічний клімат у колективі. І це потребує негайного управлінського впливу – адекватного, конструктивного реагування на подібні ситуації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Поняття *мобінг* є новим явищем у педагогіці. Проте дана проблема, перш за все як психологічна, була окреслена ще в 70-80-х роках минулого століття в працях західних дослідників. Однак відкриті наукові дискусії тривають і дотепер. На думку О. Никонової, сучасні заклади освіти є скоріше закритими системами, ніж відкритими, тому проблема мобінгу є досить актуальною і для них, особливо в шкільному колективі (деякий спад у динаміці даного явища спостерігається у вищих навчальних закладах). Хоча в неформальному житті дане явище чітко прослідковується, наприклад, серед студентів, які проживають у гуртожитку. За словами вченої, засвоєння норм та цінностей кримінальної субкультури є своєрідною формою самоствердження особистості, що з тих чи інших причин не отримала визнання чи незадоволення своєю соціальною роллю в системі офіційних стосунків [7, С. 64-69]. Мобінг як наукова проблема представлена в працях таких зарубіжних дослідників, як Д. Лейна, К. Колодей, Б. Крейхі, К. Лоренца, Д. Ольвеуса, Х. Леймана, Е. Пелігріні, Е. Регнет та інших науковців [1; 2; 3; 4; 7; 8; 9; 12; 15; 16; 17]. Аналіз науково-педагогічних джерел свідчить про те, що проблемні питання, пов'язані з виникненням цього явища в різних сферах життєдіяльності людини, розглядалися в працях таких дослідників, як І. Андреевої, Д. Белих-Сілаєва, О. Демидович, С. Запорожець, О. Никонової, Ю. Філіпової, В. Мазовецької, О. Тищенко та ін. [1; 2; 4; 5; 10; 11; 13; 14]. У вітчизняній науці з управління освітніми закладами мобінг потребує детального вивчення та систематичного дослідження, оскільки емпіричні дані є досить обмеженими.

Таблиця 1

ПРИЧИНИ МОБІНГУ ТА ЇХ ОПИС ¹	
Основні групи причин	Опис причин
Біологічні	Природна агресивність та прагнення до домінування як невід'ємні й необхідні якості активності та адаптивності особистості.
Психологічні	Власне невдоволення виміщається на більш слабких співробітниках, які відрізняються своєю поведінкою від решти персоналу. Свідома чи неусвідомлювана поведінка через певні комплекси неповноцінності. Негативні групові настрої. Негативний морально-психологічний клімат у колективі. З метою привчити членів групи до групових норм. Індивідуально-психологічні якості (непорядність, слабкість, пасивність, амбітність, підозрілість, заздрість, страх за своє існування, схильність до інтриг, боягузливості, пихатість тощо). Психологічний дискомфорт через фрустрацію. Тимчасова гіперфункція чи гіпофункція одного з рівнів базальної системи емоційної регуляції та ін.
Управлінські	Конкуренція через виробничі завдання, високий соціальний статус, більш високу заробітну платню. Прогалини в організації праці, коли з'являється вільний час і колектив незайнятий ніякою роботою (від того, що нічим зайнятись). Нечіткі цілі організації та стратегії її розвитку. Брак навичок управління у вищого керівництва. Відсутність зворотнього зв'язку через те, що не прописано механізм прийняття рішень. Нечіткий розподіл праці між відділами чи співробітниками, коли є можливість дублювання чи перетинання завдань. Погана організація інформаційних потоків на підприємстві, внаслідок чого деякі співробітники розглядають володіння інформацією як особливий вид влади. Потурання пошанувачам інтриг та закулісних ігор. Плинність кадрів, часта зміна топ-менеджерів. Відсутність системи кадрового просування та можливостей кар'єрного росту. Превалювання інтимних чи родинних зв'язків між підлеглими та керівництвом. Неправильна організація праці і, як наслідок, велике перевантаження окремих спеціалістів тощо.
Соціальні	Неухильне зростання злочинності та випадків асоціальної поведінки, пропаганда насильства в ЗМІ. Існування в українському суспільстві викривлення в свідомості наших співвітчизників системи духовних цінностей, тобто культу сили, прагнення до влади за будь-яку ціну та відповідні соціальні установки.
Соціокультурні	Відмінності у політичних чи релігійних переконаннях. Гендерні відмінності. Національні відмінності. Ксенофобія. Культурно-історичні фактори для представників різних етносів звужують спектр допустимих способів спілкування. Загальна підсвідома неприязнь до представників певного етносу. Стереотипи поведінки, що стали усталеними в суспільстві, зокрема вживання ненормативної лексики, непристойностей, образливих висловів та ін.
Комунікативні	Стереотипні комунікативні установки у вигляді словесних шаблонів.

становка боржників на „лічильник”, спонукання робити за себе роботу, азартні ігри, крадіжки особистих речей, знищення приватних документів (наприклад, пошти), обструкціонізм (навмисне повільна робота, що затримує терміни виконання), сексуальні домагання, наявність „спільних” жінок тощо [1; 2; 4; 5; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15].

Основними видами мобінгу, які характерні для управлінської сфери, є такі: мобінг серед колег (горизонтальний мобінг), мобінг „керівник проти підлеглого” (вертикальний згори мобінг) та мобінг підлеглих проти керівника (вертикальний знизу мобінг). Найбільш частотним є мобінг між колегами, адже для цього є безліч причин (табл. 1). Ці причини можуть носити як об'єктивний, так і суб'єктивний характер.

Друге місце за частотою посідає мобінг „керівник проти підлеглого”, який у науковій літературі називають „*босінгом*” (від англ. „bossing”). За оцінкою деяких спеціалістів з цієї проблеми, більше, ніж у 50% випадків, керівник сам ініціює ці дії [11, С.83]. Основними формами босінгу є: пред'явлення підлеглим занижених або завищених вимог, постійний контроль, обмеження повноважень, ізоляція, постійна зміна виробничих завдань, отримання безглуздих, неприйнятних та непосильних завдань, іноді навіть натяки на поганий стан здоров'я та психічні розлади.

І, нарешті, третя за частотою форма мобінгу – мобінг

¹ Джерело: розробка автора – І.М. Шупти.

підлеглих проти керівника, який ще називають „стафінгом” (від англ. „staffing”). Ця форма зрідка зустрічається, оскільки влада зосереджена скоріше в руках керівника, ніж підлеглого. Однак є випадки, коли роботодавець може призначити керівником людину, яка може не сподобатись співробітникам через свою некомпетентність, несправедливість чи авторитарний стиль керівництва. Частіше всього під такі мобінг-дії потрапляють недосвідчені керівники, адже вони не мають достатньо досвіду, авторитету, підтримки зі сторони підлеглих для того, щоб впливати на хід подій. Окрім того, деякі науковці, зокрема С.О. Запорожець, виокремлюють свідомий та неусвідомлюваний види мобінгу.

Виокремлюють фізичні, психічні та економічні наслідки мобінгу (див. вірзи на С. 75-76). Їх характеристика наводиться в таблиці 2.

На жаль, з переліченими вище психічними та фізичними проблемами об'єкти мобінгу звертаються лише до лікарів. Однак при цьому медики, як правило, не враховують проблематики стресу, яка стала причиною захворювання, тому наслідки лікують медикаментозно, без проведення психотерапевтичних сеансів, які б відповідали причинам, що передували цьому процесу. Тому заходи, які пропонують лікарями, не мають тривалого успіху.

Поділяючи погляди вчених, які працюють над цією проблемою, ми гадаємо, що мобінг — це деструктивна

Явище мобінгу є природним, адже для будь-якого колективу характерною є поява різних конфліктів, які є рушійною силою розвитку. Проте слід навчитися користуватися конфліктом (у даному випадку мобінгом як стратегією поведінки в конфлікті) як інструментом, щоб навчитися застосовувати та використовувати за призначенням. Хибною є позиція не помічати це негативне явище чи, навпаки, не допускати його за будь-яку ціну або ж боятися його. Уникнути конфлікту (мобінгу) практично неможливо, оскільки в будь-якій організації існують об'єктивні причини, що можуть сприяти загостренню ситуації. Відмінності між звичайним конфліктом та цією деструктивною поведінкою в конфлікті є майже непомітними. Управлінцю необхідно навчитися їх розпізнавати та реагувати на негативні прояви вчасно.

Слід зазначити, що відсоток мобінгу на підприємствах коливається в залежності від галузі (високі показники спостерігаються в сфері освіти та здоров'я, управлінні, частково в кредитних інститутах) [7, С. 82-83]. Мобінг-дії можуть з'явитися на чотирьох рівнях: комунікативному, соціальному, професійному та фізичному. На комунікативному рівні це проявляється у формі: обмеження можливостей висловлюватися, постійному перериванні, крикові чи голосній лайці, постійній критиці продуктивності праці, відході від контакту за допомогою натяків у присутності прямих висловлювань, телефонному терорі, усних та письмових погрозах, ухилянні від контакту за допомогою поглядів чи жестів з презирством, постійній критиці особистого життя тощо. Арсенал дій на соціальному рівні є також досить широким. Це можуть бути посягання на соціальні стосунки, а саме: припинення спілкування, заборона розмовляти з собою (тобто суб'єкт мобінгу забороняє об'єкту звертатися до нього), переміщення робочого місця в окрему кімнату, подальше від колег, ставлення до об'єкта як до „порожнього місця”, заборона колегам розмовляти з об'єктом, його бойкот. А також це можуть бути посягання на соціальний авторитет, тобто негативне оцінювання, насміхання чи поширення пліток, підозри у психічних розладах, натяки про необхідність психіатричного обстеження, насміхання над фізичними вадами, насміхання над особистим життям, нападки на політичні чи релігійні переконання, насміхання над національністю, доручення робіт, які принижують почуття власного достоїнства, несправедливе та образливе оцінювання роботи, карикатурне копіювання ходи, голосу чи жестів, сумніви в рішеннях об'єкта, викрикування вслід непристойностей чи інших образливих висловлювань. На професійному рівні, тобто посяганні на якість професійної та життєвої ситуації, це деструктивне явище може приймати форму таких дій, за яких не доручають жодних виробничих завдань або ж доручають об'єкту завдання, які виходять за межі його кваліфікації, щоб зганьбити його, коли заставляють виконувати безглузді виробничі завдання чи завдання, які він не може виконати. Це може бути також постійне доручення нових завдань або, навпаки, позбавлення всякої зайнятості на робочому місці. І, нарешті, на фізичному рівні це проявляється у формі: примушення до виконання шкідливої роботи, погроз застосувати фізичне насильство, нанесення матеріальної шкоди, жорсткої поведінки й застосуванні легкого насильства.

Звернемо увагу на те, що мобінг як агресивна стратегія поведінки під час конфлікту має також специфічний прояв у залежності від статі. Так, зі студентами

спеціальності „Менеджмент організацій“ Полтавської державної аграрної академії в ході практичних занять було проведено експериментальне дослідження за методикою „Рисунок неіснуючої тварини“, під час якого було виявлено, що юнаки є більш схильними до фізичної агресії та віддають перевагу вербальній, що підтверджується також науковими дослідженнями зарубіжних учених. За даними науковців, жінки є менш агресивними, вони більш схильні до опіки й уважніші, більше приділяють уваги взаєминам між людьми. Було також встановлено, що чоловіки демонструють більшу фізичну агресію порівняно з жінками, а також вони перевищують їх і в проявах вербальної агресії, однак відмінності є меншими, ніж у випадку фізичної агресії. Крім того, жінки вдвічі частіше, ніж чоловіки, стають об'єктами цього негативного явища [8, С.154-155].

Це пояснюється тим, що у нашому суспільстві, як правило, чоловіки наділені більшою внутрішньою організаційною владою. У дослідженнях Л. Фітцджеральда було встановлено, що в характері сексуальних домагань велику роль відіграє характеристика організації. Виявлено також, що особливо розповсюдженим є це явище в тих робочих колективах, де верховенство влади закріплено за представниками сильної статі й там, де праця носить непрофесійний характер. Також слід сказати про значний відсоток одностатевого мобінгу. Тобто мова йдеться про ті випадки, коли чоловіки піддаються мобінг-діям з боку чоловіків, жінки – з боку жінок одного ієрархічного рівня. Причиною цього є, на жаль, існуючий і по сьогодні розподіл за статтю при виборі професії, який веде до подальшого роз'єднання чоловіків та жінок на роботі [1, С.93-102, С.153-157].

Поряд з науковим описом випадків цієї деструктивної стратегії в конфлікті в першу чергу зацікавленість викликає її згубний вплив на здоров'я – у сенсі психосоматичних розладів та пов'язаних із ними витрат на лікування, простої на підприємстві. Слід зазначити, що ця деструктивна стратегія поведінки в конфлікті може мати та має серйозні наслідки як для психічного, так і для фізичного стану об'єктів мобінгу тому, що в процесі взаємодії підвищується їхня соціальна відчуженість, вони все більше потрапляють у соціальну ізоляцію. Це може призвести й призводить до того, що навіть у внутрішньо-організаційному оточенні соціальні контакти об'єктів мінімізуються. У цей процес як оточуючі, так і об'єкти мобінгу вкладають величезний арсенал негативних внутрішніх сил. Адже ображене достоїнство та зачеплена пихатість часто призводять до того, що людина не бачить більше відмінностей між різними людьми й дивиться на всіх, як на уявних ворогів.

У 1991 році Б. Уілсон, американський психолог-клініцист, який спеціалізується на лікуванні психологічних травм, отриманих під час роботи, написав в журналі „Personnel Journal“ (тепер „Workforce Magazine“), що „психологічне насилля над співробітниками призвело до втрати мільярдів доларів. Психологічні травми, що отримуються на роботі в результаті мобінгу, мають більш руйнівний фактор як для робітника, так і для роботодавця, ніж усі разом узяті інші стреси, що стосуються трудової діяльності” [14; 15; 16]. Тобто йдеться про те, що організація несе колосальні збитки, що виражаються в зниженні продуктивності праці, витратах на медичну допомогу та судові процеси, при цьому ще не враховані соціально-психологічні наслідки. [16].

стратегія поведінки в конфліктах, які відрізняються своєю специфічністю та тривалістю та спрямовані проти окремого співробітника з колегами по роботі і/або керівником.

Особливо важливим є питання **профілактики**, попередження та методів боротьби з цим негативним явищем в управлінській діяльності. Перш за все, це необхідно створити нормативно-правову базу з проблематики цього питання, скориставшись позитивним зарубіжним досвідом. Так, наприклад, спеціалісти Європейської асоціації психотерапії наділені особливим правом визначати мобінг як можливу причину звернення працівника по допомогу.

По-друге, необхідно прийняти спеціальні закони про моральне переслідування на робочому місці, що захищали б жертв психотерору та запобігали виникненню появи таких явищ, які б убезпечували життя персоналу на роботі, включаючи емоційну складову здоров'я на роботі. Нині в Україні згідно Кримінального кодексу України частини другої статті 296 (хуліганські дії, скоєні групою осіб) та статті 300 (розповсюдження творів, що пропагують культ насильства та жорстокості) за заявою позивача відкривається кримінальна справа за ознаками злочинів.

Окрім того, необхідно створити нові консультативні центри з надання допомоги жертвам мобінгу, організувати широку інформаційну кампанію, яка б висвітлювала всі аспекти цієї проблеми,

наприклад, щоденно в пресі публікувати номери телефонів „гарячої лінії” та контактні адреси для отримання консультацій з цих питань, видання спеціальних брошур, плакатів, відкрите обговорення тощо. Менеджерам слід проявляти пильність та вміння швидко розпізнавати перші ознаки мобінгу.

Необхідно переглянути корпоративну та кадрову політику більшості вітчизняних підприємств, яка б зобов'язала співробітників шанобливо ставитися один до одного та заохочувала ввічливу поведінку, сприяла б попередженню виникнення цього деструктивного явища, що виникає в управлінській діяльності.

Слід ввести в дію внутрішню інфраструктуру, спрямовану проти мобінгу на робочому місці (наприклад, підписання колективного договору про дотримання принципів справедливості на роботі). В організації, де шанують командний, наставницький стиль роботи, а не внутрішню конкуренцію, заохочують відкриті, рівні стосунки між співробітниками, а введенню нових людей в колектив приділяється належна увага, ймовірність виникнення таких негативних явищ буде значно меншою.

Свого роду профілактикою та попередженням мобінгу є організація корпоративних заходів і тренінгів. Коли говоримо про терор на робочому місці, варто скористатися послугами практичного психолога, основними формами роботи якого повинні стати: психодіагностична й консульта-

тивна робота, корекційно-відновлювальна й розвивальна діяльність, просвіта, навчальна діяльність, організаційно-методична робота й за потребою зв'язки з громадськістю.

Проте найбільша відповідальність за виникнення передумов до появи мобінгу покладається на керівника. Безперечно, що саме він по-

Таблиця 2

НАСЛІДКИ МОБІНГУ та їх характеристика		
№ з/п	Групи наслідків	Характеристика наслідків
1	Фізичні	Головний біль. Болі в шлунку. Нудота, блювання, відсутність апетиту (або навпаки, переїдання). Тремтіння. Проблеми з травленням. Болі в спині. Проблеми з серцево-судинною системою. Задуха. Запаморочення голови. Посилене потовиділення. Безсоння та прокидання посеред ночі, формування і (або) посилення якоїсь залежності (від кави, тютюну, алкоголю, наркотиків), розтягування м'язів тощо.
2	Психічні	Проблеми з концентрацією уваги та пам'яттю. Сумніви та невпевненість у собі. Знижене почуття власного достоїнства. Постійна втомлюваність. Порушення сну. Кошмари. Системні розлади різноманітних видів мовленнєвої діяльності (афазія). Відчай. Гіперчуттєвість. Роздратованість. Агресивність. Думки лише про одне (людина думає тільки про пережиті на робочому місці знущання та образи). Обсесія (відчайдушні дії, людина безперервно розповідає всім про свої страждання і тим самим викликає обурення інших людей). Параноя (манія переслідування), постійні доноси – наклепи; панічні атаки, депресія. Суїцидальні думки. Соціальна ізоляція. Сварки з членами сім'ї. Загальне психологічне навантаження та ін.
3	Економічні	Втрата цінних співробітників через їх звільнення, переведення на іншу посаду, навіть втрата працездатності. Недостатня ефективність праці, висока плинність кадрів та простої в роботі.

Джерело: розробка автора – І.М. Шупти.

винен показувати правила поведінки й вимагати дотримуватися їх від усіх підлеглих без винятку, унеможливаючи спроби персоналу використати неетичні правила поведінки.

ВИСНОВКИ

Отже, на сьогодні досить негативним явищем в управлінській діяльності є мобінг. Ця проблема є не до кінця вивченою та дослідженою в педагогіці. Поняття *мобінг*, *босінг* та *стафінг* є не тотожними поняттями, а такими, що відрізняються своєю специфікою, особливостями прояву та засобами профілактики й попередження, методами боротьби з ними. У роботі по усуненню цих негативних явищ доцільно використовувати весь арсенал методів, запозичуючи позитивний зарубіжний досвід, водночас користуючись вітчизняним досвідом з управління деструктивними конфліктами, відштовхуючись від специфіки розвитку управлінської діяльності.

Ірина Шупта

Моббинг как стратегия поведения в конфликте, что возникает в управленческой деятельности

В статье рассматриваются различные виды моббинга, раскрываются причины, механизмы возникновения. Осуществлен краткий научный экскурс к первоисточникам проблемы, становления самого термина „моббинг“, выделены последствия, а также начерчены пути профилактики, предупреждения и определенны методы борьбы с этим негативным явлением, которое возникает в управленческой деятельности.

Ключевые слова: моббинг, боссинг, стаффинг, стратегия поведения в конфликте, управленческая деятельность, агрессия, причины и последствия моббинга, формы моббинга, моббинг-действия.

Iryna Shupta

Mobbing as a behaviour strategy in a conflict appearing in the administrative activity

The article deals with different types of mobbing, exposes reasons, mechanisms of its origin. A short scientific excursus is carried out to the original sources of the problem, the development of the term of mobbing. The consequences are selected, the ways of warning and methods of fight with this negative phenomena are drawn by the author.

Keywords: mobbing, bossing, staffing, behaviour strategy in a conflict, administrative activity, aggression, reasons and consequences of mobbing, mobbing forms, mobbing actions.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреева И. Н. Эмоциональное насилие на работе / И. Н. Андреева // Кадровая служба. – 2008. – №7. – С.93-102.
2. Белых-Силаев Д. В. Проблема моббинга в работах зарубежных исследователей / Д. В. Белых-Силаев // Юридическая психология. – 2008. – №1. – С.46-48.
3. Дэвэнпорт Н. Эмоциональное насилие на работе: молчаливое увлечение / Ноа Дэвэнпорт // Отдел кадров. – 2005. – № 5. – С.37-42.
4. Демидович О. Мобінг немає національності: Емоційне насилля на роботі в Іспанії та країнах Європейського Союзу / О. Демидович // Профспілки України. – 2006. – №6. – С.21-24.
5. Зосимовский А. В. Нравственно-волевое воспитание с позиций конфликтологии / А. В. Зосимовский. // Педагогика. – 2004. – №3. – С.48-52.
6. Крэйхи Б. Социальная психология агрессии / Барбара Крэйхи; [пер. с англ.] А. Лисициной. – СПб.: Питер, 2003. – 336 с.
7. Колодей К. Моббинг. Психотеррор на рабочем месте и методы его преодоления / К. Колодей; [пер. с нем]. – Харьков: Изд-во Гуманитарный центр, 2007. – 368 с.
8. Лоренц К. Агрессия (так называемое „зло“) / Конрад Лоренц; [пер. с нем]. – М.: Издательская группа „Прогресс“, („Универс“), 1994. – 272 с.
9. Мазовецкая В.В. Sine ira et studio (без гнева и пристрастия), или как не попасть на удочку моббинга) / В.В. Мазовецкая // Практика предпринимательства. – 2007. – №2. – С.48-51.
10. Никонова О. О. Школьная „дедовщина“: белое пятно педагогики и психологии / О.О. Никонова // Директор школи. Україна. – 2004. – №4. – С.64-69.
11. Регнет Э. Конфликты в организациях. Формы, функции и способы преодоления / Эрика Регнет; [пер. с нем]. – Х.: Изд-во Институт прикладной психологии („Гуманитарный центр“). – 2005. – 396 с.
12. Тищенко О.В. Явище мобінгу в трудових відносинах: реалії сьогодення [Текст] / О.В. Тищенко // Бюлетень Міністерства юстиції України: офіційне видання. – 2008. – №6. – С.62-67.
13. Філіпова Ю. І. Мобінг як педагогічна проблема / Ю.І. Філіпова // Практична психологія та соціальна педагогіка. – 2006. – №2. – С.74-75.
14. <http://www.viliol.de/Dienste/Pravo/Artikell2.html>
15. <http://psyfactor.org/lib/mobbing.htm>
16. <http://www.markus.spb.ru>

ЩО МОЖНА ЗРОБИТИ КОМАНДОЮ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Управління
школою

Автором статті пропонується результат багатьох років роботи педколективу з метою досягнення нових освітніх цілей над стратегічною ідеєю – реалізація особистісно орієнтованої освіти – освіти учнів в школі, спрямованої на виховання кожної дитини розвинутою самостійною особистістю.

Ключові слова: управління школою, учнівське самоврядування, особистісно орієнтована освіта, культурологія.

Система управління школою... Ці слова викликають в багатьох випадках уявлення про щось формалізоване, закостеніле, стереотипне.

Гості, які відвідують нашу школу, відзначають: у школі чисто, затишно, як удома; діти та вчителі – як одна велика родина. Учні – самостійно мислячі, незалежні та горді, хоча школа й знаходиться на околиці міста, де немає ніяких культурних закладів. Кількість батьків, які мають вищу освіту, складає лише 28%.

Наша школа – заклад зі змішаним контингентом учнів, де поруч навчаються обдаровані та звичайні діти, а також ті, що потребують корекції навчання, хоч ми й не називаємо себе адаптивною школою.

Тому й замислились керівники школи, як зробити заклад і храмом науки, і рідною домівкою, і клубом за інтересами, і будинком культури й відпочинку, і манежем. Без чіткої системи не обійтись.

Протягом багатьох років педколектив школи вивчав різні сучасні педагогічні технології. Для досягнення нових освітніх цілей школа

обрала стратегічну ідею – реалізацію особистісно орієнтованої освіти – освіти учнів в школі, спрямованої на виховання кожного учня розвинутою самостійною особистістю.

Педагогічний колектив з'ясував ті складові, які визначають процес формування особистості людини. Це й соціальне оточення, в якому існує дитина. Це й родина, яка зараз у своїй більшості переживає передусім матеріальну кризу. Нерідко про пияцтво, куріння, наркоманію, насилля діти дізнаються в родині. Школа повинна компенсувати брак сімейного виховання, а також розвинути природні здібності дитини, які визначають можливості її розвитку.

Виходячи з цього, **ми ставимо перед собою такі задачі та цілі:**

- створити педагогічні умови для безперервної освіти відповідно інтересам особистості, адекватні освітнім потребам, пси-

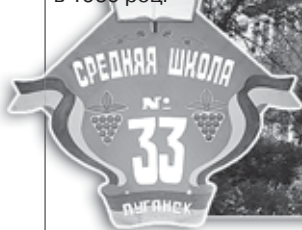
**Ольга
ГОНЧАРЕНКО**

Директор комунального закладу „Луганська середня загальноосвітня школа I-III ступенів № 33”

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2010

Управління школою

Середня школа № 33 була відкрита в 1959 році

Директор школи – Ольга Василівна Гончаренко – очолює школу з 27 серпня 1995 року

Заступники директора: з НВР – Ірина Абраменко й Наталія Меренкова

Заступник директора з ВР – Ліліана Бікадорова

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2010

48

У творчому пошуку

хічним і фізичним можливостям дітей;

- забезпечити безперервну освіту й самоосвіту вчителів, постійний об'єктивний самоаналіз педагогічної діяльності;
- створити умови для гармонійного розвитку кожної дитини, її самореалізації;
- здійснити ефективну підготовку випускників школи до свідомого вибору професії;
- залучити до виховного процесу батьків, представників громадськості;
- виховувати моральну людину, людину з совістю, патріота своєї Вітчизни;
- удосконалювати систему виховання здорового способу життя.

Виходячи з поставлених завдань, педколективом була обрана **методична проблема школи:** „Забезпечення формування особистості учня на основі розвитку його творчих можливостей і самовдосконалення в умовах особистісно орієнтованого навчання та виховання”.

Для вирішення методичної проблеми школи **головним завданням** є підвищення якості навчально-виховного процесу, розвиток творчого потенціалу кожного вчителя. У систему методичної роботи з педагогами входять індивідуальні, групові та загальношкільні форми.

Індивідуальні форми роботи – це атестація педкадрів, робота над особистісною темою, індивідуальні консультації, наставництво, самоосвіта вчителів.

Групові форми організації методичної роботи – це робота методичної ради, предметних методоб'єднань, творчих мобільних груп учителів:

- „Школа педагогічної майстерності”;
- творча група „Олімп”;

Управління школою

- творча група вчителів початкових класів „Крок за кроком”;
- „Я – особистість”;
- „Робота педколективу з вирішення проблемної теми школи” (розробка стратегічних планів);
- „Застосування інноваційних педагогічних технологій на уроках”;
- „Розвиток пізнавальної активності учнів на основі формування загальнонавчальних умінь і навичок, використання різних видів самостійної роботи в процесі навчання”;
- „Обдаровані діти”.

Загальношкільні форми методичної роботи – це педагогічна рада, педагогічні читання, майстер-класи, психолого-педагогічні семінари.

Вісім методичних об'єднань: вчителів української мови й літератури та історії, вчителів російської мови та літератури; математики, фізики, інформатики; англійської мови; природничих наук; трудового навчання, естетичних предметів та фізичного виховання; початкових класів та м/о класних керівників – працюють над створенням особистісно орієнтованої системи професійного зростання, розвитком творчої активності вчителя й учня. У зв'язку з цим проводиться постійний моніторинг навчального процесу щодо визначення можливостей, інтересів, здібностей учнів та вчителів. Аналіз моніторингу вказує, яку саме методичну допомогу потребує конкретний учитель і учень. Важливим у методичній роботі є надання дієвої допомоги вчителям у розвитку майстерності. Забезпечується таким чином відповідальність кожного педпрацівника за результат своєї праці,

Методична рада допомагає вирішувати методичну проблему школи, впроваджує освітні інновації в навчально-виховний процес

Школа молодого вчителя (керівник – заступник директора з НВР Ірина Абраменко)

Учителі – активні учасники заходів школи

Управління школою

У 2007 році шкільна агітбригада „За здоровий спосіб життя” посіла I місце в районному огляді

Багаторазовий переможець районних, міських змагань з баскетболу – шкільна баскетбольна команда „Атлант”

I місце у міському конкурсі відеороликів „Я тут навчаюсь!”, травень, 2008 р.

сприяє саморозвитку, творчості, ініціативі. Методичні об'єднання працюють над пошуком шляхів удосконалення уроку, форм контролю знань, розвитком творчості учнів, використанням на уроках інтерактивних форм і методів роботи. Особливе значення приділяється роботі Школи молодого вчителя, основні компоненти якої спрямовані на розвиток професійної компетентності, педагогічної майстерності й професіоналізму, яка базується на принципах наступності, послідовності й систематичності.

Центральне місце в структурі науково-методичної роботи посідає методична рада, головна ідея якої – вдосконалення професійної майстерності вчителів, підвищення рівня загальноосвітньої підготовки школярів, їх вихованості.

Учителі беруть участь у реалізації колективних проєктів „Школа здоров'я”, „Обдаровані діти”, „Талант + творчість”, „Плекаймо творчого вчителя”.

Модель інноваційного освітнього середовища школи знаходить відображення в *освітній сфері*, що має на меті зміст навчального матеріалу, рівень засвоєння знань, конкретизацію й формування мети через результат, який має досягти кожен учень. Інструментом досягнення освітньої мети є контроль, педагогічні технології, аналіз і корекція, прогноз.

Оздоровча сфера реалізується завдяки організації спортивно-оздоровчої роботи в гуртках, природничим екскурсіям, проведенню тижнів здоров'я, реалізації проєкту „Здоров'я”, виступу агітбригад.

Реалізація освітньої моделі особистісно орієнтованого навчання визначається

Управління школою

культурологічною підготовленістю учнів, яка знайшла подальший розвиток через систему культурологічних завдань:

- піднесення культури й духовності;
- досягнення високої культури;
- формування в учнів духовних потреб, створення умов для їх самореалізації. Вирішення означених завдань спрямовано в таких напрямках:
- участь у конкурсах;
- III місце в обласному конкурсі серед волонтерських загонів: „Волонтер – вісник добра та милосердя”;
- у межах обласного фестивалю „Таланти твої, Україно!” – III місце в конкурсі читців (учениця 11-А класу Сущенко Дар’я); II місце в конкурсі поетів (учениця 6-А класу Таран Катерина); II місце в конкурсі вокальних ансамблів „Веселка” (5–7 класи) та „Дзвіночок” – II місце (1–4 класи)
- виставки учнівських робіт в творчому конкурсі „Зорецвіт”;
- відвідування театрів, музеїв;
- заняття в гуртках.

Пріоритетним напрямом навчально-виховної роботи школи вважається збереження індивідуальності учня. Він реалізується в соціальній сфері системи управління в навчальному закладі.

Педагогічний колектив приділяє особливу увагу роботі з обдарованими дітьми. У межах реалізації проекту „Обдаровані діти”, створено систему роботи з обдарованою молоддю, визначено основні завдання, очікуваний, проміжний та кінцевий результати діяльності учасників навчально-

Районний конкурс „Де знаходиться terra козакоіум” Шкільна команда „Орли сизокрили”

Вокальний ансамбль „Веселка”

Районний конкурс „Готовий до захисту Батьківщини”

Переможці олімпіади з обслуговуючої праці

Чумаченко Марія

Симоненко Світлана

Копитіна Вікторія

Троц Валерія

Призери Всеукраїнського конкурсу традиційної народної культури „Зорецвіт”

Яковенко Наталія

Прасцова Ірина

Уривський Владислав – переможець міської олімпіади з хімії та географії

Ворушак Олексій – переможець міської олімпіади з історії

виховного процесу; створено банк „Обдарована дитина”, ведуться картки обліку особистості з яскравими проявами здібностей до окремих видів діяльності, психолого-педагогічні паспорти класів, розроблені індивідуальні програми занять.

Ця робота дала можливість вчителям різних предметних методичних об’єднань в системі представити можливі підходи в індивідуальній роботі з учнями школи. Результати – призові місця у II етапі Всеукраїнських олімпіад з базових дисциплін серед навчальних закладів, а також у міських, обласних олімпіадах та конкурсі МАН. Учні школи – активні учасники обласного конкурсу „Мій рідний край”, переможці творчого конкурсу „Зорецвіт”. Так у 2010 році учениця 11 класу Копитіна Вікторія стала призером XVI обласного конкурсу захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України з секції „Мистецтвознавство” (диплом III ступеня). Шкільна баскетбольна команда „Атлант” під керівництвом старшого вчителя А.М. Леснікова посіла у 2010 році I місце в Луганській області.

Проект соціальної адаптації учнів реалізується в профільному навчанні, спрямований на формування єдиної життєвої, світоглядної, наукової, культурної та професійної компетентності учнів, що забезпечить їх подальше самовдосконалення та самореалізацію. Важливим моментом є співробітництво з Вищим Луганським медичним училищем, і можна виокремити позитивне в співпраці:

- професійне самовизначення дітей;
- можливість отримати по-

Управління школою

глиблені знання з предметів;

- більш серйозна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання;
- застосування знань, набутих в школі та медичному училищі, в житті.

За 15 років існування профільного класу з **364** випускників стали лікарями та фармацевтами **44**, обрали інші спеціальності біолого-хімічного профілю **38**, працюють медсестрами та акушерками в медичних закладах **70**.

Для того, щоб творча робота учнів була більш захоплюючою, в нашій школі існує учнівське самоврядування „Країна Журавлина”. Воно створено за ініціативою педагогічного й учнівського колективу школи, діяльність яких націлена на те, щоб шкільне самоуправління удосконалювалось, ставало більш дієвим, організованим, кращим у всіх напрямках.

Шкільне самоврядування – це складна система взаємовідносин, у результаті яких розвивається здібність колективу, як учнівського, так і педагогічного, самостійно ставити цілі й реалізовувати їх. Це неодмінна ознака розвинутого дитячого колективу.

Сьогодні саме від школи здебільшого залежить, чи придбають учні „базовий набір соціальних компетенцій”, чи стануть вони повноцінними громадянами або опиняться непристосованими до життя в суспільстві. Педагог, який володіє сучасними технологіями виховання, може зробити свій внесок у формування позитива в шкільному колективі, рух на шляху демократизації шкільного життя і, таким чином, реально вплинути на зміни обличчя школи. Формування правової культури, активної

Конкурс санітарних дружин

Участь у міському форумі школярів

Вибори Президента шкільного самоуправління „Країна Журавлина”

Управління школою

життєвої позиції повинно починатися з дитинства.

Шкільне учнівське самоврядування нашої школи „Крайна Журавлина” – це живий організм. Протягом багатьох років діти й дорослі разом розробляли його структуру, статут, положення і т.ін. Ми на чолі з Радою Лідерів є об’єднанням, що має на меті забезпечення умов для активної творчої діяльності учнів школи. Рада – своєрідний мозковий центр, до якого приходять учні, щоб проявити себе. Дехто з нас практикується в управлінні, готуючись зайнятися цією діяльністю в дорослому житті, інші – просто прагнуть спрямувати свою активність в потрібне русло, третіх цікавлять в Раді інші причини. Але незалежно від причин, з яких учні прийшли до Ради, всі вони талановиті організатори й вправні виконавці, а головне – чудові люди, спроможні забезпечити школі безхмарне майбутнє.

Рада шкільного учнівського самоврядування разом з учителями є творчим об’єднанням учнів, з Радами класів допомагають влаштовувати свята, проводити конференції та інші заходи в школі. Діти з задоволенням беруть участь у концертах, інтелектуальних вікторинах, їздять у дитячі будинки з подарунками й концертними номерами. Багато класів організують власні свята й конкурси, а деякі, найбільш

творчі, з успіхом влаштовують дозвілля для всієї школи.

З метою організації взаємодії Ради учнівського самоврядування й класними колективами проводяться засідання лідерів класів, на яких часто бувають бурхливі дискусії, виникають цікаві ідеї. На цих засіданнях школярі вчаться конструктивно й демократично вирішувати задачі, що стоять перед ними, у них пробуджується активність та ініціатива, які заряджають оточуючих, роблять життя цікавішим.

Все вищезазначене показує, що у нас є працездатний склад Ради і великий творчий потенціал учнів, але разом з тим є ще в нашому житті моменти, які треба удосконалювати. Однак ми бачимо їх і прагнемо зробити все, щоб у нашій школі життя й учнів, і вчителів було комфортнішим й цікавішим. Власне шкільне учнівське самоврядування, на нашу думку, дає нам можливість розвиватися, бути активними учасниками суспільного життя, впевненими в собі, самостійними й креативними. Значить, можна сподіватися не тільки на світле завтра школи, але й країни в цілому.

Багато хто порівнює школу з великою родиною, тоді наша школа – найбільша дружна родина, а члени Ради – найактивніші та найтурботливіші в цій родині.

Система управління школою означає здійснення функцій: планування, прогноз, мотивація, організація, реалізація, контроль, аналіз. Управлінські дії спрямовані на досягнення мети. **Основне завдання дирекції школи** – формування творчого педагогічного колективу, здатного ефективно навчати, виховувати учнів та сприяти їхньому розвитку. Управління організується таким чином, що здійснення функцій планування, контролю, мотивації, організації спрямовується на учительський, учнівський, батьківський колективи.

Критерієм оцінювання нашої роботи ми вважаємо зростання рівня самовдосконалення вчителів та учнів.

Результативність управління школою визначається ступенем досягнення визначеної мети, якісними позитивними змінами в діяльності закладу. *Це під силу тільки команді, яка, на наш погляд, у нас сформована.*

Ольга Гончаренко

Что можно сделать командой: управленческий аспект

Автор статьи предлагает вниманию результат многих лет работы педколлектива с целью достижения новых образовательных результатов над стратегической идеей – реализация личностно ориентированного образования – образования учеников в школе, направленного на воспитание каждого ребенка самостоятельной личностью.

Ключевые слова: управление школой, ученическое самоуправление, личностно ориентированное образование, культурология.

Olha Honcharenko

What can be done by the command: administrative aspect

The author of the article offers the result of work of the pedagogical staff aimed at achieving new educational purposes within the strategic idea – realization of the personality oriented education, which means bringing up every child as a developed independent personality.

Keywords: school management, students' self-government, personality oriented education, culture study.

ОСВІТНІ ВИСТАВКИ В УКРАЇНІ¹: ПЛАНИ НА НАСТУПНИЙ РІК

Перш за все, це виставка „Сучасна освіта в Україні”, що проводиться МОН, НАПН і компанією „Карше”, яка діє вже 14 років.

На запитання редактора: „Що очікує учасників Вашої виставки в наступному році?” – президент виставкової компанії „Карше” Олександр Карпов відповів: Готуємо акцію, вінцем якої буде визначення обдарованих випускників сільських шкіл і програма підтримки їх подальшого навчання, започатковуємо конкурс імені Івана Карабиця для студентів консерваторій і музичних училищ, визначаємося з новими номінаціями конкурсу інноваційних розробок. Спільно з нашим Інтернет-провайдером працюємо над організацією проведення передвиставкових Інтернет-конференцій, конкурсів на кращий інформаційний сайт навчального закладу. Задумок багато. І є ресурси, і бажання для їх реалізації”.

Іншими напрямками роботи виставкової компанії „Карше” є участь в найрізноманітніших галузях². 17 років компанія „Карше” займається проектуванням і будівництвом ексклюзивних стендів. Ми проектували і будували експозиції України на *Hannover Messe* й *SeBIT* в Німеччині, *ЕКСПО 2005* в Японії, *„IDEX – 2009”* в ОАЕ, *Аерокосмічному салоні Ле Бурже*, в Україні монтували виставки для товаровиробників Кореї, Італії, Франції, зараз готуємо стенди для будівництва в авіасалоні *„Farnborough International AirShow 2010”* в Англії. „Карше” сьогодні по праву входить у п’ятірку кращих компаній із проектування й будівництва виставкових стендів.

Нею започатковано й виставку „Сучасна освіта в Україні”, яка вчотирнадцяте відбудеться в 2011 році, 16-18 лютого. Запрошуємо Вас, шановні колеги, взяти участь у цій виставці та в усіх її заходах!

Тож наші пропозиції такі:

1. З метою раціонального використання ресурсів навчальних закладів, варто скоротити кількість виставок, що проводяться протягом року, за рахунок чого розширити кількість їх учасників і відвідувачів.

2. Украй необхідно провести ротацію виставкових фірм, які мали б право організовувати освітні виставки, підтримувані Міністерством освіти і науки, Національною академією педагогічних наук.

3. Міністерству освіти і науки варто визначити, які виставки будуть ним патрунуватися і утриматися від „листів підтримки”, які використовуються сумнівними фірмами-організаторами в досягненні суто комерційної вигоди.

4. Переможці (наприклад, нагородження учасників званнями „Лідер сучасної освіти”) повинні визначатися за наслідками щорічного рейтингового дослідження всіх навчальних закладів України, що проводиться спеціальною комісією під патронатом Кабінету Міністрів.

¹ Редакційна стаття

² Докладніше про це – у журналі „Директор школи, ліцею, гімназії”. – 2010. – №2. – С. 67

ЧОТИРНАДЦЯТА МІЖНАРОДНА ВИСТАВКА НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СУЧАСНА ОСВІТА В УКРАЇНІ – 2011

16-18 ЛЮТОГО 2011 року

Абітурієнтам, учням, студентам,
педагогам і громадянам

ВИСТАВКА ПРЕЗЕНТУЄ:

- Університети, академії, інститути
- Коледжі, технікуми, училища
- Професійно-технічні навчальні заклади
- Загальноосвітні школи, гімназії, ліцеї
- Позашкільні заклади освіти
- Заклади післядипломної освіти, тренінги, бізнес-курси
- Наукові та методичні центри освіти
- Досвід інтеграції України у Європейський освітній та науковий простір
- Міжнародні освітні установи
- Моніторинг якості знань, тестування
- Інформаційні та комп'ютерні системи у навчальному процесі
- Виставку-презентацію - «Освіта України «Інноваційні технології навчання»
- Сучасні технічні та наочні засоби навчання
- Навчально-методичну літературу
- Заходи збереження здоров'я і спорт у навчальних закладах
- Творчі конкурси для студентів мистецьких та архітектурних спеціальностей
- Нагородження золотими, срібними та бронзовими медалями переможців у номінаціях

WWW.OSVITA.CARSHE.COM

КИЇВСЬКИЙ ПАЛАЦ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА
вул. І.Мазепи, 13, м. Київ

Організатори виставки:

Міністерство освіти і науки України, Академія педагогічних наук України,
Київська торгово-промислова палата, виставкова фірма "КАРШЕ"

Генеральний суб'єктом

ПЕРШИЙ ДІЛОВИЙ
ТЕЛЕКАНАЛ
ДЛЯ ТІХ, ХТО ВЕРНУЄ

Ексклюзивний
телевізійний партнер

5
УРЕД СЕРВІС НОВИ

Перший інформаційний
партнер

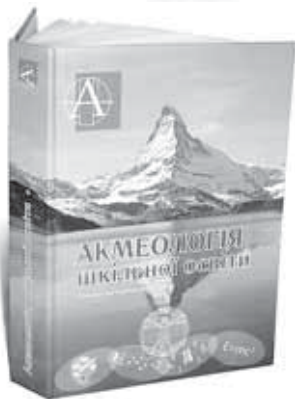
CITI
КАНАЛ
ТВОГО
МІСТА

ОРГКОМІТЕТ: бульв. Л. Українки, 34, 2 під'їзд, оф. 31, м. Київ, 01601, Україна
Тел./факс: +38 044 461-91-06, 461-91-05, 461-91-04, 461-96-47, 461-96-51, 461-96-53
E-mail: exhibitions@carshe.com Сайт: www.osvita.carshe.com

ПЕДАГОГІКА ШКОЛИ

Зверніть увагу!

Акмеологія шкільної освіти – нова книга вчителів УГЛ м. Києва та провідних науковців

Акмеологія шкільної освіти: Науково-методичний посібник. / За загальною редакцією Г.С. Сазоненко. - К.: „Основи”, 2010. - 560 с.

У посібнику розглядаються філософсько-методологічні засади шкільної акмеології, варіативні моделі акмеологічної школи, а також сутнісні ознаки вчителя-акмеолога, принципи запровадження акметехнологій та проектування акмеологічного освітнього простору. Окреслено акмеологічні підходи до управлінської діяльності.

Адресовано всім, хто сповідує нову філософію освіти, в центрі якої - виховання компетентної, успішної особистості.

Педагогіка
школи

ХРИСТОС – ІДЕАЛ УЧИТЕЛЯ¹

Мир знает немало выдающихся учителей, создателей признанных теорий обучения, школ и систем воспитания детей, известных всем педагогам, да и не только им. Их научные труды

**Микола
ГУЗИК**

Директор
Авторської школи
М.П. Гузика
м. Южного
Одеської області,
член-кореспондент
НАПН України,
Народний учитель
України, кандидат
педагогічних наук

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2010

¹ Стаття друкується
мовою оригіналу –
російською.

составляют целые библиотеки, а затраченные ими годы жизни для внедрения их педагогических изобретений в практику составляют десятки лет. Например, Сократ непосредственно занимался педагогической практикой четыре десятка лет. Платон внедрял свою теорию воспитания самостоятельно, обучая юношей более половины столетия. Конфуций и Будда учили примерно столько же каждый. Иисус Христос, как известно, имел гораздо меньше времени на непосредственную учебно-воспитательную работу. Один год с небольшим Он встречался с народом, в основном на улицах и очень редко в синагогах. Еще год Он потратил для передачи своих знаний апостолам. В общей сложности как Учитель Христос работал на Земле всего лишь около трех лет. Как мы знаем, жизнь Его была прервана на Голгофском кресте в самом расцвете сил и энергии – в тридцать три с половиной года. Его ученики, для которых трудился Христос как Учитель, также были абсолютно не подходящими для работы с людьми. Он был постоянно гоним властью, законниками, фарисеями и просто враждебно настроенной к Нему врагами толпой. Он вынужден был скрываться, уходить в пустыню

и там долго жить, встречаться со своими учениками тайно, включая и ночное время. Он не имел собственного жилья, постоянного места жительства. „Лисицы имеют норы, и птицы небесные гнезда, а Сын Человеческий не имеет, где приклонить голову”, – так характеризовал свое бедственное положение Сам Иисус (Лк. 9:58). Он не излагал Своего Учения на бумаге. Не написал ни о Себе, ни о своих философских и педагогических взглядах ни полстрочки. Он не желал официальной должности учителя. Он не имел никакой формальной власти. Не был чьим-то представителем из властимущих. Не выполнял чьих-то заказов, кроме Воли Своего Небесного Отца.

Приступая к характеристике Иисуса как Учителя, я прошу Бога, чтобы не я, а Святой Дух анализировал эту сторону Личности Христа. Я осознаю тот факт, что ни одному человеку эта работа не подвластна, тем более мне – простому педагогу. Поэтому с большим волнением и трепетом, но с неизменным Божьим миром в сердце, я начинаю эту работу с верой в чудо преобразования моего ума Святым Божьим Духом.

Ключевые слова: Учитель-воспитатель Христос, система обучения людей, принципы основательного учения „навсегда”.

Итак, начнем с Главного. В своей почти сорокалетней педагогической практике я не встречал еще ни одного учителя, который бы не сетовал на наличие у него хотя бы одного – двух плохих учеников. Обычно учителя говорят: всех научить – людей насмешить, имея в виду тщетность даже самой попытки научить нужным знаниям каждого ученика, и вообще, абсурдность такой идеи. Поэтому, как признаются педагоги, у многих их учеников „три только на бумаге, однако в умах – двойки”. **Христос учил каждого, и учил всегда успешно!** Христос в опыте своей работы с людьми как их Учитель и Наставник наглядно и убедительно доказал, что ни в коем случае педагог не должен, как говорят, всех учеников „стричь под одну гребенку”. Другими словами, нельзя всех учить одному и тому же, а тем более стремиться подождать всех под единый абстрактный стандарт. Это действительно настоящая утопия считать возможным сделать из каждого ученика хотя бы мало-мальски образованного математика, философа, историка, физика, химика или еще какого-то знатока той или иной академической науки. Скажем больше, это не только невинная фантазия учителей, но и, что самое неприятное, нанесение детям непоправимого вреда для их нормального развития, воспитания и течения школьной жизни.

Как было бы здорово и угодно Богу и какое бы великое благо мы дали на-

У КОГО ВЧИТИСЯ УЧИТЕЛЮ?

Ольга Виговська,
головний редактор журналу
„Директор школи, ліцею, гімназії”,
доцент, кандидат педагогічних наук

Серед причин системної кризи сучасної вітчизняної освіти слід виділити головну – якість вчительських кадрів. Характеризуючи стан підготовки учительства і якість його роботи традиційно констатують: у нашій Вітчизні в умовах найдешевшої педагогічної освіти, *по-перше*, не ті люди наділяються правом вчителювати, *по-друге*, не того їх навчають у вищах, *по-третє*, не те від них вимагають і не на той кінцевий результат орієнтують.

Звідси витікає, що системна криза в нашій Вітчизні – плід системної кризи його учительства. Часто він уже не може бути „архітектором людських душ” і провідником людей в майбутнє, поводитиме нації.

Нагадаю відомий вираз, що франко-пруську війну виграв не німецький солдат, а німецький вчитель, щоб ще раз акцентувати на проблемі якості учительства та наскільки вона є стратегічною для розвитку сучасного українського суспільства.

Наявність зазначених проблем пояснюється відсутністю правильної орієнтації суспільства у виборі вчительського ідеалу, а також неурою до його реального статусу в країні.

Здоровий глузд підказує, що нам якнайшвидше й невідкладно слід вирішити ці питання, якщо ми дійсно бажаємо допомогти нашому суспільству відбутися як українській нації.

Особистість Учителя, питання його підготовки, діяльності, розвитку, місця в суспільстві та ін. були завжди актуальними в нашому журналі, а відтепер ми починаємо цілеспрямовану публікацію серії статей даної тематики, серед якої особливе місце матиме по праву стаття М.П. Гузика, директора Авторської школи М.П. Гузика м. Южного Одеської області, успішна робота якої протягом декількох десятиків літ є кращим підтвердженням правильності теоретичних концепцій і гарантом всіх його педагогічних рекомендацій.

В першому номері нашого журналу, що вийшов у світ 10 років тому, Микола Петрович виступив зі статтю „Школа, якою керує Бог”, у цьому номері він, продовжуючи заявлену тематику, описує людське ество Особистості Вчителя вчителів, незаперечного ідеалу вчителя для всіх часів і народів – Ісуса Христа. Аргументи, що наводяться М.П. Гузиком, переконують, що вчительську справу слід опановувати і за Ісусом Христом. Тому у наступних часописах йтиметься про методи та прийоми, які Він використовував у навчально-виховній роботі зі своїми учнями, з чим й ознайомить знову ж таки Микола Петрович Гузик.

Сподіваюся, що наш читач підтримає почин редакції, а позиції нашого шанованого автора стануть йому в нагоді.

шим дітям, якщо б ми все вивчили наизусть текст молитви Христа (існує в останній молитві напередодні Його арешту) за своїх учнів і все разом

хорошо, разом з нашими батьками, стоячи на колінах перед Лицом Бога благоговійно і зі сльозами в очах, твердою вірою в Нього, промовили її на наших випускних вечорах. Як раділи б Небеса за нас і наших дітей. Як багата була б Божья благодать на них. Як ближче ми і наші діти опинилися б не тільки до Царства Небесного, а й до Його початку, що знаходиться на Землі, безпосередньо за порогом школи. І тоді, наслідуючи нашому Учителю Ісусу Христу, ми б стали тими, кем був для них їх Наставник: Ходатаєм перед Богом і Образом Служіння людям і Надійною гаванню, захищаючою від життєвих бурь. (Ін. 17: 1-26). Ох, якщо б ми все, дійсно, прийняли, осмислили себе як подобу Бога, нам не потрібно було б доводити життєву необхідність молитися Господу. Ох, тоді б наш дух не страждав, не болів і не помирав від відсутності духовної їжі, котра виходить тільки від Бога. Він був би міцний і енергійний. Він став би єдиноличним і потужним господарем нашої душі. Через це вона була б мудра і свята, впевнена в собі і згодна Богу. Вона більше ніколи не хотіла б відірватися від свого Створителя, Заступника і Люблячого Отця. Ох, якщо б ми поумнили на стільки, щоб почати вчитися у нашого Учителя – Ісуса Христа – тому, як Він турбувався про силу Свого Духа, як Він молився Свому

На прохання редакції Микола Борисович Євтух, голова наукової Ради всеукраїнського православного педагогічного товариства, став першим читачем цього матеріалу й погодився поділитися з читачами нашого часопису власними враженнями й тим, чим і кому статті цієї тематики можуть бути корисними в сучасній школі. Тож – йому слово.

Микола Євтух,
академік-секретар відділення педагогіки і психології вищої школи НАПН України, академік НАПН, доктор педагогічних наук

Микола Гузик описує риси Ісуса Христа, які має мати кожен учитель в собі й своїх вихованців, і це дійсно було б спасіння на Землі. Це важливий матеріал для вчителя, вихователя, для тих, хто читає курс християнської етики, бо тут викладено окремі положення, яким дано тлумачення, чого читач може й не зробити. Чудово показано методи, за допомогою яких Ісус Христос виховував своїх учнів. Цей матеріал і для батьків, і для вихователів корисний. У нас, і в основному еліта, налаштована на протилежне сприйняття цього. На західній Україні цей матеріал сприймають і потішаються, що такий є і цією проблемою займається безпосередньо вчитель. На сході і в центральній Україні це можуть сприйняти скептично. А автор каже, якби ми виховали такі риси, які були притаманні Ісусу Христу, то і наше життя було б зовсім іншим. Потрібно людей привчати до добра, святого. В душі в кожного має бути щось святе, а те святе учитель має передати дітям: святе у ставленні до батьків, старших, вчителя. Доробок є актуальним, бо ми бачимо, яким стає наше суспільство. Це чудовий матеріал на допомогу директору, бо він керує всім колективом, і багато залежить від того, що він передасть тим, ким керує, кого виховує. Матеріал може стати змістовим пластом, який протягом наступного року буде піднято на педагогічних радах. А практичне використання матеріалів могло б бути на уроках літератури під час вивчення будь-якого твору. І під час майстер-класів для молодих учителів можна пропагувати методи, про які веде мову автор. Цей матеріал актуальний сьогодні, бо він спонукає до читання Святого Письма, його пізнання. Директору, учителю варто заглибитися в цей матеріал, бо це дає більш чітке розуміння Книги Книг.

Небесному Отцу. Подумаем только, если Он — Бог, воплощенный в Человеке, не мог без молитвы к Отцу Небесному решить ни одну земную проблему, то почему мы пытаемся справляться со своими задачами, планами, заботами, делами и тревогами, часто и густо не призывая Творца на помощь? *Неужели мы до сих пор еще не поняли, не научились на своем горьком опыте безбожной жизни, что у нас без Него ничего хорошего не получается? Неужели нам мало того ужасающего результата, которого мы — воспитатели нашего народа — достигли за годы воинствующего и скрытого атеизма?* Подумаем, если Иисус Христос из Назорея сумел с помощью силы Духа, которую Он получал от Его Небесного Отца в молитвах один, в исключительно враждебном окружении, меньше чем за три года вложить в сознание малограмотных, заангажированных догмами и преданиями иудейской официальной религии, такую сложную нравственно-этическую науку Нового Завета и обратить их в веру Христа, то почему мы, движимые Его Духом, не можем начать движение за право воспитывать наших детей на основе морально-этического учения Сына Божия. Мы можем уверенно заявить: сможем! Если восстановим постоянную связь с источником необходимой силы — Богом посредством молитвы. Однако пока мы будем верить только в себя; будем продолжать считать себя мерой всех вещей;

ПРИНЦИПЫ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ ВЕЛИКОГО УЧИТЕЛЯ

Его система обучения людей выстраивалась на абсолютно других принципах. Его ученики не служили тем или иным заранее запланированным, общим для всех учебным программам. Они не подгонялись под один и тот же стандарт. Им никто заранее не диктовал, сколько им выделяется времени для обязательного усвоения „урока” Учителя. Каждому Он давал учиться и развиваться „по мере дара” (Еф. 4:7). Он принимал их такими, какими они были на самом деле, и делал их такими, какими они могут и должны стать, каждый по званию Божьему. У каждого из учеников Христа были обычные человеческие недостатки. Но сила Иисуса как Учителя-воспитателя состояла в том, что Он своим трудовым упорством, знаниями, подкрепленными безусловной Любовью к ним, превращал эти недостатки в позитивную силу и постепенно формировал из них неповторимых детей Божьих. Он учил каждого столько, сколько было нужно для достижения поставленной Им цели. Он учил их и на словах, и на деле. Но все же, особенно на первых этапах ученичества, Учитель предпочитал опыт и личный пример. Не было ни единого случая, чтобы где-то и в чем-то Его слова и наставления расходились с практикой Его личной жизни. Он водил их за собой, Творя чудеса исцеления всех, кто к Нему обращался. Он воскрешал мертвых, восстанавливал зрение и слух, способность свободно передвигаться собственными ногами. Лечил проказу. Изгонял бесов и многое другое, чего просили у Него страдающие люди. Он дал также власть и своим ученикам над силами сатаны, „чтобы изгонять их и врачевать всякую болезнь и всякую немощь” (Мф. 10: 1). Он учил их тому, как с помощью веры в Бога они могут управлять стихиями природы.

У учеников Христа не сразу все получалось. Казалось бы, будучи Богом, Он, безусловно, мог поступить по-иному. Он мог сразу же, без всяких на то трудов и усилий присвоить им эти и другие умения и навыки, необходимые апостолам для доказательства Божественности их Учителя. Но Иисус поступает по-другому. Он не допускает насильственного вмешательства в их природу. Он не внушал им необходимую веру с помощью мгновенной перестройки их духа и души. Наоборот, **Христос считался с грешной природой своих учеников.** Он лишал их свободы воли, а только лишь на собственном примере безусловного подчинения Отцу Небесному доказывал им, каким образом святые обретают свою сверхъестественную силу. Учитель Иисус Христос не торопил события, как это имеет место среди нас — обычных учителей. Он учил необходимому ровно столько, сколько было необходимо каждому конкретному Его ученику для полного усвоения содержания урока. **Он учил основательно и навсегда.** Христос все делал для того, чтобы, прежде всего, сформировать твердый, но добрый характер у своих учеников. ►

Как мы видим из Священного Писания, *одной из самых негативных черт характера* Его учеников было *себялюбие. Они, как и все мы, были поражены эгоизмом, гордыней, тщеславием и властолюбием.* Почему Сын Божий, зная все о людях, выделил для продолжения Своего дела просвещения народа в Духе и Истине людей из низов? Пожалуй, главным аргументом у Иисуса Христа была Божья концепция спасения грешников. Она заключалась в особом отношении Его к самым униженным и греховным людям. Что этот вывод имеет право на жизнь, свидетельствуют те основополагающие морально-этические нормы, которые впоследствии выдвинет Сын Божий в своей знаменитой Нагорной проповеди, а именно „*Законы блаженства*”. Именно эти двенадцать, самые простые жители Галилеи, в своем сознании и в духе были ближе всего к восприятию этих заповедей. В них, как мы знаем: духовная нищета, сердечный плач, кротость, желание правды, способность к помилованию и прощению, к переносу страданий и лишений за отстаивание правды и другие, объявлялись главным условием достижения состояния блаженства. Иисус увидел в них и больше этого. *Он увидел потенциальную возможность: с помощью Духа Святого превращение этих простых, необразованных людей, способных верить, надеяться и любить, в истинных детей Божьих.* Он понял, что именно эти грешные простые люди действительно смогут явить миру чудо рождения абсолютно нового человека – возрожденного духом христианина. Он выбирал таких людей, которым Он смог доверить великую миссию – быть „солью Земли” и „светом Миру”.

Учитель знал, что Его ученики неграмотны и плохо воспитаны. Но Он верил в то, что их можно научить и правильно воспитать! Ах, как хотелось бы, чтобы и мы, современные учителя, обрели такую же уверенность в каждом нашем ученике. Имея свободный доступ к такой непоколебимой и Святой вере в силу воспитания в Лице Великого Учителя – Иисуса Христа, в наше время, когда мы наконец-то обрели реальное право самим пользоваться Его Учением и водить к Нему наших детей, мы также могли бы достигать успехов в воспитании, подобных Его славным достижениям. Истинно полезные и доступные детям знания есть те, которые исходят не столько от ума учителя, сколько от его сердца, от внутренней сущности его личности. Христос обладал совершенным умом и всей информацией, которая существует в этом мире. Он продемонстрировал также и нам, каким образом этот контакт может устанавливать обыкновенный земной человек. Христос показал, что достигается с помощью молитвы к Небесному Творцу. Иисус постоянно пользовался этим методом, а поэтому знал Его Волю относительно Его учеников. Великий Учитель всегда и постоянно молился Отцу Небесному перед тем, как приступить к делу воспитания Своих учеников.

будем любоваться только лишь собой; будем надеяться только лишь на себя; не будем видеть никого вокруг, кроме себя; будем смотреть только лишь в землю и не видеть горизонтов бесконечности, за которыми только и начинается настоящая жизнь – мы не сможем прийти к Богу. *Мы, прежде всего, должны искоренить из собственного мировоззрения ложную уверенность в том, что человек без Божьего Духа способен понять духовные истины.* А для того, чтобы расстаться с этой иллюзией, нам нужно обратиться к Священному Писанию – источнику Истины, в котором есть четкое указание на то, каким образом человек становится способным совершать мысленные действия над категориями Духа (1 Кор.: 2:12-16). Итак, только тот, кто духовный (обладает Духом Христа), может понять Бога и Его Истину, потому что его природный дух имеет постоянную подпитку от Троица Божья, которая обеспечивается Духом Святым. А пока наше мировоззрение будет пичкаться материалистическим экзистенциализмом и формировать гуманистический эгоизм, то по-прежнему будем верить в то, что мы способны сами себя создавать и совершенствовать; понимать и правильно оценивать смысл нашей жизни. Мы будем продолжать считать, что только мы важны потому, что это – мы. Мы все блага будем оценивать по тому, настолько они нам лично приносят благо. Мы будем считать верным и правиль-

ным только то, что верно и правильно для нас. Красота и гармония в нашем понимании будут ассоциироваться исключительно с нашим вкусом. Мы не будем утруждать себя обязанностями, но будем требовать исключительные права для себя. Наш мир – это мы. Вселенная – ради нас. Мы – боги! Понятно, что человеку, сконцентрировавшему все в себе и ради только себя, абсолютно чужды такие понятия, как: страх Господен, любовь к ближнему, кротость, благость, сочувствие, совесть, жертвенность, боголюбие, исполнение воли Божьей и т.п. В таком зашоренном сознании *Бога абсолютно не видно ни в красоте природы, ни в гармонии и целесообразности каждой ее даже самой маленькой части; ни в большом разнообразии живых существ; ни в четкой взаимосвязи существующей между ними; ни в наличии строгой иерархии в живой и неживой природе; ни в чуде человеческого языка; ни в совсем необъяснимой способности человека к отражению мысли с помощью музыки, пения, танца, мимики; ни в том, что каждая снежинка имеет свой узор, а кожа на руке человека – свой рисунок.* В таком сознании небесные звезды – это всего лишь случайно образовавшиеся сгустки материи; Солнце – случайно пригодились Земле, а поэтому она случайно породила для себя жизнь; Луна – непонятно для чего вращается вокруг Земли и вызывает на ней приливы и отливы.

ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЕ ЧЕРТЫ ИИСУСА ХРИСТА КАК УЧИТЕЛЯ

Важнейшей отличительной чертой Иисуса Христа как Учителя была та, что Его Личность и *Его жизнь в точности соответствовали тому, чему Он учил других.* Ценности, стремления, содержание жизни и методы достижения достойных конечных результатов, которые Он избирал для Себя, были открыты всем для анализа и назидания. *Он что говорил, то и делал. О чем думал, то и совершал. Что чувствовал, то и выражал все это на своем лице.* Ему не нужно было притворяться. Мучить свою совесть. Изошряться в извлечении собственной выгоды с той или иной ситуацией. Его естественное поведение безгрешного человека привлекало к себе внимание Его грешных учеников. Они также желали иметь такое безупречное поведение. Такое же согретое Любовью Небесного Отца чистое сердце и такой же ясный разум, опекаемый Святым Духом. Учитель – Иисус Христос умел найти тесный контакт со своими учениками. Что это означает: установить контакт с обучаемым? Это прежде всего научиться реагировать на насущные проблемы ученика. Священное Писание открывает нам достойные подражанию, удивительные способности Христа быстро находить общий язык с самыми разными людьми: простыми и теми, кто занимал высокое положение в обществе. Неграмотными и высокообразованными. Бедными и богатыми. Авторитетами иудейской религиозной верхушки и простыми прихожанами синагог. Женщинами и мужчинами. Детьми, юношами и глубокими старцами. Его друзьями и врагами. Верующими иудеями, римлянами и язычниками. Психически здоровыми и отягощенными бесами. И еще многими и многими категориями людей. (Ин. 3:1 – 21), (Ин. 4: 1-43). Одним из естественных методов Христа-Учителя был метод личного Его участия в горе и страданиях тех людей, с которыми Он встречался. Ему были открыты потребности людей. Он шел туда, где они были наиболее животрепещущими. Он делал то, что другие не могли делать в силу ограниченности своих возможностей или естественной для людей черствости души. (Мф. 9:18-26), (Ис. 53: 11-12). Иисус характеризовался высокой степенью *самоуважения.* Оно основывалось не на превозношении своих заслуг перед людьми и Небесным Отцом. Самоуважение Христа, являлось следствием Его осознанного отношения к Своему Вселенскому подвигу, сделав реальностью спасение душ человеческих от неминуемой вечной гибели за грехи. Оно основывалось на безусловном и добровольном исполнении Воли Небесного Творца и Его Плана спасения человечества от диавола. *Как Учитель Он знал Свое дело досконально, а поэтому учиться у Него было и легко, и всегда победно.* Иисус не думал и, тем более, никогда не говорил о том, что Его интересы выше интересов Его учеников. Он жил мечтами и проблемами каждого своего воспитанника. Он знал точно, как их надо реализовывать в соот- ►

ветствии с Волей Божьей. В связи с этим заметим, что в последнее время *наша педагогика буквально помешалась на проблематике, связанной с формированием так называемой позитивной Я-концепции наших школьников*. Чаще всего на практике желаемое принимается нами за действительное. Поэтому *вместо ожидаемого самоуважения личности, мы получаем обильный урожай махрового эгоизма. В результате в школах возникли серьезные проблемы с межличностными отношениями в детской и взрослой среде*. Каждый уже так „насамоуважался”, что не признает ни младшего, ни старшего, ни долга, ни обязанностей, ни учителя, ни родителя. Это мнимое и вредное „самоуважение” приводит к невиданной ранее в детской среде агрессивности. Каждому внушили, что он имеет право на любые действия. И если кто-то ему мешает их совершить здесь и сейчас, то этот мешающий должен быть сметен с дороги с помощью любых, имеющихся в распоряжении, средств. Таковыми в современной детской среде являются крепкие мускулы, с помощью которых устраиваются самые жестокие драки и избиения слабых, включая девочек. Мы ни в коем случае не пропагандируем уничтожительное отношение детей и взрослых к своей персоне. Но мы за правильное понимание того, что надо считать высоким самоуважением. Для ответа на этот вопрос нам необходимо обратиться только к Нашему Учителю и Богу Иисусу Христу, ибо только в Нем Вся Истина и Совет. Как мы уже писали выше, Он учит Своим Личным примером тому, что *уважать себя означает знать свою непоправимую и незаменимую миссию на земле, предназначенную нам нашим Небесным Отцом, и свято ее исполнять*.

В процессе духовного возрождения наш внутренний духовный человек рождается вновь от Духа Святого. И только этому новому духовному человеку открываются глаза на суть его личности, на свое „Я”, как часть Божьего Творения и Его творческого замысла. И только в этом случае человеку уже не нужно себя искать, пробовать одно дело за другим, надеясь найти свое путем так называемого „научного тыка”, совершая при этом бесконечные ошибки и натываясь на чужие интересы. Теперь Бог уже говорит Сам, что нам нужно делать, когда и как нам это совершить. И, самое главное, Он предоставляет вам для этого и средства, и нужное время.

Иисус поощрял в Своих учениках **смирение и покорность**. Он Сам был примерным носителем этих качеств. Однако смирение, которое характеризовало Его, не было пассивным. Оно играло активную роль в Его мыслях и поступках. Поэтому это качество личности Христа необходимо рассматривать в контексте Его особой миссии на земле и того факта, что Он Сын Божий и одновременно нераздельный Бог. **Великий Учитель всегда вел Себя с подобающим достоинством**. Когда Его поносили и оскорбляли, Он не сму-

Воздух и вода на Земле так же случайно ниоткуда взялись и случайно благодарим и разрушительным молниям возникла жизнь. На такие фантазии способен ум дьявола — это правда. Но почему же человеческий ум, который ему дан Богом, а поэтому способен к анализу, до сих пор слушается его бредней? Почему мы не слушаем прямых указаний Бога на опасность тех умозаключений, которые мы сами делаем своим ограниченным умом? А Он нас ясно и понятно предупреждает, зная диавольскую прыть: *„Смотрите, братие, чтобы кто не увлек вас философией и пустым обольщением, по преданию человеческому, по стихиям мира, а по Христу”* (Кол. 2:8).

Итак, нам, всем учителям, нужно наконец-то понять, что: *первое* — мы и наши дети нуждаемся в духовной силе, чтобы обрести способность познавать Истину и отличать нужные знания от вредных. *Второе* — мы не можем иметь духовной силы без связи нашего духа со Святым Божьим духом, ибо только Бог есть источник позитивного духа. *Третье* — наполнение нашего духа Святым Божьим Духом происходит только лишь в результате нашего покаяния и принятия Иисуса Христа в наше естество как собственного спасителя. Только через Него мы обретаем Дух Божий. *Четвертое* — наш возрожденный дух, наполненный Святым Духом, способен напрямую общаться с нашим Небесным Отцом только тогда, когда

мы обращаемся к Нему в молитве. *Пятое* — Бог с помощью Своего Святого Духа дает нам прямые знания в той мере, которые нам необходимы для понимания Его Слова, Его Воли и выполнения того, что Он нам предназначал. *Шестое* — Небесный Творец послал нам Своего Сына для выполнения Им шести основных функций, а именно:

- открыть нам Личность живого Бога и Его любовь к нам, своим детям;
- создать реальные условия для спасения каждого верующего человека и человечества в целом от неминуемой гибели в аду;
- создать новое морально-этическое учение, основанное на принципах любви к Богу и ближнему;
- открыть людям реальный источник этой любви Небесного Отца и научить их пользоваться им;
- продемонстрировать людям Образец жизни реального земного Человека по законам Божьей любви и блаженства и тем самым предоставить в их распоряжение Идеал для воспитания;
- создать на земле Христовую Церковь — хранительницу Божьих Истин, место для прославления Господа и институт воспитания людей в Духе и Истине.

И нам, современным учителям, надобно последовать их примеру, ибо только в том и состоит наше призвание, чтобы обеспечивать передачу Истинных знаний,

шался ровно также, когда кто-то Его восхвалял на людях, кланялся Ему до самой Земли, стоял возле Него на благоговейных коленях, Он все это воспринимал таким, каким оно изливалось из злых или добрых сердец людей. Как мы уже говорили, **Иисус вел Себя так, как подобает вести в данной конкретной ситуации, чтобы всегда остановить зло и сеять добро.** Поэтому там, где Он находился, то место, по которому Он проходил, становилось духовно чище, облагороженным Его Любовью к людям. Поэтому люди тысячами и тысячами следовали за Ним, жаждали слушать Его и прикоснуться хотя бы к краю Его одежды. **Он высоко поднимал Свой Авторитет перед народом простым и доступным образом — через реальные Богоугодные дела и добросовестное служение людям.** Он учил: „*Возлюбите ближнего как самих себя*“, и Сам точно так же поступал всегда и во всем. Поэтому-то педагогика Христа была и остается самой эффективной во все времена. **Он никогда ни в чем не ошибался, ибо все Его действия направлялись исключительно Волей Отца Небесного.** Поэтому Ему никогда не приходилось просить прощения у кого-то за совершенную оплошность, ошибку. Подчинение Себя Отцу не давало Ему малейшего повода к присвоению Себе Его заслуг. *Это обстоятельство напрочь отменяло саму возможность появления в характере Христа обычных для человека себялюбия, кичливости, хвастовства, заносчивости, неприступности и других отрицательных качеств.* **Он никогда не говорил со своими учениками с менторских позиций, с „металлом“ в голосе даже и тогда, когда они поступали вопреки тому, чему Он их учил не с помощью противопоставления Себя им, мол „посмотрите, какие вы ничтожные на фоне Моей Святой Личности“, а относился с терпеливым пониманием к их человеческому несовершенству. Смиранный характер Учителя Сына Божия был красивым своей естественной кротостью и воинствующей целеустремленностью Небесного Воина — Спасителя мира.** Характерным качеством Иисуса Христа как Учителя была Его исключительная выдержка и терпение к тем или иным недостаткам Своих учеников. Он бережно относился к каждому из них, хранил их от всевозможных нападков со стороны противников Христа. В Священном Писании приводится много эпизодов, когда Иисус заступается за своих учеников перед лицом той или иной опасности (Ин. 18:1-12). Потрясающей чертой характера и действи-

тельно учительского Его призвания **явилась Его Отцовская забота о своих учениках**. Он постоянно молился о Них Своему Небесному Отцу. Идеальным примером такой молитвы является Его последняя молитва накануне Его ареста. Сколько в ней переживаний за них. Сколько добрых слов в их адрес, слов благодарения Небесному Отцу и просьб за их дальнейшее служение во имя Всевышнего. Это молитва Учителя перед „выпускным вечером” своих питомцев – образец того, что должны делать и мы – современные учителя, классные руководители, директора школ, отдавая своих воспитанников в руки „самостоятельной жизни”.

Важной особенностью Иисуса Христа как Учителя было то, что Он имел универсальные знания и преподавал своим ученикам то, что формировало крепкий фундамент их личности. Причем эти знания интегрировали в себе ту информацию, которой Он обладал как Бог, и ту, которую Он получил из непосредственной практики Своей жизни как Человек. Как Бог, Он знал все наперед. У Него не было потребности что-либо специально изучать и исследовать. Он пользовался прямой информацией Бога Творца. Поэтому Он, как говорят, читал мысли людей, о чем и свидетельствует Священное Писание. **Иисус все знал о людях, прошлых, настоящих и грядущих событиях, связанных как с каждой конкретной личностью, так и с человечеством в целом**. Однако Иисус как „стопроцентный Человек” также приобретал знания обычным человеческим путем (Лк. 2:52). Что означает выражение „возрастать в премудрости”? Это значит учиться, принимать все лучшее и применять это на практике. Это означает, что Иисус в это время еще не пользовался присущими Богу готовыми совершенными знаниями и практическими умениями. Он их приобретал соответствующими усилиями: физическими и духовными. **Священное Писание подчеркивает такую важную черту характера Иисуса, как послушание не только Отцу Небесному, но и своим земным родителям**. Из эпизода, когда двенадцатилетний Иисус возвратился из храма, где Он в течение трех дней находился среди учителей, слушал их и спрашивал их (Лк. 2:46), мы узнаем, что: „... Он пошел с Ними (родителями, прим. авт.) и пришел в Назарет, и был в повиновении у них” (Лк. 2:51). И во взрослом состоянии Он как Человек многому учился, используя наиболее эффективные методы самообучения. Одним из любимых методов получения непосредственно из уст людей новой информации, применяемых Иисусом, был метод постановки вопросов к своему собеседнику (17: 24-27). Конечный результат Его педагогической деятельности, конечный продукт воспитания и развития людей, с которыми Он непосредственно работал, ни в коем разе не ориентировался на простых духовных знаниях и даже не на познания Его как Бога и Спасителя. Он ставил перед Собой более сложные и вы-

той „живой воды”, которая свяжет всех наших детей со Спасителем – Иисусом Христом, Богом Творцом – источником Любви и мудрости, Святым Духом, обеспечивающего нам прямую связь с Пресвятой Троицей. Но чтобы этого достичь, нам, отечественным педагогам, воспитываемым на всяких измышлениях воинствующего и скрытого атеизма, необходимо, прежде всего, „... как новорожденным младенцам, возлюбить чистое словесное молоко (Слово Божие, прим. авт.), дабы от Него возрасти (нам) в спасение” (1 Пет. 2:2). Мы должны сами не потерять счастье познать ту истину, что благ Господь. Преступая к Нему, камню живому, людьми отверженному, но Богом избранному, драгоценному ... выстраивать свой новый дом. Дом, в котором безраздельно господствует Иисус Христос. Дом, в котором все его жильцы – истинные дети Божии, трудолюбивы Его помощники в созидании нового мира без дьявола и грешников. Ибо сказано в Писании: „*Вот Я полагаю в Сионе камень краеугольный избранный, драгоценный, и верующий в Него не постыдится*” (1Петр. 2:3 – 6). И если мы действительно сумеем перестроить всю нашу систему воспитания подрастающего поколения, то мы наконец-то увидим нашу Украину богатой, счастливой, уважаемой во всем мире и вкусим блага жизни без войн, революций, убийств, грабежей, обмана и всякой ненависти человека к человеку. И все сказанное

выше не утопия, не красивое желание незначительной, пока еще, части верующих педагогов в нашей стране, а самая реальная реальность, ибо Он Сам сказал: „Ибо благодатью вы спасены, и сие не от вас, Божий дар: не от дел...” (Ефес. 2: 8-9). Так не станем же медлить, ибо Христос ждет нашего смелого шага навстречу Ему: „Не бойся, ибо Я – с тобою; не смущайся, ибо Я – Бог твой; Я укреплю тебя, и помогу тебе, и поддержу тебя десницею правды Моей” (Ис. 47-10 или 41) – обращается к нам Господь!

Многие авторы тех или иных нравственно-этических учений полагались на личную преданность их учеников к ним. И действительно, правда учителя является таковой лишь тогда, когда она подтверждается правотой его учеников. Эта формула, определяющая эффективность тех знаний и опыта учительского труда, может реализоваться повсюду, однако при этом обязательно должно соблюдаться одно условие: **учитель должен не только учить той или иной нравственной истине, но и сам жить в полном соответствии с ней.**

Мне как учителю с сорокалетним стажем работы часто приходилось учить детей из семей благоверных христиан, дети которых тоже были верующими людьми. Все эти дети отличались огромным дружелюбием, послушанием, упорством в учебе, умением помочь другому ребенку в разрешении его трудностей и т.п. Их умение принимать

сокие цели, а именно: превращение каждого Его спасенного ученика в учителя, умеющего вложить в умы людей Его Учение о Боге, человеке, и спасении, и истинной морали. Он достигал такого Учительского результата, что все, кто учился у Него, становились „живыми камнями”, на которых выстраивалась новозаветная, действенная истинная система воспитания многих и многих поколений христиан во всем мире.

Иисус Христос как Учитель ставил людей, которых Он учил и которым помогал в их беде, выше надуманных кем-то принципов и правил. Он был категорически против всяческих надуманных обрядов и правил, которые должны были исполнять все благоверные иудеи того времени, когда Он жил и учил на земле. Надо отметить, что Он наизусть знал Библию ветхого Завета и все те многочисленные добавления к Слову Божьему, которые изобретали фарисеи и книжники, чтобы укрепить свою личную власть над людьми и иметь подходящий источник денежных доходов. Все это хорошо знал Сын Божий. Поэтому и пришел на эту землю страдать, чтобы решительно избавить народ Божий от всяческих преданий и обрядов, отвлекающих людей от истинного Бога и насаждающих обыкновенный церковный гнет.

Для Учителя Иисуса Христа всегда важнее люди и отношение между ними, а не принципы и правила. И эта Его принципиальная позиция ничуть и ни в чем не противоречила Законам Бога Творца, Который предупреждал тех, кто лицемерно расшибает свои лбы в многочисленных бездумных поклонах, желая произвести на публику впечатление святого (Мих. 6: 7-8).

Завершая анализ тех **личностных качеств Иисуса Христа,** которые, как нам кажется, наилучше характеризуют Его как Идеального Учителя, укажем еще на некоторые из них.

Первое. Как великий реформатор в сфере духовного воспитания людей, Он сумел раскрыть им самые потаенные глубины Личности живого Бога. Благодаря этому человечество получило возможность контактировать с Ним и дружить так, как это было до грехопадения людей, совершившееся в Эдемском саду.

Он кардинально изменил существующий до Него человеческий взгляд на Творца. Люди Старого Завета смотрели на Бога как на „Громовержца” и „Грозного Судью”. Иисус раскрыл Его Личность с позиции более существенных и первостепенных Его качеств, а именно – бесконечной и бескорыстной Любви и Милосердия к человеку.

Второе. Как земной Человек, Иисус продемонстрировал исключительную гибкость и оригинальность Своего мышления, что выражается, в частности, в потрясающей легкости Его языка.

Он точный, всегда сконцентрированный на главном, очень разнообразный, легко подстраивающийся под особенности восприятия собеседника. То Он говорит исключительно строго и сухо на лаконичном научном языке, то обширно, образно, эмоционально и поэтично.

Язык Христа не содержит ничего случайного и лишнего. Все Его слова точны и выразительны. Часто живость Своей речи Он поддерживает теми или иными ироничными высказываниями и просто юмором.

Мудрый Христос – непревзойденный изобретатель легко запоминающихся афоризмов. В речи Христа они имеют особое назначение. Как правило, Он использует их, чтобы разрушить в сознании Его слушателей те или иные устоявшиеся догмы, мешающие им нормально жить. Посмотрите, как точно Он выразился по поводу одного из главных принципов Его нового морально-этического Учения. Он сказал: „любите врагов ваших”. Учитывая тот факт, что людей того времени учили любить только своих ближних и ненавидеть врагов – разрушить в миг этот стереотип их мышления и рефлексыв поведения было не возможно. „Любите врагов ваших” – в этих трех словах скрываются такая мощь и энергия, что в каждом верующем человеке, они немедленно и навсегда гасят его природную страсть к мести и обидам.

„Любите врагов ваших” – три взаимосвязанных слова Великого Учителя освобождают каждого, кто со Христом, от тяжелейшего чувства гнева, создающего неизлечимый комплекс самопоедания и вампиризма. „Любите врагов ваших” – три слова, словно острый скальпель в руках Великого Хирурга производит тончайшую операцию в человеческом сознании, не оставляя в нем механизма, формирующего образ врага, заложенного в нем дьяволом в результате грехопадения.

„Любите врагов ваших” – три магических слова, способных поставить наши семьи, села и города, нашу Украину и весь остальной мир с головы на крепкие ноги и обеспечить нам возможность, наконец, перестать работать на войны, революции, мятежи; на восстановление ущерба от террора, грабежей и других ужасных последствий гнусного желания мстить.

„Любите врагов ваших” – три слова Учителя, пропущенные через сердце верующего человека, возносят Его к блаженствам Царства Небесного непосредственно в его реальной жизни на земле.

Афоризмы Иисуса обнажают лицемерие, непоследовательность и несправедливость многих человеческих изобретений в области морали и этики, в том числе и тех, которые существуют и сейчас.

Важной чертой характера Христа как Учителя является то, что Он абсолютно не стесняется того, что о Нем подумают и скажут „сильные мира сего”. В Нем абсолютно отсутствует страх и раболепие перед земными авторитетами, потому что лично Он нигде и никогда не сказал перед людьми ни единого слова, которое служило бы неправде.

Еще одной очень существенной характеристикой Христа как учителя является то, что Он бескомпромиссно и абсолютно объективно Сам оценивает результаты обучения и воспитания Своих учеников. Он не нуждается в каких-либо дополнительных контролерах. Его оценки так же конкретны и понятны, как и сама Его наука, которую Он преподает всем людям.

самостоятельное решение и социальная зрелость всегда значительно превосходили уровень этих качеств у сверстников. Во всех благородных и необходимых делах, которые я когда-либо организовывал с ребятами, эти дети были впереди. С ними было легко и приятно работать. На их лицах всегда сияла радостная улыбка, и они буквально светились от счастья. Я со всей ответственностью могу заявить, что все эти мои выпускники стали очень успешными людьми. Их ценили на работе, как и в коммунистическое время, так же высоко ценят и в наше.

Они создали прекрасные семьи, наполненные счастливой и жизнерадостной детворой. В их семьях хорошо живется и их престарелым родителям. Они даже меньше болеют, чем остальные.

Мы живем в маленьком городе, где все люди друг друга хорошо знают. Поэтому то, что написано мною здесь, может подтвердить любой житель города Южного.

Почему же другие не достигают таких же результатов в воспитании?

Причина кроется в отсутствии у нас, светских учителей, воспитателей и родителей Человеческих и Учительских качеств Христа. Можно себе представить, как говорят, только на одну минуту, что Учитель – Иисус Христос Сын Бога Живого не жил бы по Собственным этическим законам. Достиг бы Он таких

результатов в воспитании Своих учеников?

– Нет, и еще раз нет!

Если бы Он позволил Себе хотя бы в самом малом лицемерить перед Своими учениками и народом, кого Он учил, то Его абсолютно верная и идеально красивая и привлекательная морально-этическая система рухнула бы, как карточный домик при самом нежном к ней отношении. Ее ничего не спасло бы от краха. При условии, что ее официально поддерживают власти и народ, она бы не дала желаемых результатов.

Но почему Христос, такой же, как и мы материальный, подверженный искушениям, болезням, больше голодный, чем накормленный, и более того, страшно гонимый и отверженный, умел жить так, как Он учил?

Дело в том, что Сын Человеческий имел живой Святой Дух. Он имел другую духовную природу. И только по физическому, телесному происхождению мы все с Ним идентичны.

Именно потому, что пока мы не приобретем Христовый Дух, пока не „возродимся свыше“, заключив духовный союз со Спасителем, мы не имеем той внутренней Силы, которая позволила бы нам учить по Его Законам и жить по Ним. И именно потому, что родители и близкие тех наших детей, о которых мы писали выше, являлись возрожденными христианами, они могли эффективно воспитывать своих детей так, как учит Сын Божий.

ХРИСТИАНСКОЕ ВОСПИТАНИЕ В НАШИХ ШКОЛАХ: обязательные три условия

Когда мы ратуем за христианское воспитание в наших школах, мы не призываем внедрять его без выполнения предварительных обязательных трех условий, а именно:

первое – личное искреннее покаяние учительства перед Богом за Свои грехи;

второе – обещание Отцу Небесному служить Ему доброй совестью;

третье – принятие Иисуса Христа в свое сердце как собственного Спасителя.

В результате этого Сын Божий становится Хозяином Спасенной души, а Святой Дух ее наставником, совестью, источником Божьей мудрости и силы. Тогда мы станем способными всей нашей верой и правдой служить Ему и быть Христу лично преданными и полезными.

Когда мы, учителя и воспитатели, оживотворяемся Святым Божьим Духом, то у нас, само по себе, возникает бесконечное чувство любви к Иисусу. Это и является причиной кардинального изменения нашего учительского статуса в глазах Божьих. Поэтому Лично Он дает нам самое достойное в мире поручение: воспитывать детей Божьих. Как только мы получим от Него возрожденный Христовый дух, Он скажет нам тем же Духом то, что Он некогда сказал своему ученику Петру: „Симон Ионин! Любишь ли ты Меня? Петр говорит Ему: так, Господи, Ты знаешь, что я люблю Тебя! Иисус говорит ему: паси овец Моих“ (Ин. 21:16).

И этот же вопрос к Петру Христос повторил трижды, прежде чем поручить ему быть пастором и Главою первых христиан. И всегда и неизменно Петр отвечал Ему: „Да, Господи, люблю Тебя!“

Точно так же и мы, учителя новой Украины, должны ответить нашему Спасителю: „Да, Господи! Мы любим Тебя! Мы готовы пасти овец Твоих на земных пажитях, обильно засеянных Твоим Святым Словом!“

Если в нас пребудет Любовь Христа, мы будем иметь возможность делиться Ею с нашими учениками, их родителями не зависимо от того, являются ли они сами уже верующими христианами. И эта особая Любовь Христа, источаемая нашими сердцами, явится той силой, которая обеспечит им возможность мыслить, чувствовать и действовать по нравственным Законам Христа Спасителя.

Надо предварительно заметить, что только *то нравственно-этическое учение*, касающееся греховного земного человека, *чего-либо стоит, если оно опирается на адекватную систему наказания*. Однако, если меру наказания за нарушение законов устанавливают сами люди, то такая система априори несправедлива и порочна. Логика такого нелицеприятного заключения исходит из греховой природы людей. Грешник не бывает справедливым, пока он таковым является. Справедливость не свойственна духовно невозрожденному человеку, ввиду присутствия в нем духа дьявола. Справедливость – есть плод Святого Духа. Она возникает как результат привнесения в дух человека любви и мира, уничтожающих, как говорят, на корню гнев. Гнев и есть отцом несправедливости во всех ее проявлениях. Вот почему все без исключения системы наказания, придуманные человеком, обязательно содержат элемент несправедливости. Абсолютная справедливость характеризует только Бога.

Священное Писание недвусмысленно предупреждает каждого человека, что если он не получит спасения от Иисуса Христа еще при его жизни на земле, то после физической смерти его ожидает страшное мучение в аду. Священное Писание так же учит, что нашим судьей будет Христос. Он Сам будет определять одну из двух траекторий, по которой мы будем „вращаться“ в нашей вечной жизни. (Ин. 5: 22-24), (Ин. 5:27).

Таким образом, в Лице Сына Человеческого мы имеем реальную историческую Личность, Которая разработала Идеальную систему не только морально-этического воспитания в обычном понимании этого понятия. **Учение Христа собой объемлет все аспекты формирования личности человека, касающегося его духовной, душевной и физической субстанций. Оно несет в себе одновременно и реальный образец Идеальной Человеческой Личности, способной жить свято и непорочно в мире греха.**

Учение Христа, кроме всего, обладает внутренним механизмом, простым и доступным каждому верующему в Него человеку, приводящим в действие это Учение в любой обстановке, в которую может попасть человек. **Учение Христа абсолютно технологично, а поэтому каждый, кто верит в Него и желает Ему служить, может овладеть этой педагогической технологией. Оно обеспечивает учителя всем необходимым для его реализации в учебно-воспитательном процессе, а именно:**

- конкретным содержанием;
- конкретной учебной информацией, первоисточниками, коей являются: Слово Божие, Дух Святой и окружающий человека Божий Мир;
- конкретной педагогической технологией, описанной в Новом Завете Христа;
- конкретными измерителями и „датчиками” как контроля за ходом учебно-воспитательного процесса, так и результативного его аспекта;
- конкретными требованиями к личности педагога, воспитывающего детей на основе Учения Христа;
- конкретными характеристиками ожидаемых личностных качеств ребенка на всех этапах его воспитания, которые можно и следует развивать.

Микола Гузик
Христос – ідеал Учителя

Світ знає немало видатних учителів, творців визначних теорій навчання, шкіл і систем виховання дітей. Їх наукові праці складають цілі бібліотеки, а витрачені ними роки життя для впровадження їх педагогічних винаходів в практику складають десятки літ.

Ісус Христос, як відомо, мав набагато менше часу на безпосередню навчально-виховну роботу. Як Вчитель Христос працював на Землі всього лише близько трьох років. Він не висловлював Свого Навчання на папері. Він не бажав офіційної посади вчителя. Він не мав ніякої формальної влади, але учив ґрунтовно і назавжди. Христос все робив для того, щоб, перш за все, сформулювати твердий, але добрий характер у своїх учнів.

Його система навчання людей базувалася на абсолютно інших принципах, ніж у сучасних вчителів.

Ключові слова: Вчитель-вихователь Христос, система навчання людей, принципи ґрунтового навчання „назавжди”.

Mykola Huzyk
Jesus Christ as an ideal Teacher

The world knows quite a lot of prominent teachers creators of the acknowledged theories of teaching, schools and systems of children's education. Their scientific works form whole libraries, and the year of their lives spent on the introduction of their pedagogical inventions in practice take decades.

Jesus Christ, as is generally known, had much less time for his direct educational work. As a teacher Christ worked on Earth only about three years. He didn't put his Study down on paper. He did not desire the official position of a teacher. He had no formal power, but taught thoroughly and forever. Christ did everything to form a solid but kind character of his students. His ways of teaching people were based on absolutely other principles than those of modern teachers.

Keywords: teacher-educator Christ, ways of teaching people, principles of sound study “forever”.

ДУХОВНЕ ВИХОВАННЯ Й ДУХОВНА ОСВІТА В АВТОРСЬКІЙ ШКОЛІ М.П. ГУЗИКА

*„Нещасна та освіта, яка не переходить
в моральність і благочестя. Бо що це за
научна освіта без моральності?“*

Ян Амос КОМЕНСЬКИЙ

Автор статті поділяє погляди М. Гузика¹ на духовне виховання й переконана, що духовна освіта школярів сьогодні як ніколи є важливою складовою навчально-виховного процесу будь-якої школи.

На переконання автора, одним лише прищепленням фізичної культури і академічних знань нічого не вдієш у вихованні дитини. Треба перш за все оживити дух, з'єднавши його з Духом Божим. Це і є головна мета і головне завдання справжньої дієвої школи – відродження дитини з подальшим підпорядкуванням тіла і душі її духові, оновленому Богом. Як це зробити практично – читайте у статті.

Ключові слова: дух, душа, духовність, християнська етика, морально-етичні бесіди.

Оголошена тематика якнайкраще відповідає першій умові публікації в журналі „Директор школи, ліцею, гімназії“: на сьогодні директори українських шкіл, які змушені виховувати й освічувати дітей в умовах деморалізованої нації, як ніколи зацікавлені у введенні курсу християнської етики, в відповідній перепідготовці вчителів, в дидактиці, і найголовніше, в зміні світогляду [3, С. 9]. Саме про це

¹ За час виходу нашого журналу в світ, ми досить широко представили на його сторінках концепцію авторської школи М.П. Гузика, але з досвідом її реалізації учителями цього закладу знайомимо нашого читача вперше.

йшла дуже плідна дискусія і в Закарпатті (на тижневий семінар щодо викладання християнської етики зібралося близько 50-ти директорів шкіл, методистів різного рівня, завучів та вчителів з 8-ми областей України), і в Києві (триденний світоглядний семінар, де, окрім директорів, були представники вищої школи).

Педагогічна аксіома, яку у свій час сформулював К.Д. Ушинський про те, що „атеїстичне виховання – це потвора без голови“ [4, С.452], в людей мислячих вже, здається, не викликає сумніву. Як помітив Френсіс Бекон, „поверхнєве знання

Педагогіка
ШКОЛИ

**Алла
КИРИЧЕНКО**

Вчитель християнської етики Авторської школи М.П. Гузика, м. Южне, Одеської області, переможець Всеукраїнського конкурсу „Вчитель року з предметів духовно-морального спрямування 2010“ в номінації „Краще знання Біблії“

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2010

філософії схиляє розум людини до атеїзму, глибини ж філософії наворачують її думку до релігії” [2, С.89], тобто до теїстичного світосприйняття.

Саме так сприймають дитину в Авторській школі М.П. Гузика – не як безглузду випадковість, а як творіння Боже. І тому скеровують свій виховний вплив в першу чергу на дух і душу дитини, а також на визнання того факту, що кожна покликана до життя особистість народжується за особливим призначенням, має особисте покликання і певний час, відведений на виконання цього завдання протягом земного життя. З огляду на тотальну секуляризацію нашого суспільства, треба зазначити, що людська природа сама по собі не є ані доброю, ані благородною. Людина за природою своєю зла. Дитину не треба вчити обманювати чи красти гроші, вона й без нас це зробить. А от бути чесною, совісною, відповідальною без відповідного виховання вона ніколи не зможе. *Зло або гріх – це невід’ємна властивість людської природи.* І корениться вона не тільки в тілі, а й в душі та її дусі. Інакше кажучи, *ми, люди, маємо гріховну природу, яка й спонукає нас до зла.* Дух, яким має керуватись людина, від її народження знаходиться в плачевному, майже бездіяльному стані. Замість нього людським еством керує душа, а в гіршому випадку – тіло. І людина звіріє. Одним лиш прищепленням фізичної культури і академічних знань нічого не вдієш. Треба перш за все оживити дух, з’єднавши його з Духом Божим. Це і є **головна мета і головне завдання справжньої дієвої школи – відродження дитини з подальшим підпорядкуванням тіла і душі її духові, оновленому Богом.**

Як конкретно ця ідея впроваджується в Авторській школі М.П. Гузика? Духовна освітньо-виховна система, розроблена в ній, нараховує в собі *три складові:*

- Ранкові морально-етичні бесіди з учнями, які ми називаємо „Бесідами добра” (підготовча та

початкова школа) та класні години (старша і середня школа).

- Систематичне вивчення Біблії учнями 1-11 класів на спеціальних заняттях з основ християнської етики.
- Повсякденне спілкування дитини з Божими істинами через навчально-виховну діяльність з академічних предметів та відповідних стосунків із учителями-християнами.

Про свою конкретну роботу в цьому напрямі розкажу наступне: в минулому навчальному році я провела ранкові бесіди добра з учнями 1-х та 2-х класів, класні години з учнями 5-го класу, викладала курс з основ християнської етики в 5–11-х класах і організовувала повсякденне спілкування дітей з Божими істинами в курсі математики за 5 клас. В цьому році я проводжу бесіди добра в „нульовичків” (так званий нульовий або підготовчий клас) та на паралелі 2-х класів, основи християнської етики в 5-11-их класах та курс математики в 6-му класі (на жаль, *все вище сказане не можна в повній мірі віднести до кожного вчителя нашої школи, адже це пов’язано зі зміною світогляду, а його не так просто змінити.*)

Такі заходи сприяють будівництву в свідомості та підсвідомості дитини християнського світогляду; підтримують її природний потяг до віри в Бога, в надприродне; пробуджують бажання і почуття доброго (насправді не пробуджують, бо в людині немає нічого доброго, а наповнюють добром через спілкування з Богом під час молитви, слухання Його Слова, прославлення Творця через пісню та через спілкування з духовно відродженими вчителями); готують до свідомого відродження в душі і формують християнський спосіб життя. Дитина, в житті якої була досягнута така мета, не потребує ні міліції для утримання її від зла, ні суду для засудження після скоєного, ні інших контролюючих органів, бо вона керується і контролюється Богом через відроджений дух,

очищену совість, освічений розум й укріплену волю.

Отож, давайте разом розглянемо конкретний апробований дидактичний матеріал. Візьмемо по черзі першу, другу та третю складові освітньо-виховної системи. А наостанку познайомимось з висловами випускників нашої школи, в житті яких сталось найголовніше – вони стали повноцінними людьми, які керуються відродженням духом.

ПЕРША СКЛАДОВА:

ранкові бесіди добра

„Курс ранкових морально-етичних бесід з учнями підготовчої та початкової школи має на меті підтримку, зміцнення та очищення від злих сил духу дитини за рахунок її спілкування з Богом під час молитви, слухання Його Слова та прославлення Творця”
(Гузик М.П.).

Ранкова морально-етична бесіда складається з трьох змістовних частин, а саме:

1. Оголошення та розбір теми бесіди за допомогою Біблії.
2. Прославлення Бога в духовних піснях.
3. Молитва дітей та вчителя до Бога.

В курсі 1-го класу (нульового) доцільно ознайомити дітей з суттю молитви (молитва – це розмова з Богом) та смислом молитви „Отче наш” [1]. Дуже важливо в цьому віці показати дітям картину створення світу. Адже через різноманітні дитячі енциклопедії та телепередачі атеїстичного ґатунку більшість із них налаштована на мавпяче походження людини і пов’язані з цим „мільйони років”, а це однозначно приводить до аморального способу життя дитини. Тому перебити або хоча б надломити такий напрям мислення вкрай важливо. Перед тим, як говорити про створення світу, буде добре показати дітям вічну, безсмертну природу Бога, відмінну від звичайної тимчасової, смертної, обмеженої початком і кін-

цем. До вашої уваги одна із таких бесід (вріз на С. 73).

Є чимало синодальних перекладів цієї молитви з мови оригіналу: від церковно-словянського до сучасного українського. Краще брати сучасний переклад, щоб діти могли ясніше розуміти смисл вживаних слів. І, безперечно, якщо ви зайшли в російськомовний клас, то і молитва, і вся бесіда має звучати російською, щоб мовний бар’єр не ставав на заваді духовній меті бесіди.

Треба визнати, що не завжди вдається включити другу складову – пісню – в канву бесіди. Це пов’язано з тим, що вчитель або священик, який проводить таку бесіду, має знати

БЕСІДА

„Чи є у Бога день народження?”

Доброго дня, діти. Сьогодні ми продовжимо з вами бесіду добра.

*Чи в кожного з вас є день народження? А, можливо, в когось все-таки нема? У всіх є? Добре. А в котеняти є день народження? Є. А в цуцика? Є. А ось в цього вазона? Також є. Це той день чи та ніч, коли зелений листочок вперше показався із землі. А в сонечка є день народження? Чи в місяця, чи в нашої планети? Звичайно, є. У всього в світі є свій день народження, і тільки в однієї Істоти його нема. Як ви думаєте, Хто не має дня народження, в Кого немає ні початку, ні кінця? Це Бог, вічний Бог. Він був завжди. Тільки в Нього немає ні дня народження, ні дня смерті (*діти дивуються*). В Біблії – Божому слові так і записано: „Перше ніж гори народжені, і поки Ти витворив землю та світ, то відвіку й довіку – Ти Бог” (Книга Псалмів 89:2).*

Щоб вам це краще зрозуміти, давайте пригадаємо, що таке пряма. Адже вона не має ні початку, ні кінця. Вона безкінечна. Так і Бог.

*А тепер – пісня (*діти швидко підхоплюють нові пісні і з задоволенням їх виконують*). Молодці, як гарно ви співаєте!*

*А тепер давайте встанемо і прочитаємо молитву „Отче наш”. Станьте рівненько, красиво, адже зараз ми будемо говорити з Богом (*вчитель, вдумуючись в кожне слово, говорить слова молитви, а учні разом з ним повторюють*). Добре, молодці, сідайте. До побачення.*

ЗМІСТ БЕСІД для учнів 1-го класу

1. Бесіда добра – для чого вона потрібна дітям.
2. Біблія – головна книга для навчання добру, Автором якої є Бог.
3. Молитва до Бога – це розмова з Батьком нашим небесним (Мт.6:6).
4. Значення фрази „Отче наш, сущий на небесах!” (Мт.6:9).
5. Значення фрази „Нехай святиться Ім'я Твоє, нехай прийде Царство Твоє, нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі” (Мт.6:9-10).
6. Значення фрази „Хліба нашого щоденного дай нам сьогодні...” (Мт.6:11).
7. Значення фрази „...і прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим” (Мт.6:12).
8. Значення фрази „І не введи нас у спокусу, але визволи нас від лукавого” (Мт.6:13).
9. Значення фрази „Бо Твоє є царство, і сила, і слава навіки. Амінь” (Мт.6:13).
10. Чи є у Бога день народження? (Пс.89:2).
11. Як довго Бог творив всесвіт? (Бут.1:31).
12. Перший день творення – земля, вода (земля вся занурена в воду, як цукерка в обгортці) та світло (Бут.1:1-5).
13. Другий день – небо (Бут.1:6-8).
14. Третій день – суходіл або земля, море та рослини (Бут.1:9-13).
15. Четвертий день – сонце, місяць, зорі, галактики (Бут.1:14-19).
16. П'ятий день – морські тварини та птахи (Бут.1:20-23).
17. Шостий день – наземні тварини та перші люди (Бут.1:24-27, 31).
18. Сьомий день – відпочинок (Бут.2:1-3).
19. Першостворений світ – світ без зла (Бут.1:31, 29-30).
20. Перша людська справа – добра (Бут.2:19-20).
21. Перше застереження (Бут.2:15).
22. Як зло вперше ввійшло в світ людей (Бут.3:1-6).
23. Почуття вини і переклад вини на інших (Бут.3:8-13).
24. Перше покарання за скоєне зло (Бут.3:17-19).
25. Перша пролита кров (Бог змушений був одягнути перших людей в шкіряний одяг, проливши кров невинної тварини). Зло породжує зло (Бут.3:20).
26. Дерево життя. Як людина стала смертною (Бут.3:21-24).
27. Чому ми, сучасні люди, робимо зло? Грішна природа людини (Рим.3:23).
28. Чи є порятунок від власних злих справ? (Пс.31:1).
29. Ми призначені робити добро (Еф.2:10).
30. Майбутній світ без зла (Об.21:1, 4).

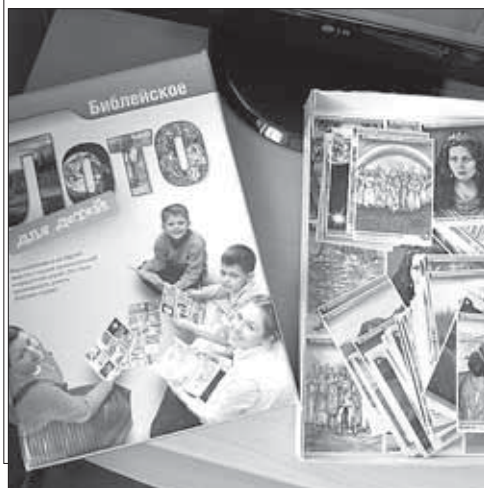
Якщо ви звернетесь до книги „Росточки веры” Джона Мак-Артура [5], то це допоможе вам самостійно складати і теми, і тексти бесід.

відповідний духовний дитячий репертуар і володіти мистецтвом співу, а ще краще – вміти грати на гітарі, фортепіано, флейті чи скрипці, щоб співати разом з дітьми під музичний супровід. В нашій практиці є досвід проведення бесід, коли вчитель працює в парі з музикантом – вчителем школи мистецтв (якщо він сам не володіє музичним інструментом та красивими вокальними даними).

Класна година. В середній і старшій школі на зміну бесідам добра приходять класні або виховні години. Я приведу тільки декілька елементів з них.

Гра „Біблійне лото”. Її мета – краще вивчити Біблію та її героїв, укріпити духовно-моральні цінності учасників гри та зблизити їх. Яскрава, цікава і захоплююча, вона стала улюбленою для моїх підопічних. В п'ятому класі ми грали в лото майже кожного тижня, під час літньої навчальної практики – майже щодня. В шостому класі, на моє здивування, діти так само бажали грати саме в цю гру: які б ми не проводили класні свята – все закінчувалося грою в лото! Це прекрасна можливість для здруження як самих учнів, так і вчителя з ними.

Біблійне лото

Замовити гру можна за адресою: Християнська книга поштою, 18000, м. Черкаси, а/с 9, тел.: (0472) 37-90-81; e-mail: majuga@ck.ukrtel.net

Батьки, які на власні очі бачили, як їхні діти облишили солодкий стіл, подарунки і з головою поринули в лото, були дуже вражені такою картиною.

День талантів. В кінці навчального року, в день, коли діти отримують табелі, частину класної години я присвячую Дню талантів. Ті здібності, які закладені в дитині від її народження і які проявились протягом цього навчального року, нам всім класом треба згадати, підкреслити, виокремити таким чином учнів привітати і наголосити, що талант – це подарунок від Бога, над яким треба постійно працювати. Ще треба згадати таланти, виявлені в п'ятому класі. В наступному навчальному році в курсі алгебри, геометрії та християнської етики я матиму приємний клопіт складати відповідні програми під майбутні таланти цих дітей. Отож, таких дітей троє: Маргарита Коваль, майбутній дизайнер, вона разом з мамою зробила прекрасну картину (мистецька компетентність), Алік Афіцерян – за рекордний термін зібрав найбільшу (по школі, по місту він на другому місці) суму грошей як учасник благодійної всеукраїнської акції „Серце серцем почути” і потрапив на шпальти міської газети (соціальна компетенція) та Ганна Урсолова, майбутній вчитель чи журналіст, – під час навчальної практики краще за всіх написала газетну замітку, в Будинку пристарілих її промова розчулила серця і тих, хто проживає там, і серця медичного персоналу (академічна мовна та соціальна компетенції). Окрім того, в цьому році талант відкрився і в однієї мами мого учня – вона стала малювати картини. Дві із них, які встигли висохнути, стали прикрасою цього святкового дня.

ДРУГА СКЛАДОВА:

уроки християнської етики

Метою занять з основ християнської етики є підтримка духу дитини в активному стані, зменшення впливу злих сил на неї та підготовка дитини

ЗМІСТ¹ БЕСІД

для учнів 2-го та 3-го класів

1. Закон дружби (Пр.18:24). Потиснути руки.
2. Ставлення до тварин (Пр.12:10). Нагодувати пташечок.
3. Ставлення до батьків, еліксир довголіття (Еф.6:1-3).
4. Держава, місто (Єр.29:7). Турбуватися про місто, підтримувати чистоту, посадити деревце.
5. Ставлення до вчителів (Вих.21:28; Рим.13:7). Не злословити, проявляти повагу.
6. Любити знання (Пр.19:2; 10:14). Прочитати книгу.
7. Протистояння поганому впливу (Вих.23:2). Не погоджуйся палити та сквернословити.
8. Вміння слухати (Пр.18:13).
9. Золоте правило (Мт.7:12).
10. Закон працелюбства (Пр.6:6-8; 10:11). Сьогодні треба особливо постаратись на уроках.
11. Нетерпіння, закон невдачі (Пр.18:13).
12. Радість (Пр.18:13).
13. Справжні цінності (Пр.15:30).
14. Характер любові (I Кор.13:4).
15. Характер любові (I Кор.13:5).
16. Характер любові (I Кор.13:6).
17. Характер любові (I Кор.13:7).
18. Характер любові (I Кор.13:8).
19. Закон доброго ймення (Екл.7:1).
20. Добрий чи злий (Пр.11:23; 17:13; Рим.12:21).
21. Шедрий чи пожадливий (II Кор.9:11; Пр.11:24-25).
22. Милосердний чи жорстокий (Пр.11:17).
23. Ширий чи заздрісний (Рим.12:15; Пр.14:30).
24. Вірний (Лук.16:10).
25. Мужній чи боязливий (Єг.1:9; Пр.29:25).
26. Цілеспрямований чи безпечний (I Кор.9:26).
27. Гнилі слова (Еф.4:29).
28. Злий язик (Пр.139:12).
29. Скверна компанія (I Кор.15:33; Пс.31:10).
30. Добрі звички (Пс.33:15).

¹ Теми розроблені О.І. Пузановим – батьком дітей, які навчались в Авторській школі М.П. Гузика, та С.В. Корелем. Ці люди мають духовну освіту і є відродженими християнами.

ЗРАЗОК БЛОКУ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

(навчання за академічним змістом)

Тип заняття: Урок розбору матеріалу блоку.
Тема заняття: Алкоголь – „харчовий” наркотик.

Девіз заняття: „Вино ремеслу не товариш”.

Питання для вивчення:

1. Теорія тверезості і теорія культурного пиття.
2. Алкоголь – отрута та наркотик.
3. Проблема алкоголізації на Україні.
4. Позитивний досвід Європейських країн.

Література:

1. Біблія: Книга Приповістей Соломонових; Книга Пророка Ісайї; Послання до ефесян.
2. В.Г. Жданов. Алкогольный и наркотический террор. DVD-фільм.
3. Мы нужны властям пьяными” //Вечерние вести. – 2008. – №009.
4. Saga об исландцах / Гео. – 2008 (январь). – №1. – С. 65.

Опорний конспект

I.1. Теорія тверезості говорить про те, що неможливо пити алкоголь без шкоди для людини та суспільства, тому що це наймогутніша зброя, щоб лишити людину без розуму. Люди знали про це ще до народження Ісуса Христа (Пр.20:1; 23:20-21, 29-35; Еф.5:15-18; Іс.5:11).

I.2. Теорія культурного та помірного пиття стверджує: пити без шкоди для здоров'я можна і навіть треба, адже пити вино корисно, воно навіть здатне лікувати. Теоретики вбачають проблему тільки в одному: що рахувати розумною нормою пиття? [3].

II.3. Алкоголь – це винний спирт, а в більш широкому значенні – взагалі спиртні напої.

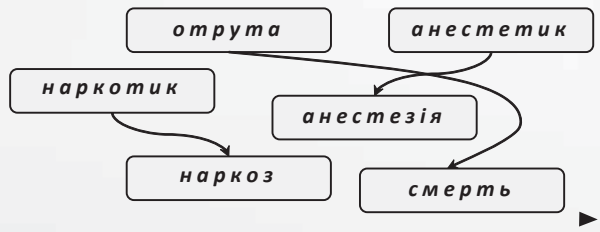
2.4. Винний або етиловий спирт – це наркотична протоплазматична отрута, хімічна формула

2.4.1. Доза для наркозу: 4-6 г на 1 кг ваги людини (3 склянки горілки). При наркозі людина втрачає свідомість та больову чутливість (анестезія).

2.4.2. Смертельна доза: 8 г на 1 кг ваги людини (4 склянки горілки).

2.5. Напої, в яких міститься більш як 2 % спирту, вважаються **спиртними** (найрозповсю-

до свідомого відродження духу шляхом прийняття Ісуса Христа як власного Визволителя від гріхів.

Зміст курсу з основ християнської етики поділяється на три частини, а саме:

1. Становлення моральної особистості, орієнтованої на Бога (початкова школа).
2. Формування духовності дитини (основна школа).
3. Принципи життя духовно відродженого християнина (старша школа).

Програма за змістом цього курсу авторська. Ще у 1990 році почав її розробляти та реалізовувати в школі Гузик Микола Петрович, директор школи, а продовжила роботу над нею Гузик Ольга Сергіївна, вчитель християнської етики та шкільний психолог. У 2005 році програма була надрукована в вигляді книги [6] і таким чином вийшла за межі школи.

В 2006 р. мені довелося перекласти її в термінах Комбінованої системи М.П. Гузика та розробити змісти відповідних типів і видів занять за даною системою, а саме:

- зміст блоків навчальної інформації;
- програми з опрацювання практичних складових блоків навчальної інформації;
- персоніфіковані програми для індивідуального опрацювання блоків;
- програми прикінцевого моніторингу навчальних, розвивальних та виховних досягнень дітей.

Тому, перш ніж подати наступний дидактичний

матеріал, потрібно внести деякі пояснення щодо цієї нової і для багатьох незнайомої педагогічної системи. Ця технологія¹ називається „Комбінована система організації навчально-виховного процесу М.П. Гузика”. Вона включає в себе таку організацію навчання, коли його зміст і технологія розвиваються навколо певних природних компетентностей, які пов’язані з конкретним талантом дитини [7, С.13].

Кожна дитина, як творіння Боже, талановита за означенням. Але цей або ці таланти даються їй не в готовому вигляді, а як задатки, здібності або природні компетентності. Вони або розвиваються у відповідний талант, або, не пробуджені до активних дій, гинуть. Покликання кожного вчителя – вчасно розпізнати й пробудити ці майбутні таланти, створити необхідні умови для їх розвитку й розквіту та направити їх використання в бік добра.

Які ж компетентності ми вирізняємо? Це чотири основних типи – *духовна компетентність, моральна, розумова і вольова*, які зумовлюють людське ество, та сім обслуговуючих, які торкаються безпосередньо дитячих талантів. До них відносяться наступні типи задатків таланту: академічна компетентність, мистецька, компетентність „золоті руки”, спортивна, стратегічно-просторова, соціальна та внутрішньо-

¹ Гузик М. Із секретів комбінованої системи (Організація навчально-виховного процесу за універсальною технологією) // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2000. – № 2, 3. – С. 20.

дженіші з них – **пиво, вино та горілка**). Вони ж є наркотичними і призводять до наркотичної залежності. Тому фраза „розумна норма пиття” – абсурдна за своїм змістом, тому що для наркотика не існує розумної дози.

2.6. Вино отримують з виноградного соку та дріжджів (грибів). Дріжджі викликають спиртове бродіння і утворюють випорожнення: етиловий спирт та вуглекислоту. Коли концентрація спирту в соковій сусі сягає 11%, дріжджі від власних випорожнень гинуть.

III.7. Алкоголік – це людина, яка має набуту або вроджену наркотичну залежність від алкоголю.

3.8. Ведучі вітчизняні **наркологи та психіатри** обговорювали катастрофічні масштаби пияцтва в нашій країні на засіданні круглого столу „Національні особливості алкоголізму в Україні” **15 січня 2008 року** [4]. Вони оприлюднили офіційні дані по алкоголізації нашого населення.

3.8.1. *На сьогоднішній день 40% дітей від 14 до 18 років – алкоголіки. Ми вийшли на 1 місце в світі по алкоголізації дітей та підлітків.*

3.8.2. *З причини пияцтва матерів 25-30% новонароджених мають патології та вродства.*

3.8.3. *30% українських чоловіків працездатного віку – алкоголіки.*

3.9. В нашій державі спиртні напої відносять не до категорії отрут і наркотиків, а до **категорії специфічних харчових продуктів**. Специфіка заключається в тому, що їх не можна вживати дітям, матерям, водіям та всім іншим громадянам в робочий час. Але хіба бувають наркомани, які колються тільки після роботи?

3.9.1. *За останні 10 років алкозалежних стало в 10-12 раз більше.*

3.9.2. *40 000 українців щорічно помирають від пияцтва.*

3.9.3. *8 000 смертей приходить на отруєння алкоголем.*

3.9.4. *Загальний показник вживання алкоголю на Україні досяг відмітки 12 літрів чистого спирту на людину в рік (з відмітки 8 л нація починає деградувати і вимирати).*

IV.10. Невже так складно викоринити пияцтво? Чи існують взагалі в сучасному світі „тверезі” країни?

4.10.1. *Керівництво Норвегії припинило торгівлю спиртними напоями, а з 2000 року там припинено і продаж тютюну. Швеція за прикладом Норвегії ставила задачу до 2000 року припинити торгівлю спиртним [2].*

4.10.2. *В Ісландії алкоголь продається тільки в 47 магазинах країни. В робочі дні тільки з 17 до 18 години, а в вихідні та свята – закриті зовсім. Ціни дуже високі – з метою боротьби з пияцтвом, етикетки – страхітливо чорні [5].*

4.10.3. *На Україні два роки проіснував „сухий закон” (1985-1987 роки). Це був період найнижчої смертності населення нашої країни [4].*

ЗРАЗОК ПРОГРАМИ ДЛЯ ВСІХ

(Програма навчання за академічним змістом)

Тип заняття: Урок фронтального опрацювання матеріалу блоку.

Тема заняття: **Алкоголь – „харчовий” наркотик.**

Девіз заняття: „Тверезість – норма життя” (радянський лозунг).

Доброго дня, діти. На попередньому уроці ми оглядово ознайомилися з темою „Алкоголь – «харчовий» наркотик”. У кожного з вас є інформаційний блок з цього матеріалу. Отож впродовж декількох уроків ми з вами попрацюємо над цією темою більш детально. Всі завдання ми будемо виконувати разом і, звичайно, з допомогою Божою. Адже ця тема для нашого суспільства далеко не проста, і без Божого Слова розібратися в ній по-справжньому неможливо. Девізом нашого уроку слугуватимуть такі слова: „Тверезість – норма життя” (на початку уроку вчитель вивішує роздрук девізу на магнітній дошці). Це радянський лозунг. Але помітьте, навіть безбожна влада прекрасно розуміла важливість саме такого ставлення до вживання спиртного.

Завдання 1.

Прочитайте розповідь Даниїла (Дан. 1). Дайте відповіді на запитання:

1. Яких полонених відбирали для халдейського царя?
2. Протягом якого часу мав проходити вишкіл?
3. Чому Даниїл з товаришами відмовився від царського столу?
4. Як харчувалися ці юдейські підлітки?
5. Як це вплинуло на їх здоров'я та інтелект?
6. Від кого вони були розумніші в 10 раз?

Завдання 2.

Відшукайте по опорному конспекту відповіді на запитання; розкажіть їх один одному; запишіть коротенько в зошит (акуратно і красиво, виділяючи головні слова кольоровими ручками):

1. Які існують теорії щодо пиття спиртного?
2. Чим алкоголь відрізняється від етилового спирту?
3. Що записано в приповідях Соломона щодо вина?
4. Наскільки наркотична доза спирту відрізняється від смертельної (в грамах)?
5. Чому для отримання спиртних напоїв використовують дріжджі?
6. Як вплинув „сухий закон” 1985-1987 років на тривалість життя українців?
7. Чим алкоголь відрізняється від наркомана?
8. За якою межею починається деградація і вимирання нації?
9. В якій з книг Біблії описується наркотична дія вина? Випишіть ці слова.
10. В якій країні всі етикетки на пляшках із спиртним чорні та чому?

Завдання 3.

а) Розгляньте зміст першого радянського ГОСТУ щодо алкоголю (*вчитель вивішує на магнітну дошку відповідний роздрук*). Прочитайте тезу 3.9. Наскільки сумісні ці факти?

б) „Важко говорити про обмеження наркотичних речовин, коли два найбільш небезпечних наркотики продаються легально на кожному розі”, із Доповіді Американського товариства користувачів. Наскільки ця ситуація в США схожа на ситуацію в нашій країні?

Завдання 4.

а) *Практична робота. Добування етилового спирту.* Вчитель наливає теплої води в прозору красиву чайну чашку, додає чайну ложку цукру, всипає сухі дріж-

особистісна (інтуїтивна) [7, С.10]. Оскільки дух, совість, воля і розум приводять у дію всі природні психодуховні та психофізичні комплекси, відповідальні за конкретний талант дитини, то саме вони і обрані за основу в такій інтерпретації компетентностей.

Наскільки вірні ці викладки? Хіба ж усі талановиті люди були високоморальними? Звісно, ми знаємо безліч прикрих прикладів – від геніальних злочинців до просто розумних і водночас безсовісних людей. Це якраз і підтверджує ту думку, що зусилля шкільного навчання і виховання необхідно направляти не тільки на той чи інший академічний предмет, оминаючи морально-духовні аспекти, а безпосередньо на талант дитини, задіюючи в повний мірі її дух, совість, розум і волю. А академічний предмет буде слугувати інструментом для досягнення такої мети. Зрозуміло, що окрім таких кардинальних змістових удосконалень потрібно не менш кардинальним чином змінити (саме змінити, а не удосконалити) і саму технологію навчання. За цією технологією весь дидактичний цикл розбивається на *три періоди*.

Перший період присвячується навчанню дитини. Він поділяється на 2 етапи, а саме:

1. вивчення і засвоєння теоретичних основ певного блоку навчальної інформації (уроки розбору блоку навчальної інформації);
2. засвоєння учнем стандартних зразків прак-

тичних умінь та навичок (уроки фронтального опрацювання практичної складової блоку навчальної інформації).

Другий період служить для організації процесу *учіння* дитини. Він поділяється на 3 етапи в залежності від змістів персоніфікованих програм *учіння*, а саме:

1. різнорівневі програми, які дозволяють засвоїти виключно академічні компоненти блоку навчальної інформації (програми „А”, „В”, „С”);
2. інтегровані програми, в яких повторюється академічна інформація внутрішньо предметного рівня з такими видами навчальної діяльності учня, в яких реалізується відповідний тип природних задатків таланту дитини;
3. інтегровані програми міжпредметного змісту, які включаються в ті чи інші специфічні види діяльності, в процесі яких реалізуються і розвиваються ті чи інші види талантів, характерні для учнів даного класу.

Третій – проведення підсумкового *моніторингу* досягнутого рівня знань, інтелектуального розвитку та стану виховання дитини.

Яким чином реалізується другий період? Під час таких уроків вчитель пропонує учням різнорівневі персоніфіковані програми, зміст яких по можливості інтегрується з тими компетентностями, які опікуються наявними у них типами природних талантів. Учні за бажанням обирають персональну програму і само-

джі, накриває серветкою. Пояснює біохімічні процеси, які мають пройти в посудині. Це треба зробити на початку уроку, щоб під кінець утворився спирт. Після чого учитель показує чашку з брагою, підносячи до бажаючих і даючи понюхати. Потім все виливає, наголошуючи, що це сильнодіюча отрута.

б) Перегляньте фрагмент DVD-фільму „Алкогольний та наркотичний терор” за участю професора В. Жданова (частина I, з початку до технології виробництва шампанського включно).

Завдання 5.

Прочитайте розповідь жителя нашого міста та розгляньте фотографії.

„В листопаді 1996 року я виїхав на роботу в Єменську Арабську Республіку в м. Санна. Всі умови роботи виконувались добре. Планував за рік зібрати на квартиру і повернутись. Наших спеціалістів (авіаторів) там цінували, адже самі єменці дуже ліниві й не навчені роботі з сучасною технікою, неначе вони народились в умовах середньовіччя і живуть дотепер. Було нас там, в котеджному містечку, 25 чоловік.

15 лютого 1997 року після роботи біля 15 чоловік зібрались разом, розпивали спирт, куплений в каністрі в якійсь із міських аптек. На наступний день 12 чоловік були госпіталізовані до військової клініки – там працювали кубинські лікарі. Хороші лікарі. Чотири дні вони виходжували людей, це важко описати. Тільки двох врятували, але, незважаючи на пережите, вони вже на 10 день випивали на поминках своїх же товаришів. Десять трупів були перевезені з тілами померлих в їх рідні місця.

В березні 1997 року Бог вернув мене додому з цієї поїздки. Він не допустив смерті торкнутися мого шляху. Я шукаю Господа завжди” (Володимир Городисський).

Дайте відповіді на запитання.

1. З якої причини загинули авіатори?
2. Чому люди п’ють отруту?
3. Чому після такого нелегкого повернення до життя колеги Володимира продовжували пити?
4. Чому страх смерті не завжди зупиняє людину на шляху пияцтва?

Завдання 6.

Розгляньте репродукцію картини Олексія Саврасова „Граки прилетіли” та останню його фотографію. Про що говорить вираз його обличчя? А тепер послухайте трагічну історію його життя (*учитель зачитує вибрані уривки з опису життя художника*). Дайте відповіді на запитання:

1. Чи склалося життя художника?
2. Що він втратив? (Зір, сім’ю, роботу, житло, людську гідність).
3. Чому, на вашу думку, так сталося?

Завдання 7.

Прочитайте газетну статтю про харківські події 6 травня 2008 року „Люди хотіли растерзать этого пьяного гада...”, розгляньте фотографію вбивці. Прослухайте запис розповіді 9-класниці нашої школи, яка стояла на тій зупинці за 20 хвилин до трагедії.

Завдання 8.

Прочитайте тези 3.8. і 3.9. Намалюйте кругові діаграми щодо поданих відсотків.

Завдання 9.

Прочитайте питання 4. Перегляньте фрагмент DVD-фільму „Алкогольний та наркотичний терор” за участю професора В. Жданова, в якому йде мова про ставлення до алкоголю в Норвегії та Швеції та „тверезі” результати такого підходу.

Програма фронтального опрацювання розрахована на два заняття.

**ЗРАЗОК ПРОГРАМИ УЧІННЯ
ЗА АКАДЕМІЧНИМ ЗМІСТОМ**
(перший вид програм)

Тип заняття: Урок індивідуального опрацювання матеріалу блоку.

Тема заняття: **Алкоголь – „харчовий” наркотик.**

Девіз заняття: „Горе тим, що хоробрі винце попивати, і силачі на мішання п'яного напою” (Пророк Ісайя).

Програма „С”

оцінюється балами „1” – „4”

Завдання 1. (на 1 бал)

1.1. Користуючись блоком навчальної інформації, дайте відповіді на запитання:

- а) Яка з існуючих теорій протидіє вживанню алкоголю?
- б) Яка речовина має хімічну формулу C_2H_5OH ?
- в) Які спеціалісти займаються проблемами алкоголізму?
- г) У яких країнах торгівля спиртним обмежена?

1.2. У якій з книг Біблії описується наркотична дія вина? Випишіть ці слова.

1.3. Чому Бог забороняє людям вживати алкоголь?

Завдання 2. (на 2 бали)

2.1. Виконайте завдання 1.

2.2. Чому для отримання спиртних напоїв використовують дріжджі?

2.3. Людина померла в стані алкогольного сп'яніння. Що чекає на неї після фізичної смерті?

Завдання 3. (на 3 бали)

3.1. Виконайте завдання 2.

3.2. Як оцінили спеціалісти масштаб пияцтва в нашій країні на початок 2008 року? Чому?

3.3. Чи можливо вважати себе віруючим християнином і водночас вживати спиртні напої? Чому?

Завдання 4. (на 4 бали)

4.1. Виконайте завдання 3.

4.2. Як вплинув „сухий закон” на тривалість життя українців?

4.3. Пияцтво – гріх! Приведіть аргументи, які підтверджують цю аксіому.

Програма „В”

оцінюється балами „5” – „8”

Завдання 1. (на 5 балів)

1.1. Користуючись блоком навчальної інформації, дайте відповіді на запитання:

- а) На що в першу чергу націлена згубна дія алкоголю в людині?
- б) На скільки наркотична доза спиртного відрізняється від смертельної?
- в) Чому проблемами алкоголізму займаються наркологи?
- г) В якій країні етикетки на пляшках зі спиртним чорні і чому?

1.2. Слова якої із книг Біблії схожі за змістом зі словами Л.Г. Ефраїма: „Отрута, яка не діє

стійно її виконують. Якщо дитина не встигла повністю виконати свою власну програму на уроках, то доопрацювання виносить або на спеціальні позаурочні заняття, або на домашню роботу. Під час реалізації програми учневі дозволяється користуватися всіма доступними джерелами інформації, включаючи консультування з учителем, учнями, однокласниками тощо. Він також використовує свої персональні стилі навчання.

Наведу для прикладу зміст блоку навчальної інформації та відповідні програми (фронтальна й індивідуальна) з курсу 9-го класу (врізи на С. 76-81). Протягом вивчення теми *ксерокопія такого блоку* має бути в кожного учня. На розбір блоку відводиться одне заняття.

Програма індивідуального опрацювання розрахована на один урок.

Зауважу, що приведена тема обрана мною не випадково. На сьогодні ми змушені визнати факт існування дитячого алкоголізму [8, С.50]. В цьому навчальному році під час осіннього карантину до реанімаційного відділення міської лікарні був доставлений хлопчик 12-ти років в стані важкого алкогольного отруєння. Дитину врятували. Але як вона буде жити далі? І чи зможемо ми, вчителі, її чомусь навчити?

Літня навчальна практика з християнської етики. Це ще одна можливість прищепити дітям духовно-моральні цінності. В нашій школі практика проводиться методом проектів. Обрана

мною тема: „Повага до людей”. Отримані знання та вміння: вивчення біблійних моральних основ поваги поміж людьми; використання вивчених принципів в реальному житті учнів; вміння брати інтерв'ю; вміння створювати презентацію; вміння створювати газетну замітку (статтю); вміння захищати власний проект. Форма кінцевого результату: використання вивчених принципів у реальному житті учнів; захисна промова учасників проекту; дружні стосунки між учасниками проекту трьох класів; презентація проекту (за здібностями та можливостями учнів); спільна газетна публікація матеріалів проекту; соціалізація учнів.

Ось таку картину про повагу в нашому місті „намалювали” мої учні (вріз на С. 85-86). Вони змогли помістити на своє „полотно” далеко не все, що зустрілося нам під час проекту. Але головне те, що поки руки „малювали”, їхні серця не раз згадували нетлінні слова поваги: „Перед лицем сивини встань і вшануй лице старого, і будеш боятися Бога свого. Я – Господь!”, а також п'яту заповідь: „Шануй свого батька та матір свою, щоб довгі були твої дні на землі”. Не раз чиясь рука тягнулася до кишені за зернятами, а потім хтось окликав: „Де твоя повага? А ще на такий проект прийшов!” І дитина вкотре згадувала прикрі слова наших двірників, ховала насіння. А як приємно було бачити, коли при вході мої хлопчики притримували двері й пропустили вперед не тільки мене,

відразу, не стає менш небезпечною”? Випишіть ці слова.

1.3. На основі Слова Божого складіть коротеньку розповідь про недопустимість вживання алкогольних напоїв.

Завдання 2. (на 6 балів)

2.1. Виконайте завдання 1.

2.2. Яка „розумна” норма пиття спиртних напоїв?

2.3. Чому Бог не дозволяє людині вживати спиртні напої?

Завдання 3. (на 7 балів)

3.1. Виконайте завдання 2.

3.2. Чим алкогольік відрізняється від наркомана?

3.3. На основі Слова Божого доведіть, що існування „розумної” дози вживання алкоголю – абсурд.

Завдання 4. (на 8 балів)

4.1. Виконайте завдання 3.

4.2. Розмістіть девіз уроку на сторінці свого щоденника. Про що говорять ці слова?

4.3. Напишіть статтю до шкільної газети на тему: „Бог бажає, щоб ми були незалежні від шкідливих звичок”.

Програма „А”

оцінюється балами „9” – „12”

Завдання 1. (на 9 балів)

1.1. Користуючись блоком навчальної інформації, дайте відповіді на запитання:

а) До якої теорії щодо вживання алкоголю ви б віднесли погляди Даниїла (Дан. 1 гл.)? Чому?

б) За якою межею починається деградування нації?

в) Чому проблемами алкоголізму займаються наркологи?

г) В якій країні неможливо купити пиво? А в Ісландії?

1.2. Випишіть дві біблійні цитати, в яких йдеться про розпусну та руйнівну дію вина і оформіть їх у вигляді плакату.

1.3. Використайте створений плакат на класній годині або шкільному вечері: „До свободи покликана людина!”

Завдання 2. (на 10 балів)

2.1. Виконайте завдання 1.

2.2. Складіть зв'язну розповідь на тему: „Пити чи не пити? Бог вимагає не пити”.

2.3. Прочитайте цю розповідь по шкільному телебаченню для широкої шкільної аудиторії.

Завдання 3. (на 11 балів)

3.1. Виконайте завдання 2.

3.2. Складіть рукописний збірник біблійних висловів про заборону вживання алкогольних напоїв та „брудних” слів.

Завдання 4. (на 12 балів)

4.1. Виконайте завдання 3.

4.2. Укладений збірник наберіть на комп'ютері та роздрукуйте. Додайте відповідні ілюстрації.

а й інших дорослих. І коли після екскурсії мої дівчатка попри втому й спеку погодилися зайти до Будинку пристарілих, і коли вони говорили скривдженим людям втішні слова, а самі ледве стримували сльози...

Дай Бог, щоб цей проєкт залишився не тільки на диктофонах і фотоапаратах дітей. Хочеться вірити, що вони будуть більше шанувати людей і їхню працю, а люди на їхню адресу будуть говорити тільки добрі слова.

БЛОК НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ №2

Заняття 1

Тема: ЗВИЧАЙНІ ДРОБИ

Девіз: „Людина є число”.

„Числівник — це порівняно з іншими —
достоїнства людини; знаменник — це оцінка
людини самої себе.

Збільшити свого числівника — свої достоїнства,
не під силу людині, але будь-хто може
зменшити свого знаменника — свою думку про
самого себе, і цим зменшенням наблизитися
до досконалості”

Лев Толстой

Питання для вивчення:

1. Основна властивість дробу. Скорочення дробів.
2. Приведення дробів до спільного знаменника. Порівняння дробів.
3. Додавання та віднімання дробів з різними знаменниками.

На уроці розбору блоку, коли я перейшла до порівняння дробів з різними знаменниками, то девіз використала так: на учня, який за думкою класу знає математику краще за всіх, причепила дріб $\frac{1}{2}$. Нехай Микита (так звати хлопчика) має одне достоїнство — добре знає математику, тоді його чисельник дорівнює 1. Але, уявіть собі, про себе він чомусь думає в два рази краще, тому знаменник 2. В мене — собі я причепила дріб $\frac{2}{3}$ — достоїнств більше, бо крім знання математики я ще вмію писати вірші. А знаменник мій 3. Хто із нас більше значить? Далі я привожу ці дроби до спільного знаменника і порівнюю їх звичайним чином і все це завершую словами: але думати про себе більше, ніж людина того варта, не добре. Наші дроби мають бути $\frac{1}{1}$ і $\frac{2}{2}$, а вони рівні. Дійсно, кожна людина в очах Божих цінна, і кожного — дитина це чи доросла людина — Бог любить однаково. Отож і ми маємо цінувати і любити всіх людей.

Ця стаття після закінчення практики була надрукована в міській газеті (вріз на С. 85-86).

ТРЕТЯ СКЛАДОВА: академічні уроки

„Метою цих занять є забезпечення повсякденного спілкування дитини зі Святим Божим Словом і формування християнського способу життя.

Зміст занять створюється шляхом інтеграції академічних знань, умінь та навичок в таку практичну діяльність дитини на уроці, в процесі якої формується її християнський стиль повсякденного практичного життя в школі і дома” (Гузик М.П.).

За освітою я — вчитель математики, а точніше — інформатики. Тож зазначену інтеграцію ми розглянемо в межах математики. Перше, з чого я починаю в новій темі, це девіз уроку. Дозвольте коротко пояснити його значення в інтерпретації нашої школи. Девіз — це особливий вислів, у формі якого виражається те направлення знань чи конкретних навчально-пізнавальних дій учня, в яких реалізується відповідний зміст уроку. Наприклад, в темі за 6-й клас „Множення та ділення звичайних дробів” девізом мені послужив вислів царя Дарія „Нехай мир вам примножиться!” (Дан. 6:26). Я звернула увагу учнів на те, що як математики ми маємо навчитись бездоганно множити і ділити звичайні дроби. Але в світі людей є такі нематематичні речі, множення яких набагато важливіше від звичайних дробів. Коли ми примножуємо мир, злагоду та порозуміння між собою, то нам стає радісніше і легше жити, краще навчатись, світ навколо нас стає кращим. Отож, впродовж вивчення цієї теми будемо не раз згадувати царські слова і будемо старатись примножувати мир і добро і в школі, і дома.

В темі „Звичайні дроби” (6-й клас) девізом слугують слова російського письменника Лева Толстого [9]. Початок блоку, який в надрукованому

вигляді мають всі учні, подано у врізі на С. 82.

Далі наведу тільки декілька тем і відповідних девізів, які я використувала в курсі 5-го класу. Тема „Подільність чисел”, девіз „Рахунок і обчислення – основа порядку в голові” (Йоган Песталоцці); тема „Натуральні числа”, девіз „Страх Господній – початок премудрості, нерозумні погорджують мудрістю та напучуванням” (цар Давид (Пр. 1:7); тема „Додавання та віднімання натуральних чисел”, девіз „Намагайся дати розуму якомога більше роботи” (Лев Толстой); тема „Множення та ділення натуральних чисел”, девіз „Битву виграє той, хто твердо вирішив її виграти” (Лев Толстой); тема „Геометричні фігури”, девіз „Математика — це мова науки. Музика — це мова душі. Потрібно і тим, і іншим володіти в досконалості”.

Друге: **світоглядний або ідеологічний зміст навчання.** Що мається на увазі? Прочитайте текст такої задачі: „У маленького Омара є „калаш” з трьома магазинами. В кожному магазині по двадцять патронів. Він використав дві треті патронів і вбив шістьдесят невірних. Скільки невірних він вбив кожною кулею?” Яке враження справило на вас прочитане? Чи не пробуджує в дітей ця задача жорстокість, агресивність, ненависть? Але вона не вигадана. Саме так навчають хлопчиків в школах Афганістану [10, С.7]. У нас, християн, математичні приклади й задачі не „кровопролитні”. Але нерідко вони спрямо-

**ЗАВДАННЯ З МАТЕМАТИКИ,
спрямовані на виховання моральних і духовних цінностей**

Крім заданого, придумайте і розв’яжіть ще два рівняння з параметром. З кольорового картону за зразком виготуйте три карточки і помістіть на них всі три рівняння з розв’язками. Подаруйте цей дидактичний матеріал своєму вчителю математики.

- Допотопні люди порівняно з нами жили дуже довго. Адам прожив 930 років, його син Сиф – 912 років, онук Енош – 905 років, правнук Кенан – 910 років, праправнук Магагал’їл – 895 років, Яред – 962 роки, Метушалах – 969 років, Ламех – 777 років і Ной – 950 років (Бут. 5:5-32, 7:6, 9:28-29). Визначте їх середній вік. У скільки разів сучасні люди живуть менше (за середній вік взяти 90 років)?
- У класі навчається 35 учнів, з них 60% відвідали дім пристарілих. Скільки учнів не змогло піти до цього будинку?
- До дитячого притулку наші учні передали 40 кг печива. З них 36% – пряники, 24% – крекер, а решта – домашня випічка. Скільки кілограмів домашньої випічки передали діти?
- На благодійному ярмарку наша школа збрала 2215 грн. для нашого випускника, який потрапив в автомобільну аварію. Чи взяв ти в ній участь? Який відсоток становив твій внесок?
- За біблійною хронологією вік Всесвіту нараховує 6-10 тисяч років. За еволюційною – 12-18 мільярдів років [10, С.155]. Сонце, випромінюючи величезну енергію, постійно стискується. 23 березня 1980 року з’явилося повідомлення, що діаметр Сонця зменшується на 0,1% за 100 років [10, С.163]. Отже, 210 мільйонів років тому Сонце мало торкатися Землі. Яка хронологія більш схожа на правду? Скільки мільярдів років становить „помилка” еволюціоністів?

Це й же прийом я використувала і в курсі інформатики:

- Складіть програму для розв’язання такої задачі. Введіть будь-яке речення і знайдіть кількість слів, з яких воно складається. Наприклад, речення „Роман Вільяма Голдінга „Повелитель мух” дійсно не має собі рівних” складається з десяти слів.
- Введіть речення і підрахуйте в ньому кількість заданих букв. Наприклад, нехай шуканою буде буква „о”. Тоді речення „Бути духовним — це означає не тільки бути вихованою, освіченою і моральною людиною, але, перш за все, це означає вірити в Бога і бути з Ним в певному союзі” має 13 букв „о”.

Окремо хочу виділити „музичні” завдання з математики, які стосуються мистецького типу природної компетентності, а саме музичної, яка притаманна більшості людей [7, С.47]. В уяві сучасної людини музика не стосується сфери науки. Ми розуміємо її як розвагу, в кращому випадку — як мистецтво. А от вчені давнини відносили музику до сфери математичних знань і „розуміли її перш

за все як науку про числа” [12]. Музика входила до складу семи наук або „вільних мистецтв”, які ділились на „trivium” (граматика, риторика, логіка) і „quadriivium” (арифметика, геометрія, астрономія, музика). „Піфагор вважав музику за одну із незмінних частин арифметики. Його відкриття арифметичних відношень звуків вважається одним із кращих його відкриттів” [9, С.67].

І це не випадково. Адже на сьогодні безперечно відомо, що саме музика є одним із найсильніших і найефективніших провідників інформації як до свідомості людини, так і на підсвідомий рівень [13]. Але замість того, щоб користуватись цим інструментом у щоденній вчительській практиці, ми чомусь незаслужено „виставили” його за поріг.

Знайдіть і порівняйте розміри вказаних тактів, знаючи, що за розміром ціла нота дорівнює 1, половина – $1/2$, восьма – $1/8$ і так далі, а нота з крапкою означає її розмір з половиною. Обчислення запишіть математично – через приведення дробів до спільного знаменника.

За допомогою глобальної мережі відшукайте історію, в якій розповідається, як Піфагор відкрив арифметичне відношення звуків. Перекажіть її батькам та однокласникам.

Учасники проекту за Біблією

В редакції

вують учнів до матеріалістичного, користувацького образу життя. А це в свою чергу завдає дитині духовної шкоди: добиває до кінця й без того кволий її природний дух. В умовах нашої школи це легко виправити. Адже кожен вчитель має можливість пропонувати учням власні програми, тексти задач яких будуть спонукати думати не тільки про себе, а й про ближніх. Адже математика – далеко не нейтральна наука, як може здаватися на перший погляд [11]. Вона може і, перш за все, навіть повинна виховувати моральні й духовні цінності в дітей (вріз на С. 83-84).

Такі завдання я включаю в семінарські заняття, де учень вибирає програму за бажанням: для всіх або ж програму для тих, хто любить музику. До того ж, нагадую, якщо дитина не встигла справитися з завданнями програми під час відведених на це уроків, вона має можливість закінчити їх дома.

Насамкінець дозвольте зауважити ще таке. Ми звикли з думкою, що математика – це цариця наук. Але сам Блез Паскаль, фізик і видатний математик, назвав її „найкращим ремеслом на світі, але, врешті-решт, це лише ремесло”. І ще: „Якщо я не знаю основ моралі, то наука про оточуючий світ не принесе мені втіхи в дні гірких випробувань, а от основи моралі втішають при повному незнанні наук про предмети оточуючого світу” [15]. Цими словами він направляє нас до іншої науки – етики. А більш конкретно – християнської

етики, науки про стосунки між людьми та стосунки між людьми і Богом. Лише ця наука спрямовує людську думку не тільки зовні, а й дозволяє заглянути вглиб себе, сягнути сокровенного людської душі, підняти на висоти духовного. Це не просто цариця наук, це – цариця життя.

ПІСЛЯСЛОВО

Які ж результати ми маємо? Кажуть, краще видно збоку. В минулому році на базі нашої школи проходив семінар, організований Міжнародною асоціацією християнських шкіл за участю психолога з Білорусі. Мене приємно вразили її слова про те, що, вперше переступивши поріг нашої школи, на обличчях дітей вона побачила „печатю не тільки інтелектуальності, а й певною мірою духовності”.

Нагадаю, що *головною метою будь-якої школи має бути духовне відродження дитини. Чи є в нас такі учні? На щастя, є. Серед них і випускники, і ті, що навчаються тепер. Яку ж оцінку дають вони? Я попросила дати відповіді на наступні запитання: „Яку роль зіграла школа в вашому відродженні?”, „Як вплинула школа на подальше ваше становлення як відродженої особистості?”*

Софія Словеснова: *„Я закінчила цю школу 3 роки тому. Можу з упевненістю сказати, що задоволена навчанням у ній. Ніколи не забуду трудолюбивих учителів, які з дня на день докладали всі сили для того, щоб дати мені певні знання. Їх підходи*

Коллективна стаття в міську газету „Новини Южного”

ПОВАГА ДО ЛЮДЕЙ

Здавалося б, коли в школі лунає останній дзвоник, навчання закінчується. Але це не так. Ще добрих півмісяця йде навчальна практика. Отримані в школі знання діти втілюють у життя. Кожен учень бере участь у певному проекті. В Авторській школі М.П. Гузика під час такої практики проектні предмети діти обирають самі – що кому до душі. Про один із таких наша розповідь. А розповідати будуть самі учні.

Рощка Микита, 6 клас: „Ми працювали над проектом по християнській етиці на тему „Повага до людей”. Спочатку ми відшукали, що про повагу написано в Божому Слові (Біблії), чому треба поважати всіх людей, а особливо людей похилого віку та батьків. Ми навчались проявляти таку повагу самі й дивились, як проявлять повагу мешканці нашого міста. Ми ходили по місту й брали в різних людей відповідні інтерв'ю. І знімали на камеру. Ми брали інтерв'ю в магазині, на автостанції, в автобусі, у простих перехожих на перехресті, а ще – в міліції”.

Руденко Володимир, 6 клас: „Ми зробили багато фотографій, як люди переходять через дорогу. І більшість чекає, коли загориться зелене світло. Ми зустріли біля світлофора нашу вчительку з молодшої школи Асауляк Олену Миколаївну. Під час інтерв'ю вона сказала, що теж переходить дорогу тільки на зелене світло і старається подавати дітям тільки хороший приклад. На запитання „Чи бачили ви, щоб люди переходили дорогу, коли їдуть машини?” вона відповіла: „Видела и не один раз в непопулярном месте. Это очень опасно для их жизни, особенно страшно, когда с собой ведут детей. Или пожилой человек – он уже в возрасте, а всё равно перебегаёт в непопулярном месте”.

Тюленев Максим, 6 клас: „Ми були на пішохідному переході біля світлофорів і брали інтерв'ю у пішоходів. Адже на дорозі особливо важливо поважати водіям пішоходів, а пішоходам – водіїв. Я запитав одну жінку: „Чи зустрічались вам водії, які їхали в п'яному вигляді?” Вона відповіла: „Ні”. І додала, що ніколи б не хотіла таке бачити. А сама вона переходить дорогу тільки на зелене світло”.

Мурга Владислав, 6 клас: „Ми запитали трьох пішоходів, а як чинять вони. І кожен із них відповів, що переходити потрібно тільки на зелене світло. А одна жінка додала, що, поспішаючи, вона переходить на червоне світло. Але так робити не можна – це неповага до водіїв”.

Кириченко Олексій, 5 клас: „Ще ми були на автостанції. Ми брали у водіїв та пасажирів інтерв'ю, але не всі люди погоджувались давати інтерв'ю. Мене цікавило питання, як часто молоді люди ▶

поступаються місцем в автобусі людям похилого віку. Ми опитали п'ятьох пасажирів, і з'ясувалось, що частіше люди поступаються місцем”.

Духно Ольга, 6 клас: „Після автостанції ми зайшли до міліції. Адже всім відомо, що ставлення до міліціонерів у нас не найкраще. Після розмови з жінкою-міліціонером ми зробили висновок: людей цієї професії потрібно особливо поважати, тому що вони сліdkують за порядком та спокоєм в нашому місті”.

Духно Віктор, 6 клас: „Коли ми зустріли двірників, то запитали: «Чи часто ви бачите, що люди погано ставляться до вашої праці?» І ось що відповіла нам одна жінка: «Да, возле скамеек гадят постійно, мусорят семечками. Никто не уважает наш труд, это я честно говорю. По клумбам цветы рвут. Вот растут розы красиво – приятно посмотреть, а приходят дети – ломают, вырывают цветы. Оторвал – и бросил. Взрослые то же самое делают: семечки, бумажки. Только подмели возле скамеек, они тут же сразу щёлкают, хотя урны рядом». На прощання вони побажали нашим городянам перестати палити і смітити лушпинням від дзернят. Давайте разом почнемо поважати таку нелегку працю, щоб наше місто було ще кращим і ще чистішим!».

Тішанінов Валентин, 6 клас: „Був такий випадок: хлопчик йшов до магазину. На той час з магазину виходила бабуся. Хлопчик відштовхнув бабуся і зайшов в магазин. Хіба так поводяться чемні люди? Я запитав в одного дідуся (це було в Одесі), як часто це буває. Він відповів: „Молодєжь даже не замечает нас. Они не то, что не относятся к нам по совести, они забирают у нас последнее добро. Они даже грабят нас! Какой-то паренек, когда я нёс кулёк с товарами, взял и вырвал его из рук!» Дідусь аж просльозився”.

Урсолова Ганна, 6 клас: „Одного сонячного ранку під час практики ми з нашим класом зібралися до одеського музею. Ще перед поїздкою ми домовились, що обов'язково заїдемо в Сичавський будинок пристарілих, щоб виявити свою повагу та втішити скривдженого його мешканця. Після нашої поїздки ми з Аллою Михайлівною пішли в Будинок пристарілих. Я несла новий великий плед у прозорій упаковці. Вручити цей подарунок довірили мені. Спочатку я трішки хвилювалась, а потім, коли ми зайшли до середини будинку, моя мова полилась сама собою. Ми подарували цей плед дідусяві, у якого не було не тільки обох ніг, але й не було ніяких родичів. Йому ніхто не відповідав на листи. Коли ми подарували йому цей подарунок, він був таким враженим, що ніяк не міг повірити, що це йому. Він довго дивився на свій новий плед, і я думаю, що він все-таки зрозумів, що не всі забули про нього. І головне, що про нього пам'ятає Господь і ніколи його не залишить”.

та методи навчання були спрямовані не тільки на те, щоб викласти мені тему, але разом з тим викликати в мені довіру та цікавість до будь-якої дисципліни. Я навчалась в цій школі з першого класу і рада, що свій час, призначений для освіти, провела саме тут. Коли я вступила до спеціалізованого навчального закладу, то побачила, наскільки мій об'єм знань перевищує знання багатьох студентів.

Не можу не сказати про уроки християнської етики, які внесли безцінний вклад у розвиток моєї особистості. Уроки християнської етики – це час відкласти суєту і взнати більше про Того, Хто створив мене і весь оточуючий нас світ. Я щиро вірю в Бога і дякую Йому за те, що Він дав мені можливість навчання в Авторській школі М.П. Гузика”.

Тетяна Гузик: „В дитинстві я не усвідомлювала, що все те, що закладалось в мене, кінець кінцем дасть свої плоди. Я рада, що мої наставники були мудrimi людьми, і, на відміну від мене, розуміли цю істину.

Як зараз пам'ятаю, наш перший клас сидить вранці перед уроками в класі, і чоловік з акуратною бородою говорить нам про добро, прощення, молитву, а потім ми всі промовляємо „Отче наш”. Або пам'ятаю, як ми вчили різдвяні пісні під піаніно вранці, або як нам розповідали про створення світу. Всі ці картинки живо пробігають в моїй голові. Звичайно, під кінець уроків вранішнє налаштування не сваритись, не битись, не

ображатись випаровувалось, і ми так само бігали один за одним, скаржилися на інших і витворяли всілякі непотребства. Та все-таки в класі третьому в серці сформувалась непорушна впевненість в тому, що Бог є, що Він все знає, всіх знає, що Він нас любить.

Я прийняла Христа як свого Рятівника, коли закінчила другий курс університету. І тепер бачу, що молитви тих моїх вихователів, їх постійна і часом невдячна праця, *по-перше*, зберегли моє серце відкритим для пізнання Бога, *по-друге*, допомогли побудувати світогляд, в якому є твердині і абсолюту, а *по-третє*, допомогли зберегти здоровий глузд в розрізненні добра і зла. Якщо можна так сказати, то в школі нам прищеплювали „чуття Бога”. І я рада, що ця праця вершилась, тому що хто-зна, якими шляхами ходила б я зараз, якби не ті віруючі з мого дитинства”.

Валерія Петренко: „Відродження залежить тільки від Бога і самої людини. Єдине, школа вплинула на період після відродження. Якщо говорити про моїх однокласників, то вони і до цього знали, що я віруюча, знали, хто такі баптисти, тобто на питання-докір: „Що ти з собою зробила, куди тебе затягнули?” відповідати не треба було. А те, що в школі висить плакат „З нами Бог”, є уроки християнської етики, директор часто говорить про Бога і практично під кожною фотографією вчителів при вході є вислів про те, наскільки важливий Бог, любов, взаєморозуміння і т.д. — це

дає підтримку і можливість багатьом учням не дивуватись, коли поряд з ними віруюча людина.

Слава Богу, що я могла навчатись саме в цій школі, в якій цінуються моральні принципи, загальноприйняті в суспільстві серед вихованих людей”.

Анатолій Малиновський: „На моє відродження вплинуло те, що я захотів жити по волі Бога. Інколи мені це не вдається, але я стараюсь!”

Практика, набір замітки в газету, Урсолова Ганна

Статті М. Гузика

в журналі „Директор школи, ліцею, гімназії”

1. Гузик М. Школа, якою керує Бог (До концепції авторської експериментальної школи-комплекса). — 2000. — № 1. — С. 48.
2. Гузик М. Індивідуальний розвиток дитини: працююча модель сучасної авторської школи. — 2001. — № 1. — С. 6.
3. Гузик М. Як не втратити талант? Технологія навчання обдарованих. — 2001. — № 2. — С. 26.
4. Гузик М. Модель навчання й оцінювання за 12-бальною системою. — 2003. — № 2. — С. 38.
5. Гузик М. Філософсько-світоглядні основи педагогічної системи М.П. Гузика та особливості його авторської дидактики. — 2009. — № 2. — С. 26.

Крім того, що я ходжу з батьками до церкви і читаю Біблію, в школі викладають християнську етику. Мені дуже подобається цей урок. Саме там я почув притчу про блудного сина. Вона дуже вразила мене. Я почував себе без Бога тим блудним сином, і це мене дуже непокоїло. І коли я звернувся до Бога і попросив прощення, то на душі стало легко і спокійно. Головне, що я тепер на вірному шляху, хоча в школі мені не так просто говорити правду, особливо, коли соромно”.

А ось думка минулорічного випускника, який ще знаходиться в світоглядних пошуках: „Я в своєму житті поки що не знайшов смислу життя, а тому для мене він складається з того, щоб спілкуватися з цікавими людьми і обмінюватися з ними думками. Уроки християнської етики саме такими для мене і були... Люди віруючі нерідко бувають сильно і різносторонньо освіченими, і з ними дуже цікаво спілкуватись” (Сергій Серьогін).

Алла Кириченко

Духовное воспитание и духовное образование в Авторской школе Н.П. Гузика

По мне нью автора, одним лишь прививанием физической культуры и академических знаний ничего не сделаешь, воспитывая ребенка. Нужно прежде всего оживить дух, объединив его с Духом Божим. Это и есть главной целью и главным заданием настоящей действенной школы – возрождение ребенка с дальнейшим подчинением тела и души его духу, обновленного Богом. Как это сделать практически – читайте в статье.

Ключевые слова: дух, душа, духовность, христианская этика, морально-этические беседы.

Alla Kyrychenko

Spiritual education and spiritual training at M.P. Huzyk's author school

In the author's opinion, nothing can be achieved in a child's education only by means of physical culture and academic knowledge. First of all, it is necessary to bring to life the spirit, connecting it with Divine Spirit. This is the primary objective and the most important task of a real effective school – the child's revival with the subsequent submission of his body and soul to his spirit renewed by God. Read in the article how to do it practically.

Keywords: spirit, soul, spirituality, Christian ethics, moral-ethic conversations.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія. Переклад проф. Івана Огієнка. – Українське біблійне товариство, 2002. – 1164 с.
2. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. – М.: Государственное учебно-педагогическое издательство, 1955. – 648 с.
3. Ноубель Д. Осмысливая современность. Современные мировоззрения и поиск истины. – К.: Центр просветительских программ, МАХШ, 1998. – 447 с.
4. Ушинский К.Д. Собрание сочинений. – М. – Л.: Изд-во АПН РСФСР, 1948. – Т. 2. – 626 с.
5. Джон Мак-Артур. Росточки веры. – Славянское Евангельское Общество, 2005. – 191 с.
6. Гузик О.С. Основы християнської етики. – О.: ХГУ, 2005. – 84 с.
7. Гузик Н.В. Десять ключових компетентностей, які обслуговують особистість та її природний талант: реалізація в умовах шкільного навчання. – К.: Київський університет, 2006. – 146 с.
8. Слово вчителю // Часопис. – Л.: РТМКФ „Християнське життя”, 2008. – № 4.
9. Лиман М.М. Школьникам о математике и математиках. – М.: Просвещение, 1981. – 80 с.
10. Божий мир в школьных предметах. Сборник статей. Сост. Реймонд Ле Клер. – К.: Центр просветительских программ МАХШ, 2008. – 355 с.
11. Конфорович А.Г. Атеистическое воспитание в процессе преподавания математики. – М.: Педагогика, 1984. – 157 с.
12. <http://yanko.lib.ru/books/musik/mus-aeth--west-mid-r=a.htm>
13. Соло для отличника // Женский журнал „Здоровье”.
14. Виленкин Н.Я., Жохов В.И., Чесноков А.С., Шварцбург С.И. Математика, учебник для 6 класса. – М.: Русское слово, 1998. – 285 с.
15. <http://studentdream.narod.ru/paskal.htm>

РЕЛІГІЙНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ у німеччині у 80–90-ті рр. ХХ ст.

У статті проаналізовано стан розвитку релігійного виховання в закладах загальної середньої освіти ФРН у 80-ті – 90-ті рр. ХХ ст. Автор виділяє ключові події, які впливали на хід релігійного виховання, визначає його методологічні засади, називає педагогів, яким належить особливий внесок у розвиток німецької релігійної педагогіки, аналізує якісні та кількісні зміни, що відбулися в релігійній ситуації ФРН у ці роки.

Ключові слова: шкільний урок релігії, релігійне виховання, німецька релігійна педагогіка.

Результатом тривалого історичного розвитку наприкінці ХХ ст. стали широка віротерпимість та безконфліктні, взаємодоповнюючі стосунки між державою і церквою. Німецьке суспільство в абсолютній більшості дотримувалося тієї чи іншої успадкованої в родині релігійної орієнтації, що було важливим фоновим чинником загальної культури та індивідуального політичного вибору. У Німеччині тривав процес зближення католицької та євангельської церков. Частка християнського населення протягом 1950–1990 рр. поступово зменшилася з 96,2% до 72,3% відповідно [12]. При опитуванні християнської молоді 16–29 років на предмет їхньої релігійної активності та частоти відвідування богослужінь, виявилось, що у протестантів у 1980 році тільки 2% молоді регулярно відвідували церкву. Таких, що жодного разу не були на богослу-

жінні, з цієї вікової групи у 1980 році було 35%. У католиків у 1980 році ходили до церкви 16% опитаних молодих людей [11]. Роль церкви у народній школі була значно послабленою. Шкільне виховання перебувало під впливом розвитку емансипаційної, соціальної та суспільно-критичної педагогіки, неомарксизму та психоаналізу, а також посилення секуляризації релігійних цінностей.

Виховна система німецької молоді 90-х рр. ХХ ст. за оцінками деяких дослідників [5, 82] переживала кризу. На фоні надмірної батьківської уваги до одних дітей та її браку до інших у Німеччині відбувалося послаблення виховної ролі родини й церкви. Однією з найбільш складних соціальних проблем в середині

**Тетяна
АРТЕРЧУК**

Викладач кафедри гуманітарних дисциплін Рівненського інституту Київського університету права НАН України, здобувач кафедри психолого-педагогічних дисциплін Національного університету „Острозька академія”

Педагогіка
ШКОЛИ

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2010

Постановка проблеми

Упродовж останніх років в українському суспільстві, освіті та педагогічній науці не припиняється жваве обговорення питання інтеграції релігійного компоненту до системи світської освіти, ролі й місця церкви та релігії в системі морального виховання учнівської молоді, доцільності впровадження в Україні елементів закордонного досвіду релігійної освіти та виховання школярів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених розвитку освіти в Німеччині упродовж другої половини ХХ – початку ХХІ ст., в яких підкреслюється важлива роль релігії та церкви в німецькій системі національної освіти в Україні (В. Єленський, Н. Лавриченко, О. Матвієнко) та Росії (Б. Бім-Бад Вульфсон, А. Джуринський, З. Малькова, Т. Яркіна), зокрема, дослідження останніх років, які здійснили М. Желуденко [1], О. Зайцева [2], І. Ковровський [3], О. Орлова [4], спеціального дослідження, присвяченого розвитку теорії та практики релігійної освіти та виховання в шкільній системі ФРН не існувало. Тому при вивченні цього питання автор спирається на роботи таких німецьких теологів та релігійних педагогів, як Й. Войке (*Johannes Woyke*) [9], В.-Я. Дітеріх (*Veit-Jakobus Dieterich*) [7], Г. Леммерманн (*Godwin Lammermann*) [10], М. Ляйдке (*Max Liedtke*) [11], П. Біль (*Peter Biehl*) [6] з теорії, історії та методики релігійного виховання в школі.

Актуальність

Важливість історико-педагогічного аналізу стану розвитку релігійного виховання в закладах загальної середньої освіти ФРН у 80-ті – 90-ті рр. ХХ ст. пояснюється наявністю багатого досвіду викладання релігії учням, теоретичних та методичних напрацювань з релігійного виховання в школі, злагодженою роботою систем правового регулювання церковно-державних стосунків у галузі освіти та підготовки й підвищення кваліфікації викладацьких кадрів, ґрунтовно розробленої науковцями німецьких університетів та релігійно-педагогічних інститутів теоретико-методологічної основи та методичного забезпечення шкільних занять з релігії.

Тому метою даної статті є характеристика німецької системи релігійного виховання учнівської молоді в закладах загальної середньої освіти ФРН у 80-ті – 90-ті рр. ХХ ст.

90-х рр. ХХ ст. стала зростаюча агресивність дітей, зростання частки неповнолітніх злочинців молодше 14 років, що здійснили злочини із застосуванням насильства, особливо у східній Німеччині.

Політичне об'єднання ФРН та НДР в єдину державу у 1990 році означало об'єднання освітніх систем обох країн. На початку 90-х рр. ХХ ст. у школах колишньої НДР було впроваджено обов'язковий урок релігії. Східнонімецькі релігійні педагоги вдалися до копіювання західнонімецької моделі релігійного виховання школярів. Урок релігії в нових землях відбувався в умовах мультикультурного суспільства й характеризувався такими ознаками, як:

- екуменістична відкритість;
- готовність до взаємного узгодження навчальних програм з етики та релігії;
- пошук міжпредметних зв'язків, врахування шкільних умов викладання;
- співпраця школи з церковною громадою, спільні навчально-виховні проекти.

Після об'єднання ФРН та НДР у 1990 році традиційно однорідні в конфесійному відношенні регіони Німеччини перетворилися на змішані, що потягло за собою повну відмову від інституту конфесійної школи та впровадження закладів загальної середньої освіти змішаного типу. Після об'єднання в нових землях (за формального віднесення до протестантизму 10-15% населення) абсолютно панувало, як історичний спадок соціалізму, світське світосприйняття. Водночас у Німеччині сформувалася вага мусульманська діаспора, зростала активність різного роду нетрадиційних релігійно-сектантських течій, тому практичне дотримання владою принципів, проголошених Конституцією, у сфері релігії ускладнилося, потребувало особливої обачності та гнучкості, особливо в контексті проблеми ісламського екстремізму.

У 1998 році добігла кінця „доба Коля” – рекордно тривалого перебу-

вання блоку християнських політичних партій ХДС/ХСС біля керма федеральної влади. Податкова реформа кінця 90-х рр. XX ст. знизила ставки церковного мита, що поставило церкву на межу фінансової кризи. В основі різкого послаблення впливу церков лежала прогресуюча секуляризація масової свідомості. Віра ж значної частки тих німців, які відносили себе до християн, мала нечіткі обриси, була мозаїчною, суперечливою.

У Німеччині існував інститут церковного членства. Згідно з Конституцією діти членів релігійних громад мали право отримувати релігійне виховання на шкільному конфесійному уроці релігії. Викладання релігії знаходилося під наглядом держави й підпорядковувалося таким же освітнім вимогам, як, скажімо, урок математики або іноземної мови. *Урок релігії входив у навчальну сітку й був чітко фіксованим для всіх типів шкіл. В усіх класах початкової школи релігія викладається 2 години на тиждень. Загальне навантаження для 1-го класу початкової школи складають 20 годин на тиждень і 32 години для 10 класу.*

Успішність засвоєння школярами матеріалу на заняттях релігії оцінюється. Але ці оцінки лише відносно впливають на загальну картину навчання. Викладання велось згідно з навчальними планами, ухваленими федеральними міністерствами освіти. Старшокласники могли скласти екзамен з релігії в якості одного з випускних іспитів. Незважаючи на право державного спостереження, викладання релігії відбувалося згідно з принципами релігійних громад. Уряд кожної з федеральних земель формує комісію з фахівців під управлінням співробітників місцевого ВНЗ, які спеціально займаються цією проблемою. Склад державної комісії узгоджується урядом з представниками церков. До складу комісії включаються особи, що користуються довірою церкви. Предмет викладався дипломованими педагогами, які здобули свою кваліфікацію на теологічних факультетах державних університетів

або безпосередньо представниками релігійних громад, які отримали відповідну педагогічну освіту.

Навчання для викладачів релігії у ВНЗ триває 3 роки для початкової та 4 для інших типів шкіл. Це навчання завершується першим державним іспитом, після якого випускники проходять дворічну практику в спеціальному навчальному закладі. *Практика завершується другим державним іспитом.* Окрім того, викладач повинен одержати схвалення церкви для майбутньої діяльності. *Якщо особисте життя викладача не відповідає церковним принципам або церква не впевнена в тому, що освітній процес буде здійснюватися згідно з її віровченням, вона має право відхилити таку кандидатуру.* При нестачі викладацьких кадрів церква може з державної згоди направити для роботи в школі священників або спеціально підготовлених церквою людей.

Оплату праці священників за викладання в школі бере на себе держава. При необхідності держава організовує, а також фінансує підготовчі курси для викладачів, які бажають отримати право викладання релігії. Держава може відмовлятися від права проведення заходів з підвищення кваліфікації вчителів релігії на користь церков. Тому церква має власні інститути підвищення кваліфікації.

На території Німеччини практикувалося три моделі викладання релігії в школі: перша, найбільш поширена, – обов'язковий конфесійний урок релігії, за викладання якого держава та церква несуть спільну відповідальність; друга, „Берлінська модель” (поширена у Берліні та його околицях) – факультативний урок релігії, який викладається служителями релігійних громад, та третя, Бременська модель – міжконфесійний урок „біблійної історії”, близький за змістом до релігієзнавства, який знаходився у відповідальності держави. На конфесійному уроці релігії школярі ознайомлювалися з основними положеннями християнства, а також з віровченнями, з якими вони стикалися

РОЗРОБКА РЕЛІГІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Розробкою релігійної педагогіки в Німеччині займалися П. Біль (*P. Biehl*), Б. Дресслер (*B. Dressler*), Г. Леммерманн (*G. Lammernann*), Г. Ленгард (*H. Lenhard*), М. Меєр-Бланк (*M. Meyer-Blanck*), В. Нідгарт (*W. Niedgart*), В. Ріттер (*W. Ritter*), Х. Хальбфас (*H. Halbfas*), Г.-Г. Хаймброк (*H.-G. Heimbrock*), Д. Штайнведе (*D. Steinwede*) та ін. Вони вважали релігійне виховання та освіту одним із важливих завдань німецької школи, адже вони формували в учня вміння орієнтуватися в релігійних питаннях і передавали йому основні теологічні знання, систематично передавали основи знань з власного віровчення та інших релігій, ознайомлювали з практичними формами християнської віри (молитва, літургія, соціальна взаємодія, громадська діяльність церкви), формували вміння вести міжрелігійний діалог і здатність до самостійних релігійних суджень.

Розвиток теорії релігійного виховання характеризувався різними поглядами педагогів на концепцію викладання релігії у школі. у 80-ті рр. XX ст. німецькі євангельські педагоги і теологи Й. Бальдерманн (*J. Baldermann*), Г. Кітель (*G. Kittel*) [10, 154], К.Е. Ніпков (*K. E. Nipkow*), Ф. Швейцер (*F. Schweitzer*) [8] та ін. обґрунтували вивчення елементарного релігійного змісту на шкільних уроках релігії. Євангельські педагоги обґрунтували використання *принципу елементаризації* за В. Клафкі (*W. Klafki*) при підготовці та проведенні шкільних занять з релігії. Урок релігії мав навчити практичному застосуванню простого, елементарного змісту біблійного тексту, а метою релігійного виховання мало бути викладення першооснов богослов'я.

ознаками навчання релігії стали: співучасть учня у визначенні понять, уявлень та формулюванні проблемних питань; попереднє діагностування способів мислення та світосприйняття учнів з точки зору вікової психології; концентрація на екзистенційно важливих питаннях про істину. Одним із найважливіших питань було: „Що дає особисто учневі вивчення цієї теми? Як він може застосувати отримані знання в особистому житті?”.

В середині 90-х років XX ст. у перші роки XXI ст. як євангельські (П. Біль (*P. Biehl*) [6]), так і католицькі (Х. Хальбфас (*H. Halbfas*) [7, 450]) педагоги вважали, що передумовою релігійного виховання є розуміння учнями значення релігійних символів, образів та ритуалів і здатність їх свідомого відтворення дітьми. Вони вважали, що на уроці релігії повинна формуватися здатність до застосування та створення символів, передусім активно-творче поводження з релігійними символами, як, наприклад, при використанні символів у проповіді віри.

Наприкінці XX ст. М. Меєр-Бланк (*M. Meyer-Blanck*), Б. Дресслер (*B. Dressler*) [8, 54] розглядали релігію як знакову систему, яку потрібно досліджувати у взаємозв'язку з іншими знаковими системами у людському суспільстві.

Урок релігії в релігійно-педагогічній теорії розглядається також як мовне вчення (лінгвістика), як введення до граматики релігійної форми комунікації. Символічна дидактика ґрунтувалася на положенні про важливе значення образів у житті людини. Релігійна педагогіка спиралася на визначення символів Паулем Тіллхом, Полем Рікером, Сьюзен Лангер, Зігмундом Фрейдом та ін. За допомогою сприйняття, тлумачення та створення релігійних символів релігійні педагоги прагнули забезпечити молодим людям можливість розвивати свій власний духовний світ і розуміти релігію. У багатоконфесійному суспільстві це дозволяє учням краще зрозуміти свою власну й інші релігії, беручи участь у ритуалах інших релігій і порівнюючи їх символіку.

у сучасному їм суспільстві. Інші релігії досліджувалися учнем з позиції вже визначеної релігійної приналежності. Християнській етиці відводилася лише невелика частина програми. Важливе місце посідало розкриття релігійного погляду на світ як альтернативи природничо-науковому світосприйняттю. Школярі мали право не брати участі в уроках релігії. В усіх федеральних землях, окрім Бремена та Берліна, школярі, які не брали участі в уроці релігії, натомість були зобов'язані відвідувати урок іншої релігії, етики або філософії. Після досягнення 14-річного віку дитина вважалася релігійно повнолітньою (*religionsmundig*) і мала право самостійно приймати рішення щодо власної релігійної приналежності або неприналежності до жодної релігії, а також щодо участі в уроці релігії.

Зміст релігійної освіти включає знання біблійного матеріалу, тез символу віри, християнське розуміння людської гідності та моральних заповідей, основні події з історії церкви і сфери її сучасного життя й діяльності. Окрім того, передбачалося вивчення інших конфесій і релігій, особливо ісламу й іудаїзму. На уроці релігії учні знайомилися з християнським корінням європейської культури, цінностями (людської гідності, свободи й рівності), вчилися розуміти твори мистецтва. Німецькі школярі знайомилися з такими практичними проявами віри, як молитва, літургія, соціальна взаємодія, громадська діяльність церкви.

Аналіз навчальних програм та підручників з релігії свідчить, що у 80-ті – 90-ті рр. ХХ ст. у ФРН посилювався зв'язок шкільного уроку релігії з церквою, конфесією, церковним богослужінням. **Велике значення надавалося також взаємозв'язку уроку релігії з навчально-виховним процесом школи.** Релігійне виховання будувалося на загальнодидактичних принципах активної розумової, практичної та емоційної діяльності учня, індивідуального підходу, зв'язку теорії з практикою і навчання з життям. *Вчитель релігії повинен заохочувати учнів зустрічатися та спілкуватися з різними людьми, обмінюватися думками, вивчати й порівнювати релігійні традиції, свята, ритуали, форми благочестя різних релігій, знати зміст біблійних уривків, легенд, оповідей, життєписів отців церкви, пісень, молитов, користуватися Біблією та коментарями до неї, підтримувати контакт з місцевою релігійною громадою, вчити вести діалог на релігійну тематику, проявляючи при цьому толерантність та культуру спілкування, аналізувати власну та чужу віру, уявлення, переконання, осмислювати конфліктні ситуації (структурувати та оцінювати позиції сторін, аналізувати тексти, ситуації, приклади, які можуть призвести до міжконфесійного конфлікту, розрізняти особисті мотиви та богословське підґрунтя у конфліктних ситуаціях, аргументувати власну точку зору, вчитися уникати дій, які можуть образити релігійні почуття інших людей), практичному застосуванню отриманих знань (рольові ігри, акції милосердя, проекти, листи і плакати, екскурсії до церков та благодійних організацій, дотримання правил спілкування в учнівському колективі, зустрічі з цікавими людьми, ведення щоденника).*

У виборі *методів роботи на уроках релігії* все частіше **віддається перевага вільному стилю.** На уроках релігії з успіхом використовується частково-пошукове навчання. Інтегроване навчання відкриває широкі можливості для міжпредметних зв'язків євангель-

ської релігії з рідною мовою, літературою, суспільствознавством, мистецтвом, музикою, трудовим навчанням. Важливе місце на уроках релігії повинен посідати біографічний досвід учня, використання біографічної розповіді. Важливе місце в релігійній освіті відводиться естетичному вихованню. Воно здійснювалося шляхом вивчення творів мистецтва, а також через ігри, спів, малювання, виготовлення поробок, написання учнями прозаїчних, драматичних та ліричних творів.

В залежності від мети уроку застосовувалися такі *прийоми навчання*, як тлумачення Біблії на основі знання головних принципів герменевтики; біблійного уривку та більш загального біблійного контексту, пошук у біблійному тексті відповідей на конкретні життєві питання, розповідь біблійної події або історії з життя в усній, письмовій або іншій образній формі перед класом. Аналіз біблійних текстів проводився з огляду їх застосування в сучасній суспільній та особистій життєвій ситуації учня. Залучення емоційної сфери школярів досягалося шляхом використання засобів мистецтва, творчої діяльності, фантазії, дидактичної гри, інсценування. Поряд з біблійними текстами використовувалося читання учнями уривків з дитячої літератури, які ілюстрували навчальний матеріал. На уроках релігії діти знайомилися з символами, їх багатозначністю та міжкультурним сенсом, релігійним значенням. Наприклад, з такими центральними життєвими символами, як рука, шлях, серце тощо.

Ключовим поняттям для релігійного виховання наприкінці ХХ ст. став *плюралізм.* **Він виразився у відсутності цілісної концепції викладання релігії в закладах загальної середньої освіти.** Усі програми з релігії на території ФРН, у тому числі на території колишньої НДР, характеризувалися такими спільними рисами, як: обґрунтування місця релігії в шкільній освіті та ролі церкви в релігійному вихованні, розробка навчальної тематики та фокусування на учнів як

ЛІТЕРАТУРА

1. Желуденко М.О. Ціннісний аспект освіти і виховання Німеччини / М. Желуденко // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. пед. – 2008. – Вип. 23. – С. 202–208.
2. Зайцева О.Р. *Религиозное воспитание учащихся в современной школе Германии: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Зайцева Ольга Рафаиловна. – Волгоград, 2005. – 143 с.*
3. Ковровський, І.Г. *Правові та організаційні засади системи релігійного виховання у державних школах Федеративної Республіки Німеччина [Електронний ресурс] / І.Г. Ковровський // Народна освіта. – 2007. – № 3. – Режим доступу до журн.: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/index.html>*
4. Орлова О.Н. *Становление и развитие системы повышения квалификации учителей религии в Германии (на примере федеральной земли Северный Рейн-Вестфалия): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика, история педагогики и образования” / О.Н. Орлова. – Курск, 2007. – 22 с.*
5. Чирікова Г.І. Аналіз проблемної ситуації в сімейному вихованні Німеччини на межі ХХ та ХХІ сторіть (на прикладі публіцистичних видань) // Соціальна педагогіка: теорія та практика / – 2010. – № 1. – С. 81–86.
6. Biehl P. *Symbole geben zu lernen / Peter Biehl. – Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verl., 1989. – 264 S.*
7. Dieterich V.-J. *Religionslehrplan in Deutschland (1870 – 2000): Gegenstand und Konstruktion des evangelischen Religionsunterrichts im religionspädagogischen Diskurs und in den amtlichen Vorgaben / Veit-Jakobus Dieterich. – Göttingen : V und R Unipress, 2007. – 735 S, S. 450.*
8. Dressler, Bernhard. *Die „Gestaltqualität“ des Religionsunterrichts – ein Aufgabenfeld für die Forschung?* in: Fischer, D., Elsenbast, V., Scholl, A. (Hrsg.) *Religionsunterricht erforschen. Beiträge zur empirischen Erkundung von religionsunterrichtlicher Praxis.* – Waxmann, Munster – New York – München – Berlin, 2003. – 260 S.
9. *Elementarisierung als Kern der Unterrichtsvorbereitung [Elektronische Ressource] / Universität Siegen : Hinweise für den Evangelischen Religionsunterricht. – Dr. Johannes Woyke. – 2007. – Link zu diesem Datensatz: <http://www.fb1.uni-siegen.de/evantheo/.../woyke/.../folienelementar.pdf>*
10. Grundriss der Religionsdidaktik: in 2 Bd. / Godwin Lammermann. – Berlin: Kohlhammer Verlag, 1991. – Bd. 1. – 235 S, S. 154
11. Liedtke M. *Brauchen wir noch Konkordatslehrstühle?* [Електронний ресурс] / Liedtke Max // *Erziehungswissenschaft.* – 2000. – 11. Jg. – Heft 22. – Режим доступу до журн.: http://www.dgfe.de/zeitschrift/heft22/Beitrag_Liedtke.htm
12. *Religionszugehörigkeit. Deutschland. Bevölkerung. 1950 – 2008. [Elektronische Ressource] / Forschungsgruppe Weltanschauungen in Deutschland. – Link zu diesem Datensatz: http://fowid.de/fileadmin/datenarchiv/Religionszugehoerigkeit_Bevolkerung_1950-2008.pdf*

суб'єктів педагогічного процесу екуменістична спрямованість релігійного виховання.

ВИСНОВКИ

Досвід релігійного виховання учнівської молоді свідчить про високий рівень реалізації у ФРН принципу світоглядного плюралізму і орієнтацію школи на потреби суспільства, а також здійснення права релігійних громад долучатися до духовного виховання молоді людини завдяки участі у розбудові освітньої системи своєї країни. Він показує, що використання релігійної етики у шкільному та позакласному духовно-моральному вихованні учнівської молоді, у будь-якій демократичній країні не суперечить принципу світськості шкільної освіти, а також сприяє духовному розвитку окремої особистості і підвищенню морального рівня суспільства.

Татьяна Артерчук Религиозное воспитание учащейся молодежи в Германии в 80–90-е годы XX века

В статье проанализировано состояние развития религиозного воспитания в учреждениях общего среднего образования ФРГ в 80-е – 90-е годы XX века. Автор выделяет ключевые события, которые влияли на ход религиозного воспитания, определяет его методологические основы, называет педагогов, которые внесли особый вклад в развитие немецкой религиозной педагогики, анализирует качественные и количественные изменения, произошедшие в религиозной ситуации ФРГ в эти годы.

Ключевые слова: школьный урок религии, религиозное воспитание, немецкая религиозная педагогика.

Tetiana Arterchuk Religious education of schoolchildren in Germany in the 80-90's of the twentieth century.

The article analyzes the state of religious education in general education in Germany in the 80's – 90's of the twentieth century. The author highlights key events that influenced the course of religious education, defines its methodological principles, names of teachers who made a special contribution to the development of German religious education, examines the qualitative and quantitative changes in the religious situation of Germany in those years.

Key words: school subject religion, religious education, German religious pedagogy.

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ

Розкрито роботу авторської експериментальної школи „Міленіум” над темою „Розвиток творчого потенціалу дитини з урахуванням її індивідуальних можливостей та соціальної ситуації розвитку”. Представлено наукові здобутки колективу щодо особистісного розвитку учнів.

Ключові слова: формування особистості учня, розвиток когнітивної сфери, способи психолого-педагогічної роботи, спрямованої на формування адекватного самооцінювання у підлітків.

Забезпечення умов високої навчальної успішності учнів є важливим завданням учителів, адміністрації школи, медичної та психологічної служби, батьків – усіх, хто є відповідальним за розвиток дитини. Системний підхід до зазначеного питання реалізується в гімназії „Міленіум” №318 Солом’янського району м. Києва.

Згідно з наказом ГУОН від 25 серпня 1999 р. №130 „Про організацію експериментально-дослідницької роботи в закладах освіти міста в 1999-2000 н.р.” та наказом ГУОН від 27 січня 2004 р. №15 „Про стан інноваційної педагогічної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах”, у школі впродовж 10 років (1999-2009 рр.) проводився експеримент „Авторська експериментальна школа по формуванню національної еліти”. Тема, над якою працювала авторська експериментальна школа „Міленіум”,

– „Розвиток творчого потенціалу дитини з урахуванням її індивідуальних можливостей та соціальної ситуації розвитку”.

Результати експерименту були представлені в численних публікаціях та на науково-практичній конференції „Інноваційні технології розвитку творчого потенціалу дитини” (2009 р.). Головне управління освіти м. Києва та лабораторія інновацій Київського міського педагогічного університету визнали наші здобутки та рекомендували до впровадження в навчальних закладах м. Києва.

Науковим здобутком інноваційної діяльності школи є **система формування особистості учня, яка включає такі елементи:**

1. Розвиток пізнавальної сфери та набуття навчальних навичок. Для реалізації цього напрямку в школі проводяться уроки логіки, сучасної риторики, етики,

Педагогіка
школи

**Наталія
МАКСИМОВА**

Професор
Київського
національного
університету імені
Т. Шевченка,
доктор психологічних наук

**Людмила
ПОРОХ**

Директор гімназії
„Міленіум” № 318,
заслужений
працівник освіти
України

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2010

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ: ПЕРША СКЛАДОВА

Програма підвищення рівня успішності навчання охоплює як проведення занять із оптимізації функціонування пізнавальної сфери дитини, так і вплив на її особистість. Тому організація ефективної розвивальної роботи з підвищення ефективності функціонування пізнавальної сфери школярів потребує забезпечення певних умов, зокрема:

- створення позитивної мотивації в дітей та емоційної наповненості занять;
- структура, розклад, тривалість і кількість занять мають бути співвіднесені з особливостями психічного процесу, що корегуються, та віком дітей;
- групові й індивідуальні форми роботи повинні застосовуватися комплексно;
- необхідно використовувати інноваційні форми роботи з дітьми (інтерактивні техніки, комп'ютерні програми, привабливий роздатковий матеріал тощо);
- налагодити ефективну співпрацю між психологом, що проводить корекційну роботу, та педагогами й батьками;
- забезпечити взаємозв'язок між корекційно-розвивальною програмою та навчально-виховною діяльністю, що здійснюється вчителями.

Серед напрямів організації роботи з розвитку когнітивної сфери доцільно виокремити найбільш пріоритетні в роботі з молодшими школярами.

Рівень розвитку уваги є одним з базових показників розвитку пізнавальних процесів молодшого школяра, який забезпечує умови для успішного оволодіння навчальним матеріалом, а розвиток довільної уваги є одним із важливих новоутворень в особистісній сфері дитини молодшого шкільного віку. Проте тільки близько чверті дітей, що вступають до школи, мають високий та вище середнього рівень розвитку уваги. Недостатній розвиток уваги часто стає причиною нарікань з боку педагогів і батьків, що, у свою чергу, спричинює формування низької самооцінки дитини. Отже, розвиток довільної уваги учнів молодших класів є одним із найважливіших завдань шкільних психологів.

Розвивальна робота з розвитку уваги буде ефективною лише в разі проведення занять (хоча б короткочасних, 10-15 хв.) не рідше, ніж п'ять разів на тиждень протягом не менше двох місяців. Реально дотримувати ці вимоги силами лише шкільного психолога практично неможливо, зважаючи на умови роботи шкільних психологів та робоче навантаження, що припадає на них. Шкільний психолог може працювати з групою не більше, ніж один-два рази на тиждень. Тому організація роботи з розвитку уваги та когнітивної сфери загалом доцільна в такому комплексному форматі: один раз на тиждень групові розвивальні заняття тривалістю 35-45 хв. (залежно від віку дітей) під керівництвом психолога, які доповнюються індивідуальними домашніми завданнями, які готує психолог. Діти виконують завдання чотири рази на тиждень протягом 5-7 хв. у групі подовженого дня під керівництвом педагога або щоденно вдома під керівництвом батьків.

Для підсилення мотивації, а отже, й підвищення ефективності, усі заняття проводяться в цікавій ігровій формі. Під час групових занять діти набувають основних навичок організації довільної уваги, навчаються працювати в групі, не заважаючи одне одному і не відволікаючись, ознайомлюються з різновидами роботи, які їм будуть запропоновані для домашніх завдань. Психолог під час цих занять має можливість бачити, як протікає цей процес, та (за потреби) вносити зміни в програму індивідуальних занять для кожної дитини.

Дуже важливим є контакт з батьками та педагогами, оскільки самостійне (без контролю дорослих) виконання

музикознавства з використанням комп'ютерних технологій, захоплюючої математики, виразного читання, рукописності; у навчанні використовується методика ейдетики.

2. Фізичне виховання. Крім форм, передбачених програмою загальноосвітньої школи, у школі проводяться нестандартні уроки фізичної культури: аквааеробіка, спортивне плавання, художня гімнастика, фехтування, спортивна гімнастика.

3. Естетичне виховання. На базі школи організована творча лабораторія акторської майстерності, де проходять уроки акторської майстерності, відбуваються спектаклі, постановки музичних спектаклів, працює театр мініатюр. Проводяться заняття з хореографії, класичної, бальної та сучасної. Працює лабораторія образотворчого мистецтва – художні майстерні, петриківський розпис, батик, писанкарство, оригамі.

4. Психологічний супровід, який здійснюється на засадах системного підходу в таких площинах:

- відповідно до адресату – робота з учнями, батьками, вчителями, адміністрацією;
- відповідно до соціально-психологічних реалій – діагностика та корекція пізнавальної, емоційно-вольової сфери, особистісного розвитку та соціальної ситуації розвитку;
- відповідно до форм і методів роботи – вивчення особистості, моніторинг розвитку, превенція не-

гативних проявів, розвиваюча діяльність, корекція порушень та просвітницька робота;

- аналітична та науково-методична робота.

Базою для проведення робіт з кожною дитиною за зазначеними напрямками є розроблена силами психологічної служби „Індивідуальна соціально-педагогічна та психологічна картка учня”.

5. Організація сприятливого виховного середовища. Для залучення громадськості та учнів до цієї діяльності створені такі організаційні формування: Піклувальна рада, до якої входять представники громадськості; шкільне самоврядування; батьківська рада. Заохочується участь у міжнародних проектах, волонтерська діяльність учнів у громаді.

Наведений перелік складових спрямований на створення в школі атмосфери успіху для кожної дитини шляхом надання їй можливості реалізації свого творчого потенціалу. Саме завдяки цьому й відбувається розвиток особистості, що, в свою чергу, є умовою підвищення навчальної успішності.

Розглянемо більш докладно першу складову – *розвиток пізнавальної сфери та набуття навчальних навичок* (див. вріз на С. 96).

Отже, крім оптимізації функціонування пізнавальної сфери, **необхідно забезпечити вплив на особистісний розвиток учня, оскільки:**

- недостатність самоконтролю зумовлює неспро-

завдань дітьми цього віку майже неможливе – діти зазвичай не дотримуються інструкцій щодо часу та графіку виконання завдань. Якщо завдання надані в цікавій ігровій формі, то діти часто виконують усі завдання, що розраховані на тиждень, за один раз (у день їх отримання), а якщо завдання їх не зацікавили, можуть взагалі забути їх виконати. **Отже, роль батьків чи педагогів полягає в тому, щоб контролювати чітке виконання інструкцій і графік роботи, емоційно підтримувати дітей у щоденному виконанні навіть короткотривалої роботи.**

Індивідуальні завдання можуть готуватися не тільки в формі роздаткового матеріалу, а й з використанням комп'ютера зі спеціальним програмним забезпеченням. Для цього психолог добирає завдання з ігор та дисків, які піддаються чіткому дозуванню та контролю, або спеціально розроблені програми.

Психолог разом з педагогом мають так організувати навчання молодших школярів, щоб діти могли якнайкраще розвивати пізнавальні здібності.

Як відомо з практики навчання, тренуванню пам'яті вчителі молодших класів приділяють значну увагу. Проте традиційні тренувальні вправи не набагато підвищують рівень розвитку пам'яті, оскільки особливості пам'яті кожної людини значною мірою індивідуально зумовлені. Значно поліпшити пам'ять дітей можна, навчаючи їх різних методів запам'ятовування й пригадування, а також вміння використовувати різні типи пам'яті.

Детальний опис вправ для розвитку різних видів пам'яті можна знайти у відповідних посібниках.

Формування словесно-логічного мислення здійснюється у процесі занять, спрямованих на розвиток розуміння взаємозалежності різноманітних явищ, встановлення часових, причинно-наслідкових зв'язків. У ході цієї роботи формується зв'язане мовлення дітей, здатність до співпереживання, розуміння емоційних стосунків, збагачується їх словник.

Зважаючи на те, що поліпшенню функціонування пізнавальних процесів значною мірою сприяє зацікавленість матеріалом та його емоційна забарвленість, психолог разом із вчителями, соціальними педагогами чи батьками мають розробити відповідні заходи для сприяння кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу учнями (вікторини, кросворди, різного роду змагання, міні-вистави, маскаради).

Зважаючи на те, що **покращення функціонування лише пізнавальної сфери не завжди дає бажаний результат**, психолог має шукати прийоми, які дають змогу спрямовувати подальший розвиток особистості учня з урахуванням його індивідуальних особливостей. З дорослішанням вплив особистості (мотивація, самооцінка тощо) учня стає визначальним в успішності навчання. Тому, складаючи індивідуальні програми розвитку, потрібно включати техніки й прийоми, що забезпечують вплив на особистісний розвиток учня. Основні структурні компоненти особистісного розвитку, що забезпечують успішність навчання, входять у мотиваційну, вольову (зокрема, саморегуляція) сфери та сферу самосвідомості. Відповідний ступінь розвинутості цих структур дає можливість учневі усвідомлювати цілі й завдання навчальної діяльності, забезпечує здатність створювати загальний план виконання певних навчальних дій з урахуванням умов їх виконання, забезпечує безпосереднє виконання окремих операцій і дій та їх оцінювання тощо. Особливо важливою є сформованість регуляційного компонента навчальної діяльності, оскільки на його основі формується особистісна й соціальна саморегуляція. Якщо названі структурні компоненти особистості не сформовані, то заходи, спрямовані на підвищення навчальної успішності в цьому віці, будуть малоефективними. Робота з розвитку пізнавальної сфери в осіб юнацького віку може дати ефект лише в разі сформованості відповідних особистісних структур.

можність учня побачити власні помилки;

- слабкий розвиток орієнтаційно-плануючого компонента мотиваційної сфери призводить до того, що дитина починає виконувати завдання, попередньо не засвоївши відповідного теоретичного матеріалу;
- низький рівень розвитку самосвідомості спричинює заучування без попереднього логічного осмислення матеріалу (наприклад, багаторазове читання тексту з метою запам'ятовування без його розуміння) або заучування прийомів розв'язування задач (наслідування лише зовнішньої сторони їх виконання без усвідомлення сутності їх вирішення).

Тільки на основі розвитку відповідних особистісних структур можливе й формування правильних навчальних навичок: навчити дитину подумки складати план самостійної діяльності й виконання завдання спочатку на рівні загального способу; потім конкретних дій, а вже після того реалізувати їх на практиці, супроводжуючи це самоконтролем та самооцінюванням.

Програми підвищення рівня навчальної успішності молодших школярів мають включати **прийоми**, що надають можливість:

1) передбачити у навчальних програмах завдання з найнижчим рівнем складності, які дитина може розв'язати самостійно. Успіх у цій діяльності формує позитивне ставлення до навчальної праці;

2) сформувати необхідні особистісні компоненти та навчальні навички: пропонувати навчальні завдання поступово, обережно збільшуючи їх складність, щоб надати учневі можливість одержати заохочення педагога за успіх, незалежно від його масштабу;

3) нівелювати вплив попереднього негативного досвіду, використовуючи завдання на іншому навчальному матеріалі, які не асоціюються у свідомості учня з неуспіхом;

4) молодших школярів насамперед навчити раціональному засвоєнню інформації, наприклад, за такою схемою: перше читання – ознайомитися зі змістом; друге – розподілити текст на окремі логічно пов'язані частини; третє – виокремити в кожному уривку основну думку; четверте – назвати основні положення у вигляді логічної схеми прочитаного;

5) надавати дозовану допомогу у виконанні завдань: використовувати підказки, які можуть містити конкретизацію завдань, спільне розв'язування аналогічного завдання, пряму вказівку на потрібний прийом для виконання завдання, застереження від помилки й навідні запитання, які спрямовують на правильний хід думки. Поступово зменшувати цю допомогу, розширюючи „зону” самостійного мислення учня;

6) синхронізувати поступове зростання вимог до дітей зі зростанням їхніх можливостей реалізувати ці вимоги, щоб не створювати у них відчуття нездоланності труднощів. Це сприяє формуванню позитивної навчальної мотивації.

У підлітковому віці стає можливим опанування всіх форм самоконтролю (підсумковий, поточний, плануючий), що, в свою чергу, виступає основою формування системи особистісної саморегуляції учня. Закінчується формування оціночних дій, яке (зважаючи на провідну роль спілкування) відбувається особливо ефективно в процесі спільної навчальної діяльності за умов використання взаємоконтролю та взаємооцінювання учнями одне одного.

Наведемо способи психолого-педагогічної роботи, спрямованої на формування адекватного самооцінювання в підлітків:

- Самооцінювання учнями власних робіт перед перевіркою педагогом і подальше обговорювання критеріїв оцінювання в разі розбіжності результатів.
- Взаємне рецензування дітьми робіт, виконаних у класі, з обов'язковим

обговоренням вад і переваг рецензованої роботи.

- Порівнювання досягнень дитини з її попередніми досягненнями з відзначенням успіхів не тільки в засвоєнні знань, а й щодо дисциплінованості, організованості, уважності.
- Організація спільної навчальної діяльності слабовстигаючого учня із заниженою самооцінкою разом із слабовстигаючим учнем, який на два-три роки молодше. Взятши на себе роль вчителя, старший учень змінює своє ставлення до

Наталія Максимова, Людмила Порох
Развитие личности ученика как условие повышения учебной успеваемости

Раскрыта работа авторской экспериментальной школы „Миллениум” над темой „Развитие творческого потенциала ребенка с учетом его индивидуальных возможностей и социальной ситуации развития”. Представлены научные достижения коллектива относительно личностного развития учеников.

Ключевые слова: формирование личности ученика, развитие когнитивной сферы, способы психолого-педагогической работы, направленной на формирование адекватного самооценивания у подростков.

Nataliia Maksymova, Liudmyla Porokh
The development of a pupil's personality as the condition of rising his educational progress

The article describes the work of the authors experimental school "Millenium" on topic "The development of child's creative potential considering its individual possibilities and social situation of the development". Scientific achievements of the school staff in the development of the students' personalities are presented by the authors.

Keywords: forming of student's personality, development of cognitive sphere, methods of psychologic-pedagogical work directed on forming adequate teenagers' self-esteem.

навчання, а також надолує прогалини в знаннях.

У старшому шкільному віці для учнів типовим є вміння самостійно ставити навчальні задачі, висувати гіпотези та планувати способи їх розв'язування та доведення. Учень має вже засвоювати й оперувати науковими фактами, аналізувати, узагальнювати й пояснювати їх. Відбувається активне формування навчальних дій, потрібних для дослідницького пошуку за типом експерименту: побудова моделей, необхідних для усвідомлення дослідницького завдання, трансформація моделей поза їх співвіднесенням з реальним об'єктом, виділення закономірностей досліджуваного явища та перенесення їх на реальний об'єкт. Учні старших класів використовують усі види контролю, що дає їм можливість перейти до складних форм вольової регуляції. Таким чином, у старшому шкільному віці вже мають бути повноцінно сформовані всі інформаційно-операційні структури:

- аналіз завдань і самостійне визначення навчальних задач;
- висування припущень-гіпотез (як основа планування і здійснення потрібної послідовності навчальних операцій);
- навички оцінювання та контролю.

Формування свідомої, готової до самостійного життя та самовдосконалення й самоосвіти людини є основним завданням навчально-виховного процесу. Мета навчання і виховання передбачає своїм обов'язковим компонентом розвиток мотивації навчання. Зрозуміло, якщо в ході процесу соціалізації дитини становлення ціннісних орієнтацій та мотивації поведінки відбувається стихійно, некеровано, це може призвести до негативних результатів. Тому цілеспрямоване формування особистості є вкрай необхідним. Саме це завдання покладено в основу подальшої роботи гімназії „Міленіум” №318 щодо реалізації системи формування особистості учня шляхом створення ситуації успіху та умов самореалізації.

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ КОМІКСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ

Дидактичний потенціал коміксу в сфері освіти України недооцінений і мало використовується, що збіднює систему дидактичних засобів. На думку автора, необхідно використати позитивну складову коміксу в навчально-виховному процесі. Інформація, яку отримує школяр за допомогою коміксу, емоційно зафарбована, зачіпає почуття і тому краще засвоюється. Нам потрібно активно вводити в сферу освіти зображення, особливо для дітей молодшого й середнього підліткового віку.

Ключові слова: комікс, дидактичний потенціал коміксу, використання коміксу в навчально-виховному процесі.

У методичній підготовці майбутнього вчителя в сучасних умовах важливо враховувати нові педагогічні тенденції, що сформувалися в загальноосвітній школі. Йдеться, в першу чергу, про посилення особистісної орієнтації змісту й технології навчання, індивідуалізацію освітніх технологій. У зв'язку з цим актуальним є пошук нових засобів зорового унаочнення. Адже відомо, що Я.А. Коменський назвав „золотим правилом дидактики” залучення до навчання всіх органів чуття [1].

За думкою багатьох авторів, для індивідуалізації навчального процесу доцільним є використання методу демонстрування, в якому поєднуються аудіальні, візуальні та кінестетичні джерела інформації [2; 3; 4; 5; 6].

На сучасному етапі в дидактиці використовуються такі методи зорового уна-

очнення, як мультфільм та відеофільм, таблиці, малюнки, слайди, комп'ютерні та мультимедійні програми [6].

Разом з тим, аналіз науково-методичних джерел з методики біології засвідчує, що такий важливий засіб зорового унаочнення як комікс недостатньо використовується при вивченні біології.

В.І. Рогов [7] вважає комікси квінтесенцією доелектронних візуальних навчальних засобів.

Роль таких засобів зростає в наш час у зв'язку із збільшенням кількості візуалів – людей, для яких бачити важливіше, ніж читати чи слухати. Розповсюдження відеокліпів та звикання сприймати інформацію у вигляді коротких яскравих об-

Педагогіка
школи

**Євген
ДАНИЛЕНКО**

Аспірант кафедри теорії та методики навчання біології НПУ імені М.П. Драгоманова

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2010

разів привели до перепрограмування багатьох людей у візуалів. Високий освітній рівень дозволяє учням навчальних закладів України легко сприймати матеріали, де візуальний зміст гармоніє з текстом.

Саме в структурі коміксу присутній діалоговий засіб спілкування героїв, тобто мова, а малюнкову інформацію до головного мозку доставляють очі. Таким чином, комікс об'єднує вербальне та візуальне. Як вважає В. Кудрявцев [8], комікс є яскравим видом комунікації, який увібрив у себе як вербальний, так і невербальний пласт інтелектуальної діяльності. Комікс спрощує й прискорює процес пізнання та дозволяє відбити максимальну кількість інформації в начотному, візуальному образі, дозволяє розставити необхідні акценти в акті сприйняття образу, події, явища та сфокусувати увагу дитини на головному. Інформація, яку отримує школяр за допомогою коміксу, емоційно зафарбована, зачіпає почуття і тому краще засвоюється. Візуальну інформацію діти засвоюють краще, ніж дорослі, тому комікс школярі сприймають природно, готувати їх до цього не потрібно.

В Японії обов'язково навчають дітей в школі малюванню коміксів. Дитина, яка їх малює, повинна виділити вузлові точки схем, образів, подій, явищ, а це означає, що вона розвиває можливості своєї психіки: процеси аналізу та узагальнення.

На нашу думку, необхідно використати позитивну складову коміксу в навчально-виховному процесі. Його дидактичний потенціал у сфері освіти України недооцінений і мало використовується, що збіднює систему дидактичних засобів. Сучасна культура рухається, на думку І. Арзамасцевої [9], від вербальної до екранної, і не тільки дитина, але й дорослі люди відчувають себе телеглядачами й шукають у реальному житті те, що нагадує телеекран. Кадри коміксу – це, по

суті, кадри фільму, який зупинився. Людина сьогодні прагне не читати і слухати, а дивитися й вдивлятися. Навіть у школі сьогодні тексти віддають свої позиції зображенню. Девіз авторів західних підручників нового покоління: „не читати, а дивитися”. Нам потрібно активно вводити в сферу освіти зображення, особливо для дітей молодшого й середнього підліткового віку.

В. Гуржалов [9] вважає, що комікс допомагає навчити дітей тлумачити слово, процес, зображення. Цей автор підкреслює, що найвища герменевтика буде досягнута завдяки коміксам. Більшість російських педагогів вважають, що комікси – це одна з форм передачі інформації, яка полегшує її засвоєння. На погляд В. Гуржалова, суть навчання – це вміння знайти та виділити головне. Розглядаючи та малюючи комікси на різні теми в рамках будь-якого навчального предмету шкільної програми, дитина це вміння шліфує, навчається бачити суть проблеми. Набути ці вміння в процесі словесно-логічного навчання, підкреслюючи головну думку в параграфі чи лекції вчителя, досить важко. Таким чином, комікс не тільки полегшує й інтенсифікує процес навчання, але й робить його більш результативним. Дитина, яка знає, що таке комікс, яка вміє його читати і малювати, не „забудує”, а прагне зрозуміти суть проблеми, не страждає, а мислить, не механічно засвоює матеріал, а навчається самостійно здобувати знання.

Комікс повинен використовуватися як універсальна форма пред'явлення нової інформації, форма, орієнтована на свідомість дитини, на її почуття. Особливо актуальним стає використання коміксів тоді, коли вербальний шлях неефективний.

Спостерігаючи за навчальним процесом з біології (розділ „Рослини” для учнів VII класу), можна помітити, що серед традиційних засобів унаочнення найчастіше використо-

вуються ті, що слугують опорами для пояснення нового матеріалу, здебільшого – це статичний малюнок, ілюстрація, таблиця, яка описує будову рослини або її фізіологічні особливості. Для ознайомлення учнів з багатоманітністю представників різних родин, родів, класів та відділів також використовуються слайди, діафільми, які теж є статичними засобами унаочнення. Якщо статичні засоби унаочнення тільки пред'являють матеріал або слугують опорою для відтворення навчального матеріалу, то комікс може успішно виконувати ці обидві функції. Комікс може також виконувати функцію методичного супроводження при виконанні лабораторних робіт, а може створювати проблемну ситуацію, якщо сюжет коміксу продовжують самі учні. Таким чином, комікс є принципово новим засобом навчання і не повторює інші.

При вивченні біології (розділ „Рослини”) також використовують динамічні засоби унаочнення – це такі, що репрезентують певний процес або сюжет у його розвитку. До них відносять відеофільми, мультфільми, комп'ютерні мультимедійні програми та комікси.

Враховуючи спрямованість кожного із засобів унаочнення, ми коротко охарактеризуємо їх, у тому числі комікс, з метою визначення переваг та недоліків (див. табл. 1 на С. 106). А це, у свою чергу, надасть можливість визначити ті способи й прийоми навчальної діяльності, у яких найбільш адекватно й продуктивно функціонуватиме кожен із цих засобів навчання.

Як свідчить зміст наведеної вище таблиці, будь-який із засобів унаочнення має свої переваги та недоліки. Якщо порівнювати комікс з іншими засобами навчання, то можна побачити, що він виконує своєрідні, притаманні лише йому функції, не дублюючи інших засобів навчання. Комікс є динамічним засобом, має

великі потенційні можливості, на його основі можна вибудовувати цілий комплекс вправ. На відміну від ілюстрацій, він не тільки ілюструє текст, але й сам містить його елементи. Проте комікс не можна отожднювати з текстом, оскільки здебільшого він може бути зрозумілий тільки в супроводі малюнків.

Серед очевидних переваг коміксу є можливість позбавлення від високого рівня абстракції, який тільки починають опановувати учні молодшого підліткового віку [10].

Конкретність змісту коміксу відрізняє його від засобів, які представлені таблицями, схемами, символами, розуміння яких потребує високого рівня абстрагування, не притаманного ще молодшим підліткам. Порівняно з іншими засобами, що містять зорову наочність, комікс є досить гнучким щодо організації варіативних завдань на його основі.

Ефективність будь-якого підручника залежить від відповідності його певним вимогам. Одна з них – бути добре проілюстрованим, наочним. Наочність традиційно реалізується у підручнику за допомогою ілюстрацій. Але комікс в окремих випадках може більш вдало виконувати функції ілюстрацій, які в основному тільки дублюють самодостатній в інформаційному відношенні текст. Поряд з цим, форма викладення матеріалу у підручнику залежить від методичної концепції авторів. Одним із можливих варіантів цієї форми є певний сюжет, який знаходить своє продовження у кожному новому уроці. У той же час своєрідним містком, що здійснюватиме зв'язок усіх уроків в один загальний контекст, може стати комікс з його персонажами. Останні, як очікується, можуть виконувати роль гідів або розповідачів. На наш погляд, такого ефекту важче буде досягти за допомогою звичайних ілюстрацій, адже за своєю природою ілюстрації не є сюжетними та динамічними.

Таблиця I
ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАСОБІВ ЗОРОВОГО
УНАОЧНЕННЯ,
які використовуються у навчанні біології
(розділ „Рослини”)

Засіб	Переваги	Недоліки
Мультфільми та відеофільми	Високоєфективний засіб унаочнення. Забезпечує комплексний вплив на всі аналізатори (слухову і зорову рецепцію). У разі необхідності може мати титри. Умотивовує діяльність учнів, інтригує їх. Дозволяють за короткий час прослідкувати за ростом і розвитком рослин, побачити мікроскопічні об'єкти та їх фізіологічні процеси.	Як і ТЗН, не завжди є зручними у використанні (громіздкість і висока вартість).
Ілюстрації, малюнки, таблиці	Ефективно використовуються у підручнику. Слугують як зорова опора для пред'явлення нового матеріалу або відтворення вивченого матеріалу. Розвивають абстрактне мислення.	Ілюструють в основному текст. Статичний зріз матеріалу нерухоми у часі. Вимагають присутності вчителя.
Комп'ютерні та мультимедійні програми	Набирають популярності у зв'язку з ефективним впливом на сприймання. На відміну від інших засобів унаочнення можуть виконувати роль учителя, здійснюють зворотній зв'язок із учнем.	Як і всі ТЗН, громіздкі та певним чином незручні у користуванні. Але обмежено можуть використовуватися на уроці. Як засіб, ще не зовсім досліджено впливу на здоров'я дітей.
Комікс	Зручний у користуванні, має можливості використовуватись у поєднанні з підручником. Яскраво ілюстрований, цікавий за змістом, відповідає інтересам дітей молодшого підліткового віку. Поєднує текстову компоненту та художню графіку, що впливає на різноманітні сигнальні системи дітей.	Символьна обмеженість реплік героїв.

Евгений Даниленко
Дидактические возможности комиксов в процессе обучения биологии

Дидактический потенциал комикса в сфере образования Украины недооценен и мало используется, что обедняет систему дидактических средств. По мнению автора, необходимо использовать позитивную составляющую комикса в учебно-воспитательном процессе. Информация, которую получает школьник посредством комикса, эмоционально закрашена, задевает чувство и поэтому лучше усваивается. Нам нужно активно вводить в сферу образования изображения, особенно для детей младшего и среднего подросткового возраста.

Ключевые слова: комикс, дидактический потенциал комикса, использование комикса в учебно-воспитательном процессе.

Yevhen Danylenko
Didactic possibilities of comics in the process of teaching of Biology

Didactic potential of comics in the sphere of education in Ukraine is underestimated and rarely used, which makes the system of didactic facilities much poorer. In the author's opinion, it is necessary to use the positive constituent of comics in the educational process. The information received by schoolchildren with the help of comics is emotionally coloured, it touches the pupils' feelings and is better mastered. We need to use images in the sphere of education, especially for junior children and teenagers.

Keywords: comics, didactic potential of comics, use of comics in the educational process.

На С. 103-105 представлено розроблений нами комікс „Будова рослинної клітини,” який дозволяє не тільки вивчити рослинну клітину, але й провести ряд лабораторних робіт під керівництвом героїв коміксу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коменский Ян Амос. Мир чувственных вещей в картинках. – М.: Просвещение, 1957. – 309 с.
2. Maclaud S. – Understanding comics. – 2001. – 297с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка. – Київ: ВЦ „Академія,” 2000. – 542 с.
4. Яворська Г.Х. Основи педагогіки. – Одеса: Юридична література, 2002. – 304 с.
5. Куруц Н.В., Голуб Н.П. Методика викладання біології і хімії. – Ужгород: „Патент,” 2002. – 264с.
6. Андрійко І.Ф. Тезікова С.В. та інші. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник. – К.: ВЦ „Академія,” 2010. – 328 с.
7. http://webmarketinglist.ru/view_article.html
8. Кудрявцев В. Нужен ли комикс ребенку и школе. // PR в образовании. – 2003. – №1. – С.47.
9. Материалы о комиксах: Круглый стол //Народное образование. – 2002. – №9 (1322). – С.131-142.
10. О л ь ш а н с ь к и й Д. В. Дидактичні умови використання коміксів у навчанні іноземних мов молодших школярів. Автореф. дис: канд. пед. наук — К., 2002. –18 с.

Рівняймося на ветеранів!

ВИСТАВКА ПРАЦЬ ПРОФЕСОРА І.П. ЖЕРНОСЕКА до 60-річчя науково-педагогічної діяльності

У науковій бібліотеці УМО НАПН України президент НАПН В.Г. Кремень відкрив виставку „60-річчя науково-педагогічної діяльності професора, заслуженого працівника освіти України, президентського стипендіата Жерносека Івана Пилиповича”. Це ім'я відоме не одному поколінню вітчизняних педагогів. Книги й статті з управління школою та системою підвищення кваліфікації педкадрів стали справжнім бестселером серед освітянської літератури.

На виставці експонуються посібники, монографії, науково-методичні розробки. На виставкових стендах педагогічні журнали, в яких із середини минулого століття друкувалися статті автора виставки – це понад 100 публікацій, у тому числі й іноземною мовою. Стільки ж статей і в різних газетах.

Фото розповідають про насичене життя Івана Пилиповича: від учителя, директора до завідувача Кримським облвно, сектором шкіл ЦК Компартії України, радника міністра освіти Монголії, а також директора Центрального ІУВ МО УРСР.

Галерея фотодокументів розкриває вченого-трибуна, діяльність якого спрямована на підтримку як загальноосвітньої школи, так і системи підвищення кваліфікації пе-

дагогічних кадрів незалежної України.

Відвідувачі виставки залишили свої відгуки. Ось їх узагальнена думка: „Доля подарувала Україні й системі післядипломної педагогічної освіти знакову людину, гідністю якої можна захоплюватися... Його праці з науково-методичної роботи в педагогічних колективах є науково-методологічним супроводом для керівників загальноосвітніх шкіл та методистів РМК.”

Під цією думкою могли б підписатися: С.М. Михаленко, В.І. Маслов, В.П. Яковець, Л.Л. Ляхощька, А.І. Чміль, В.Т. Солодков, К.М. Старченко.

Відвідали виставку й члени редакційної Ради нашого журналу, від імені яких Л.Б. Донська зазначила: „Ці праці – це місточок між тим, що було й що має бути. Автор знаходиться в сучасному часі, бо 90% своїх праць присвятив вирішенню проблеми підготовки директора. Автор – ідеолог, корифей, який підштовхує інших й сам ратує за директора, освіту. Приємно, що є творче довголіття”.

Відвідати її можете й Ви, шановний читачу: виставка (за адресою: м. Київ, вул. Артема, 52-д) триває до кінця листопада 2010 р. Погодьтеся: не так часто на освітянській ниві відбуваються такі події – тож завітуйте!

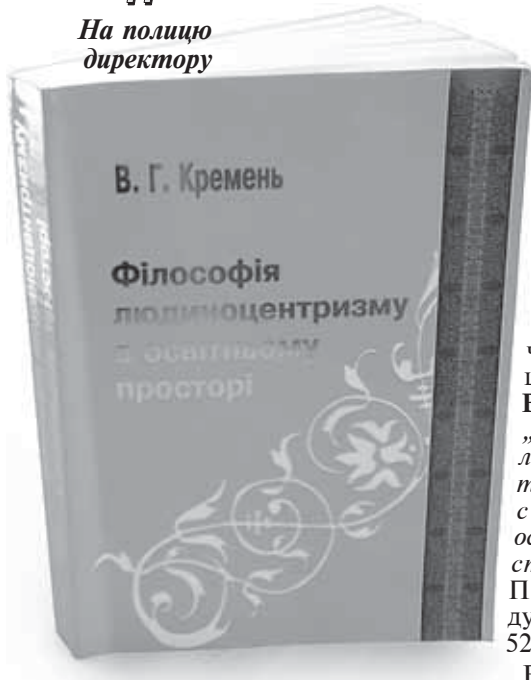
На фото:

Розуменко Н.М., завідувач бібліотеки УМО, демонструє гостям експонати виставки великого трудівника – Жерносека Івана Пилиповича. Серед гостей – Донська Л.Б.

Директор школи, ліцею, гімназії № 6*2010

На полицю
директору

Рецензія* на книгу В.Г. Кременя

„ФІЛОСОФІЯ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ В СТРАТЕГІЯХ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ”

П е р е д нами только что вышедшая книга **В.Г. Кременя** „Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору” (Київ: Педагогічна думка, 2009. — 520 с.).

Внимательно прочитав ее и осмыслив в целом, каждый из нас испытал большое чувство удовлетворения и на основе этого мы обоюдно пришли к таким ощущениям и оценкам.

Книга потрясающая и читается с большим интересом, уважением и доверием к автору, и после прочтения становится ясно, что такая книга могла быть написана только большим ученым, опытным философом-профессионалом.

По уровню, масштабности и глубине мысли и содержания равной этой книге в современной украинской педагогике нет. Она не только актуальна, перспективна, но и бросает вызовы всей исторически сложившейся системе образования на обновление и очищение от всего замшелого и устаревшего. Эпицентр этого вызова отражен на С. 316 в словах: „предметом діяльності всіх суб'єктів освітньої діяльності є не тріада — знання, уміння і навички, а культурні потреби

і творчі здібності вчителів, учнів, батьків, керівників і всіх тих, хто так чи інакше долучається до простору освітньої діяльності”.

Нам представляется, что именно в данной парадигме совпадают и взаимно обогащаются две философии — философия образования и педагогическая философия.

Если перевести цитируемую парадигму с языка философии на язык педагогики и ее собственной философии, то это значит, что целью образования является не качество знаний, умений и навыков, а качество жизни, поведения и деятельности, в том числе и профессиональной, всех участников образовательного пространства — и прямых, и косвенных. А такой компонент, как качество знаний, умений и навыков, есть следствие и один из результатов устойчивого способа жизни прямых и косвенных участников образовательного пространства. Данный способ обуславливается, с одной стороны, мировоззренческими взглядами каждого из участников и пониманием своего места в жизни, а с другой — теми наличными потребностями, носителями которых являются сами участники. У каждого из них присутствуют свои индивидуальные потребности, наиболее значимые, привлекательные и жизненно важные с точки зрения самого носителя.

Набор потребностей каждого человека, независимо от его возраста и социаль-

**Борис
КОРОТЯЄВ,**
професор СДПУ,
м. Слов'янськ

**Віталій
КУРИЛО,**
член-кореспондент
НАПН України,
професор ЛНПУ,
м. Луганськ

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2010

* Рецензія подається мовою оригіналу — російською.

ного статуса очень широк и не сводится только к *культурным*, выделенным особо В.Г. Кременем. К чести автора, понятия „культурные потребности” и „творческие способности” как ключевые в выдвинутой им парадигме толкуются в содержании всей книги в целом очень широко, начиная с первого раздела и кончая девятым. Ведь речь-то идет о философии человекоцентризма, т.е. о философии формирования человека из человека, его общественно и индивидуально значимых человеческих свойств и качеств.

В данном ключе выстроена и написана вся книга. При этом логика движения и развертывания философской мысли автора достаточно стройна, последовательна и убедительна. Она отражена в названии девяти разделов (см. врез на С. 109) книги и в каждом разделе некоторым количеством параграфов — от 5 до 8.

Оценивая книгу в целом, заметим, что ее автор внес большой вклад в развитие философии образования, разработав принципиально новую философскую концепцию — философию человекоцентризма. Она полностью вписывается и закольцовывается с теми философскими взглядами на образование, которые накоплены его предшественниками, на работы которых он часто ссылается.

Но философия жизни детей, учителей и управленцев им специально не обсуждается и не анализируется, а если и затрагивается, и обсуждается, как например в предпоследнем разделе книги, то только „сверху”, т.е. с позиции философии образования, а не изнутри — с позиций собственной педагогической философии. И это его право как философа-профессионала.

СТРУКТУРА КНИГИ

Введение посвящено обсуждению инновационного аспекта творческой деятельности человека как ее субъекта. Оно вводит читателя в проблему и заканчивается словами: только в „...теоретическому і праксеологічному, — можна говорити про філософію людиноцентризму, яка постає не у вигляді абстрактного, трансцендентного конструкту, а як живе, конкретно-дієве духовне утворення.

Духовність як основа людиноцентризму — це той життєво необхідний інгредієнт для гідності і самодостатності людини, без якого неможливо створити сучасну стабільну українську державу. Оскільки носієм духовності є людина, то змістом національної ідеї стає *філософія людиноцентризму*. Це справжній світ істини і добра, до якого завжди прагнула і прагне особистість” [С. 20].

С точки зрения педагогики и педагогической философии наиболее значимыми, и интересными, и полезными являются три раздела: третий „Творчість у самоствердженні особистості”, седьмой „Людиноцентризм — стратегія національної освіти” и восьмой „Праксеология освіти”.

Названные разделы наиболее близки нам, поскольку они отражают одни и те же стороны педагогической действительности, но с разных позиций их видения, понимания и толкования. Мы видим ее в двух измерениях — в свободном пространстве и несвободном, жестко контролируемом государством. Автор же книги ограничил свое видение рамками несвободного. Реализация современного образования человекоцентризма немислима без существования свободного образовательного пространства, хотя кредо, сформулированное автором, не вызывает сомнений [С. 378].

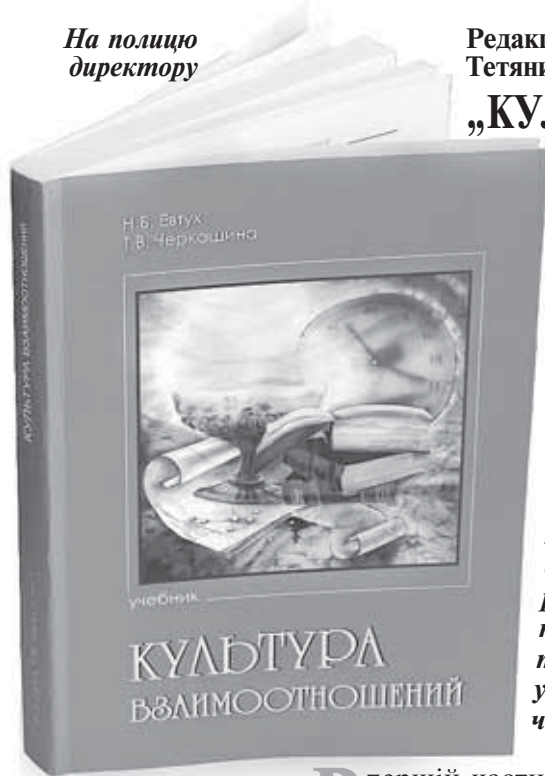
Большой интерес с точки зрения педагогической философии вызывает и **восьмой раздел**, посвященный праксеологии образования. В нем раскрыты такие вопросы, как теоретические принципы модернизации образования в Украине, педагогическое обоснование эффективности обучения, социальное развитие ученика в современной системе образования, социально-личностное развитие школьников и подростков и критерии этого развития, а также будущее человека: проблемы, поиски, надежды.

Как и положено философу-профессионалу, автор раскрывает их с общефилософских позиций, проецируя познанные законы развития общества и человека в условиях постмодерна на развитие педагогической действительности без ее предварительного анализа и оценок того, что происходит в ней реально.

Последний, **девятый раздел** „*Етос інтелігенції: контекст філософії людиноцентризму*” посвящен таким вопросам, как происхождение интеллигенции, ее предназначение и смысл, интеллигентный и интеллектуальный статус интеллигенции в образовании, интеллигенция и массы.

Материал, представленный в данном разделе как заключительный, завершает те мысли, которые высказаны автором в самом начале книги — во введении и в первом разделе.

На полицю
директору

Редакційна рецензія на книгу Миколи Євтуха та
Тетяни Черкашиної

„КУЛЬТУРА ВЗАЄМИН”

Нещодавно вийшов з друку підручник „Культура взаимоотношений” М.Б. Євтуха та Т.В. Черкашиної для студентів, викладачів вищих навчальних закладів, магістрантів усіх напрямів, учителів та вихователів, схвалений Інститутом вищої освіти НАПН України. У підручнику представлено аспекти формування культури взаємостосунків, які адаптовані до сучасних умов.

Запропонована система самопізнання представляє унікальну можливість для свідомого управління власним внутрішнім ресурсом: формування культури бажань, культури емоцій, культури почуттів, культури думок — і тому не має ніяких обмежувальних цензів. Пропонуємо вам, шановні читачі, реферативний огляд цієї праці.

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2010

Євтух Н.Б.,
Черкашина Т.В.
Культура взаимоотношений.
Учебник. В 3-х ч.
— Черкасы: Изд.
Чабаненко Ю.А.,
2010. — 340 с.

В першій частині підручника „Самопознание”¹ автори окреслюють предмет, мету й завдання курсу; розглядають взаємозв’язок культури й особистості, звертають увагу на залежність внутрішньої культури від культури взаємодії з об’єктивною реальністю, виокремлюючи культуру праці, спілкування, культуру стосунків у сім’ї, культуру взаємозв’язків з природою. Розглядаючи кожне з понять, автори дають їм визначення, розкривають зміст, особливості їх формування й виховання. На думку авторів, **формування внутрішньої культури особистості**, складовими якої є культура бажань, культура емоцій, культура почуттів і спонукань, є мож-

ливим за умови виникнення стійкого інтересу й внутрішньої готовності суб’єкта до пізнання своїх потенційних можливостей. В цьому контексті системоутворюючі механізми самопізнання та самовдосконалення відкривають перед суб’єктом ряд перспективних етапів, які забезпечать йому свідомий підхід до процесу трансформації власних недоліків, недосконалостей.

Автори підручника розглядають систему самопізнання як спосіб усвідомленого існування індивіда в сучасному соціокультурному просторі, особливо звертають увагу на такі поняття, як добро та зло, які є визначальними в життєдіяльності людини. Кожен індивід, на думку авторів, має внутріш-

¹ Книгу видано російською мовою

ній ресурс, його дії залежать від бажань, емоцій, почуттів. І лише аналіз минулих помилок формує сприятливі умови для подальшого самовдосконалення.

Етап самопізнання логічно продовжує етап самоаналізу, який розглядається в II частині підручника. Читачам буде цікаво ознайомитися з особливостями самовдосконалення як способом усвідомленого формування внутрішньої культури, з такими поняттями, як самоконтроль, культура емоцій, співдружність, самооцінка. Звертається увага і на ментальність як синтез почуттів та роздумів. Педагогів особливо може зацікавити матеріал, який розкриває тісний зв'язок образу мислення й образу життя, виховання високої моральності, гуманізму.

Наступним етапом усвідомленого процесу самопізнання є самовдосконалення особистості. Внутрішня готовність змінити самого себе на краще відкриває потенціал прихованих можливостей до самореалізації. Про це йдеться в III частині підручника „Самокорекція”. Автори розкривають такі поняття, як самовиховання, самоорганізація, самодіагностика, самоусвідомлення, самокорекція.

Кожен параграф містить контрольні запитання та завдання з розглянутого матеріалу. Викладачів та учителів зацікавлять тести, які пропонують автори (див. вріз на С. 111), для вивчення внутрішнього світу особистості, її психології, характеру, бажань.

Тож, шановні читачі, не втрачайте можливості ще раз зазирнути у свій внутрішній світ, зрозуміти його особливості і допоможіть це зробити іншим, адже сьогодні так важливо знайти гармонію в собі, із собою, із оточуючими.

Тест: Знаєш ли ты формулу бытия?***

А хочешь ли вывести ее сам?

Практически это делает каждый человек для себя. Каждый свою формулу выводит для себя в течение всей жизни.

Представь себе отрезок прямой. Это, условно говоря, путь между противоположениями, которые надо познать.

Любовь	_____	ненависть							
Добро	_____	зло							
Трудолюбие	_____	лень							
Бескорыстие	_____	корысть							
Вера	_____	неверие							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Теперь поставь точку на середине каждого отрезка. Это срединный путь. Ты однажды, как сейчас, например, увидел себя, свое «Я» прямо перед вот такой жизненной дорогой, фрагмент (маленький фрагмент) которой изображен как путь между противоположениями. Представил себя? Тогда давай продолжим эксперимент.

Условно разбей каждый отрезок на десять частей так, как показано в последней строке.

Далее прими цифру десять (10) как оценку и оцени, сколько в тебе каждого из указанных качеств. При этом, если ты оценил, что бескорыстия в тебе 9, то корысти – 1 (всего должно быть в сумме 10). Если добра 7, то зла – 3 и т.д. Понятно?

Оценивать по этому принципу следует или левую сторону всю подряд из написанных противоположений, или правую. Тогда проще и достовернее получится. Вместо оценки ставь „Я” на той точке по прямой, где ты зафиксировал себе свою оценку. Проставил? Теперь соедини все „Я” одной линией сверху вниз или снизу вверх. Вот таким путем ты идешь по дороге жизни.

Тест:

Ответь себе, любящий ли ты человек?***

- Человек любящий, каков он?
- Любящий никогда не вызовет слез обиды, он их осушит. А ты?
- Любящий никогда ничего не потребует себе. А ты?
- Любящий никогда не сердится, он удивляется. А ты?
- Любящий никогда не боится за себя. А ты?
- Любящий всегда рад любой встрече. А ты?
- Любящий никогда никого не осуждает. А ты?
- Любящий никогда не предаст, он жертвует собой. А ты?

Познав такую любовь к людям – узнаешь блаженство любви.

** Евтух Н.Б., Черкашина Т.В. Культура взаимоотношений. Учебник. В 3-х ч. – Черкассы: Изд. Чабаненко Ю.А., 2010. – С. 43.

*** Там само. – С. 72.

Наші ювіляри!

ФІЛПЧУК Георгій Георгійович,
дійсний член (академік) Національної ака-
демії педагогічних наук України,
доктор педагогічних наук,
професор,
автор і член редакційної Ради на-
шого журналу.

ОСТРОВЕРХОВА Надія Михайлівна,
старший науковий співробітник
лабораторії управління освітніми за-
кладами Інституту педагогіки НАПН
України,
доктор педагогічних наук,
автор і член редакційної Ради
нашого журналу.

РОЗУМЕНКО Ніна Михайлівна,
завідувач наукової бібліотеки
Університету менеджменту освіти НАПН
України, відмінник освіти України, цього
року нагороджена Почесною Грамотою
Верховної Ради України,
автор і друг нашого журналу.

Шановні колеги!

*Хай Ваша життєва нива щедро коло-
ситься творчими здобутками,
а плідна праця проростає міцними
паростками.*

*Хай шаную й добром примножується дім!
Хай здоров'я, радість і достаток
Сиплються, немов вишневий цвіт,
Хай маює доля з буднів свято
Й дарує вам багато літ!*

